

gemeente
BORSELE

Programmabegroting

2024-2027

Programmabegroting 2024-2027

Inhoudsopgave

ALGEMEEN.....	3
Voorwoord	4
Het financiële beeld	5
PROGRAMMA'S.....	8
Programma Bestuur en ondersteuning	9
Programma Veiligheid	23
Programma Verkeer, vervoer en waterstaat.....	28
Programma Economie.....	33
Programma Onderwijs	40
Programma Sport, cultuur en recreatie.....	46
Programma Sociaal domein.....	55
Programma Volksgezondheid en milieu.....	69
Programma Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing.....	78
Financieel overzicht programma's	88
Totale begroting	89
PARAGRAFEN.....	91
Paragraaf Lokale heffingen	92
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	97
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.....	107
Paragraaf Financiering	112
Paragraaf Bedrijfsvoering.....	115
Paragraaf Wet Open Overheid.....	119
Paragraaf Projecten	120
Paragraaf Grondbeleid	123
Paragraaf Verbonden partijen	126
BIJLAGEN	145
Toelichting financiële positie	146
Overzicht reserves en voorzieningen	149
Overzicht incidentele lasten en baten	150
Overzicht subsidies.....	151
Berekening algemene uitkering Gemeentefonds.....	152
Verplichte beleidsindicatoren	153
Afkortingenlijst	155

ALGEMEEN

Voorwoord

Geachte leden van de gemeenteraad,

Voor u ligt de programmabegroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027. Deze begroting is het resultaat van een zorgvuldig proces van afweging en prioritering. Daarbij hebben we geprobeerd de belangen en behoeften van onze samenleving zo goed mogelijk te behartigen. We hebben echter ook nog steeds te maken met enkele uitdagingen in deze onzekere tijden.

Eén van de belangrijkste zorgen die wij met u willen delen, betreft de financiële situatie van onze gemeente vanaf 2026. In de jaren 2024 en 2025 kunnen we rekenen op (voldoende) financiële middelen vanuit het Rijk om onze lokale dienstverlening op peil te houden en te verbeteren. Echter, zoals het er nu uitziet, nemen deze middelen vanaf 2026 fors af. Deze ontwikkeling plaatst ons voor aanzienlijke uitdagingen in het behouden van de kwaliteit van onze dienstverlening, het realiseren van de gewenste beleidsdoelstellingen en het uitvoering geven aan het uitvoeringsprogramma 'Schakelen met Raad en Daad'. Desondanks willen wij benadrukken dat we op de goede weg zijn en zorgvuldig omgaan met de beschikbare middelen om onze gemeentelijke dienstverlening op peil te houden.

We leven momenteel in onzekere tijden vanwege de val van het kabinet. Dat heeft geleid tot een gebrek aan duidelijkheid en het uitblijven van besluitvorming over de gemeentefinanciën. Nochtans bieden wij u een sluitend financieel meerjarenperspectief aan. Dit konden wij doen omdat wij vanaf het jaar 2026 enkele grote (enigszins onzekere) dividenden hebben opgenomen zoals eerder al aangekondigd en door u besloten in de kadernota 2024-2027.

Deze programmabegroting weerspiegelt de realiteit waarmee we geconfronteerd worden en benadrukt het belang van een verantwoord financieel beleid. We moeten zorgvuldig omgaan met de beschikbare middelen en prioriteiten stellen. Daardoor kunnen we er namelijk voor zorgen dat we onze kerntaken kunnen blijven vervullen; bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, veiligheid, zorg en duurzaamheid. Dit betekent dat we voortdurend moeten zoeken naar efficiëntieverbeteringen en kritisch moeten blijven kijken naar onze uitgaven. Naast deze uitdagingen zijn we ook verheugd om te melden dat we geen structurele taakstellingen meer hebben in de begroting, zoals voorheen voor het Sociaal Domein.

Samen zorgen we ervoor dat we ook in de toekomst blijven investeren in de Borselse samenleving.

Namens het college van burgemeester en wethouders,

Arno Witkam,
Wethouder Financiën

Het financiële beeld

Voor het samenstellen van deze begroting hanteren wij de volgende uitgangspunten:

- De kadernota 2024-2027.
- Het Uitvoeringsprogramma 'Schakelen met raad en daad' 2022-2026.
- De ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, geactualiseerd tot en met de meicirculaire 2023.
- De structurele mutaties voor de meerjarenraming tot en met de 4e wijziging van de begroting 2023.

In de onderstaande tabel geven we een overzicht van de relevante ontwikkelingen die effect hebben op het saldo, sinds de vastgestelde kadernota 2024-2027 van 13 juli 2023. Het vertrekpunt is het saldo van de kadernota. Een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen leest u onder de tabel.

Jaren	2024	2025	2026	2027
Saldo Kadernota 2024-2027	€ 119.000	€ 559.500	€ -314.500	€ 70.500
Gemeenschappelijke regelingen				
Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)	€ -35.000	€ -35.000	€ -35.000	€ -35.000
Overige gemeenschappelijke regelingen	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000
Gemeentefonds				
Taakmutaties (meicirculaire)	€ -45.000	€ -250.000	€ 35.000	€ 35.000
Algemeen (loon- en prijscompensatie)	€ 1.437.000	€ 1.396.500	€ 892.500	€ 450.500
Tariefegalisatievoorzieningen (TEV)				
TEV Afvalstoffenheffing	€ 145.000	€ 86.000	€ 35.000	€ 15.000
TEV Rioolheffing	€ -140.000	€ -65.000	€ -5.000	€ 10.000
Overige correcties				
Stelpost cao-ontwikkeling 2024	€ -400.000	€ -400.000	€ -400.000	€ -400.000
Vrijval afschrijving investeringen maatschappelijk nut	€ -38.000	€ -38.000	€ -38.000	€ -38.000
Subsidies dorpshuizen	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000
Verkiezingen	€ -20.000	€ -20.000	€ -20.000	€ -20.000
Studiebudget	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000
Kleine aanpassingen	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000
Saldo Programmabegroting 2024-2027	€ 948.000	€ 1.159.000	€ 75.000	€ 13.000
Reservering post 'onvoorzien'	€ -850.000	€ -1.080.000	€ -	€ -
Eindsaldo Programmabegroting 2024-2027	€ 98.000	€ 79.000	€ 75.000	€ 13.000

Gemeenschappelijke regelingen

We hebben de begrotingen van onze gemeenschappelijke regelingen (GR-en) vergeleken met de ramingen zoals die in onze begroting zijn opgenomen. We nemen de GR-begrotingen voor het volledige (reële) bedrag op in onze gemeentelijke begroting. Ook houden we rekening met de 1^e begrotingswijziging 2024 van de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD). Deze is behandeld in uw raadsvergadering van 7 september 2023.

Gemeentefonds

We hanteren de meicirculaire als uitgangspunt voor onze programmabegroting. De meicirculaire geeft een positief meerjarenbeeld. De algemene, budgettaire effecten van de meicirculaire hebben we in de kadernota 2024-2027 al meegenomen. Deze zijn zodoende in het beginsaldo van de begroting (eindsaldo van de kadernota 2024-2027) verwerkt. De loon- en prijscompensatie nemen we pas mee bij de begroting, omdat we deze normaliter nodig hebben voor de compensatie van onze eigen budgetten. Doordat we onze budgetten nu niet hebben verhoogd en er geen verdere forse tegenvallers zijn gekomen, levert de loon- en prijscompensatie een structureel voordeel op. Dit structurele voordeel loopt vanaf 2026 wel sterk af door het 'ravijnjaar'. Hiervoor heeft het Rijk nog geen oplossingen gevonden. Dit hebben we uitgebreid toegelicht in de kadernota 2024-2027.

Tariefegalisatievoorzieningen

In uw raadsvergadering van 5 oktober 2023 heeft u ingestemd met het voorstel om een tariefegalisatievoorziening te vormen voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolheffing. De meerjarige dotaties en onttrekkingen zijn in de begroting 2024-2027 opgenomen.

Cao-gemeenteambtenaren

De vakbonden en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) zijn in onderhandeling over een nieuwe cao voor gemeenteambtenaren voor het jaar 2024. Wij nemen op voorhand alvast een stelpost op van € 400.000 (circa 2,5%) voor deze nieuwe cao.

Vrijval afschrijvingen investeringen met maatschappelijk nut

U heeft besloten om een tariefegalisatievoorziening te vormen voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolheffing; eveneens in uw vergadering van 5 oktober 2023. Rekening houdend met de (100%) kostendekkendheid is voorgesteld om de huidige jaarlijkse dotatie vanuit de reserve Interbestuurlijk Programma (IBP) aan de exploitatie niet langer plaats te laten vinden. De jaarlijkse dotatie om de lasten van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) te dekken, bedraagt afgerond € 38.000.

Subsidies dorpshuizen

De dorpshuizen voorzien een tekort op hun begroting door de stijgende energielasten. Daarom verhogen wij de raming voor de subsidies aan de dorpshuizen om een groot deel van het tekort op te vangen.

Verkiezingen

Door veranderende wet- en regelgeving voor het organiseren van verkiezingen nemen de werkzaamheden toe. De kosten voor het organiseren van een verkiezing zijn daardoor hoger geworden. Dit wordt veroorzaakt door verhoging van de kosten voor catering en zaalhuur tijdens de verkiezingsdag. Ook worden er meer personen ingezet als stembureauleden en tellers. De huidige structurele raming voor het organiseren van verkiezingen is aan de lage kant. Daarom zijn wij genoodzaakt de raming structureel te verhogen met € 20.000.

Studiebudget

We zien ons personeelsbestand groeien door alle opgaven die op ons afkomen. Wij willen blijven investeren in de noodzakelijke loopbaanontwikkeling van onze medewerkers. Daarom bieden we verschillende interessante en relevante opleidingsprogramma's aan binnen onze eigen organisatie. Dit betreft onder andere: gemeente- en bestuursrecht, politieke en bestuurlijke sensitiviteit, gemeentefinanciën, persoonlijke effectiviteit en vitaliteit. We verhogen het budget met € 15.000.

Reservering post 'onvoorzien'

We hebben te maken met incidentele voordelen in 2024 en 2025. We parkeren deze voordelen op de post 'onvoorzien'. Er zijn een hoop onzekerheden vanuit het Rijk, waardoor we deze gelden op voorhand niet willen bestemmen voor verschillende doeleinden, maar pas als de definitieve cijfers duidelijk zijn in de jaarrekening. Op deze manier lopen we geen risico dat het besluit later teruggedraaid moet worden, zoals met de reserve Duurzaamheid; meer duiding staat hieronder.

Reserve Duurzaamheid

In de vorige begroting hebben we met eenmalige voordelen in de jaren 2024 en 2025 de reserve Duurzaamheid gevormd. Deze is echter weer ongedaan gemaakt in de kadernota 2024-2027. We hebben een andere oplossing gevonden om deze reserve alvast te vormen. Dit heeft u besloten in uw vergadering van 5 oktober 2023. Er zijn verschillende ontwikkelingen/initiatieven gaande - die ook benoemd zijn in uw uitvoeringsprogramma - op het gebied van duurzaamheid. Over de inzet van de middelen uit deze reserve zullen we raadsvoorstellen aan u voorleggen.

Indicatoren en streefwaarden

Afgelopen jaar hebben we met de werkgroep Begroting de bestaande indicatoren nogmaals goed tegen het licht gehouden. Wij merkten op dat niet alle indicatoren jaarlijks gevuld konden worden met actuele cijfers en streefwaarden. De cijfers waren vaak moeilijk te achterhalen, zeiden te weinig en/of waren voor meerdere interpretaties vatbaar. In deze begroting hebben we een aantal indicatoren verwijderd/herzien en hebben we nieuwe indicatoren met bijbehorende streefwaarden toegevoegd. Dit is in lijn met de afspraken binnen de werkgroep Begroting. De streefwaarden zijn voor de jaren 2022 en 2023 niet ingevuld, omdat het jaar 2023 al bijna voorbij is. Daarom hebben wij ons gericht op het jaar 2024.

PROGRAMMA'S

Programma Bestuur en ondersteuning

Programmadoelstellingen

De gemeentelijke organisatie is ingericht op integraliteit en een goede dienstverlening aan haar inwoners. Aanpassingen in de duale werkwijze, participatie en bestuurlijke vernieuwing staan in het teken van actieve betrokkenheid van inwoners bij de politiek en ons beleid. Het college van burgemeester en wethouders (hierna: het college) en de gemeentelijke organisatie geven hier verdere invulling aan via interactieve communicatie met de inwoners, bedrijven en organisaties in onze gemeente. De dorpsraden, de kinderburgemeester, het uitdaagrecht (Right to Challenge) en inwonersinitiatieven spelen hierbij een belangrijke rol. Onze wethouders vervullen de rol van dorpswethouder: ieder voor vijf dorpen. Gastvrijheid en efficiënte digitale en fysieke dienstverlening staan centraal. We blijven investeren in onze medewerkers; zij zijn ons gezicht naar de buitenwereld.

Een goed leef- en woonklimaat voor onze inwoners houdt niet op bij de gemeentegrenzen. Daarom zoeken wij actief de samenwerking op met partijen in de regio en over de grens. Dit doen wij onder andere binnen het North Sea Port District, Platform de Bevelanden, Mainport Zeeland/West-Brabant en met onze uitvoeringsorganisaties Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD), Veiligheidsregio Zeeland (VRZ) en de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Zeeland.

Een financieel gezonde gemeente is een prioriteit. We geven inzicht in de inkomsten en de uitgaven die niet direct aan specifieke programma's zijn gekoppeld. Betrouwbaar financieel beleid houdt onze balans in evenwicht. Dit programma belicht financiële aspecten en benoemt ook overheadkosten voor sturing en medewerkersondersteuning. Zo krijgen we helderheid over de directe kosten voor het realiseren van doelen in onze beleidsprogramma's.

0.1 Bestuur

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
De raad vindt het van groot belang een goede binding met de inwoners van de gemeente te hebben en te weten wat er bij hen leeft. Om zijn volksvertegenwoordigende rol te vervullen zal de raad meer contact met de samenleving zoeken.	Om meer contact met de samenleving te hebben, gaat de raad regelmatig op werkbezoek en is aanwezig bij inwonersbijeenkomsten. De raad werkt vanuit een lange termijnagenda. Hiermee beoogt de raad een meer sturende rol over de thema's die zij wil behandelen én krijgt de raad meer grip op zijn agenda. Om de raadsbijeenkomsten toegankelijker te maken, zijn zowel de besluitvormende, de kaderstellende als de informerende raadsvergaderingen live via de website te volgen.
Samenwerking dorpsraden.	We (dorpswethouder, burgemeester, college) houden jaarlijks overleg met de dorpsraden en desgewenst extra overleg. Deze periode van overleg gebruiken we om tot een actualisatie van de samenwerking met de dorpsraden te komen.
Verordening rekenkamer Borsele.	Per 1 januari 2024 beschikken we in Borsele over een onafhankelijke rekenkamer (personele unie). De rekenkamer is een instrument van de gemeenteraad om zijn controlerende taak te versterken. De rekenkamer gaat onderzoek doen naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We willen het politieke bewustzijn van jeugdigen (basisschoolleeftijd) aanwakkeren en de betrokkenheid tussen gemeente en kinderen vergroten.	Ieder jaar installeren we een kinderburgemeester die een jaar lang actief is. De kinderburgemeester gaat aan de slag met één of meerdere zelf uitgekozen thema's en neemt deel aan verschillende activiteiten in de gemeente. Op deze manier versterken we de betrokkenheid tussen kinderen en de gemeente.
Duidelijkheid over de koers die we op willen met (burger)participatie.	De participatienota is in 2023 door de gemeenteraad vastgesteld. In deze nota schetsen we op welke wijze, zowel in- als extern, we onze inwoners betrekken bij het beleid en de uitvoering van gemeentelijke taken. Ook het uitdaagrecht (Right to Challenge) en digitale mogelijkheden maken hiervan onderdeel uit. In 2024 geven wij verder uitvoering aan deze nota.
Een goed leef- en woonklimaat in de grensregio Vlaanderen en Zeeland en verwerving van (Europese) subsidies.	In 2022 is de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking (BGTS) North Sea Port District (NSPD) opgericht. Dit is een Benelux-samenwerking tussen Gent, Zelzate, Evergem, Borsele, Terneuzen, Vlissingen, provincie Oost-Vlaanderen en provincie Zeeland. Via de BGTS pakken we onderwerpen op die de landsgrenzen overstijgen zoals: de zoetwaterproblematiek, de energietransitie, wonen, natuur, infrastructuur en recreatie.
Verbreding regionale samenwerking Platform De Bevelanden.	De regio Bevelanden wordt gezien als een sterke en vitale regio met over het algemeen een hoog niveau van brede welvaart. Dat betekent dat er een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat is voor inwoners en bedrijven. De regio krijgt de komende tien jaar te maken met aanzienlijke transitie en maatschappelijke uitdagingen. Op De Bevelanden kiezen we ervoor om in deze strategische zaken gezamenlijk op te trekken met onze partners uit het bedrijfsleven en het onderwijs: de zogeheten triple helix samenwerking. We richten ons op de concrete uitvoering van projecten die bijdragen aan onze gezamenlijke agenda. Het doel van onze samenwerking is om op alle dimensies van het dossier 'Brede Welvaart' in 2030 bovengemiddeld te scoren.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een efficiëntere en doelmatige samenwerking tussen de GGD, VRZ en de RUD.	Op basis van uitgevoerde onderzoeken bezien we of samenwerking op onderstaande werkgebieden mogelijk is: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Advisering over de Omgevingswet. ▪ Stroomlijning van de begrotings-, verantwoordings- en besluitvormingsprocessen richting de deelnemers. ▪ Samenwerking op bedrijfsvoeringsprocessen. ▪ Samenwerking op het gebied van PIOFACH-functies: Personeel, Informatie en ICT, Organisatie, Financiën, Algemene zaken, Communicatie en Huisvesting.
Een goed lopend Just Transition Fund (JTF) programma.	We bundelen de krachten met het Rijk en de provincie voor een gezamenlijk JTF-programma. Het JTF heeft als doel om regio's die sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen financiële hulp te bieden bij de energietransitie. De strategie voor de inzet van de JTF-gelden is voor onze regio (Zeeuws-Vlaanderen/Vlissingen-Oost) ingedeeld in drie sporen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Versterking van de regionale economie. ▪ Investeren in technologie, systemen en infrastructuur. ▪ En tenslotte een wendbare en weerbare beroepsbevolking. Dit programma loopt tot en met 2027.

0.2 Burgerzaken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Voortdurende verbetering van onze dienstverlening.	We geven vervolg aan onze ambitie. We stellen een integrale visie op over hostmanship. Deze vormt zich in samenhang met de nieuwe dienstverlenings- en communicatievisie en het project Flexibel Werken. We maken gebruik van best practices. De dienstverlenende rol van de receptie en telefonie, én de Borsele beleving in de publieke ruimte nemen we in deze visie op. Op basis van deze visie doen wij voorstellen om onze dienstverlening te optimaliseren.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Optimaliseren (digitale) dienstverlening.	Inwoners doen de aanvraag en afhandeling van producten steeds meer digitaal. Het programma iBurgerzaken biedt alle modules voor een optimale dienstverlening op het gebied van Burgerzaken. Dit biedt ons de mogelijkheid om onze dienstverlening verder uit te bouwen: veilig, efficiënt en gebruikersvriendelijk. We sluiten voortdurend aan bij nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast houden we aandacht voor inwoners die de digitale dienstverlening niet of minder goed kunnen bijhouden.
Verdere ontwikkeling en vernieuwing van het verkiezingsproces.	Op de agenda van Nederlandse gemeenten staan onderwerpen als: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Versterking kwaliteit verkiezingsproces. ▪ Vernieuwing uitbrengen en tellen stemmen. ▪ Toegankelijkheid verkiezingen. ▪ Andere vormen van stemmen ▪ Digitalisering. <p>We volgen alle ontwikkelingen over wet- en regelgeving en vernieuwingen op de voet om tijdig aan te kunnen sluiten. In de komende jaren richten we ons vooral op betrouwbaarheid, controleerbaarheid en transparantie.</p>

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Efficiënt gebruik van gebouwen en gronden en het afstoten van gebouwen en gronden die niet (meer) nodig zijn voor gemeentelijke taken.	We blijven gronden verhuren, ver(erf)pachten, ruilen of verkopen. Zo mogelijk strategische inzet van (vrij van pacht komende landbouw-)gronden, bijvoorbeeld via het Kavelruilbureau Zeeland.

0.4 Overhead

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Verbetering van zowel onze interne als externe dienstverlening en communicatie.	De dienstverlenings- en communicatievisie met onze ambities is vastgesteld. In 2024 geven we hieraan verder uitvoering. Op het gebied van dienstverlening zijn onze speerpunten een goede bereikbaarheid voor onze inwoners en de invoering van een nieuw telefonieplatform. Op het gebied van communicatie gaan we extra inzetten op interne communicatie; onszelf profileren als aantrekkelijke werkgever; en nieuwe media inzetten om nog beter onze inwoners te bereiken.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een geactualiseerde, zoekvraag gestuurde website.	We blijven onze website verbeteren door het zoekgedrag bij te houden. We passen het aanbod op de website periodiek aan op het zoekgedrag van onze bezoekers en houden de websites actueel en (digitaal) toegankelijk voor een brede doelgroep. We streven naar eenzelfde leverancier voor onze subsites (VrijwilligersHuis, Borsele Beweegt en Bons).
Meepratende en meedenkende inwoners.	We onderzoeken de mogelijkheden voor een participatieplatform. Op dit platform kunnen inwoners meedenken en meepraten over projecten die in gemeente Borsele spelen. Ook het inwonerspanel blijven we in 2024 inzetten.
Een effectief en digitaal informatiebeheer inclusief duurzame toegankelijkheid van informatie.	We werken aan een effectief en digitaal informatiebeheer. Hierbij staat het ontwikkelen en het vergroten van kennis en vaardigheden centraal. Waar nodig werken we samen met andere Zeeuwse overheden.
Een toekomstbestendige en stabiele informatievoorziening.	We geven verder uitvoering aan de iVisie en de speerpunten die daarin zijn opgenomen: een uitwijkprocedure; draaiboek bij hacking; datagericht werken; en het in kaart brengen met welke programma's betrokken organisaties werken.
Vaardige medewerkers op het gebied van iBewustzijn.	We verhogen het bewustzijn op informatiebeveiliging en privacy door aandacht te schenken aan het onderwerp bij indiensttreding (bijvoorbeeld via e-learning) en door verschillende communicatieactiviteiten voor alle medewerkers te organiseren. Dit doen we op basis van het communicatieplan informatieveiligheid 2022-2025. Vanaf 2024 oriënteren we ons op een programma voor het verhogen van het beveiligingsbewustzijn van onze medewerkers.
Een organisatie in stand houden die adequaat en flexibel inspelt op nieuwe trends en ontwikkelingen.	Met ingang van 2024 werken we met een strategische personeelsplanning (SPP) die we koppelen aan de planning-en-controlcyclus. Hierdoor stemmen we de in-, door- en uitstroom van personeel af op veranderingen in de vraag naar arbeid in de organisatie. Dit doen we zodanig dat we de taken kunnen blijven uitvoeren die nodig zijn om de doelstellingen van de organisatie te behalen.
Integere, betrouwbare, klantgerichte en flexibele bestuurders en medewerkers.	Binnen onze organisatie bieden we opleidingsprogramma's aan op relevante thema's. Daarnaast werken we volgens het vastgestelde integriteitsprotocol en geven we aandacht aan de naleving van onze kernwaarden.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Duurzame inzetbaarheid.	In 2024 gaan wij verder met ons beleid op het gebied van duurzame inzetbaarheid: Bfit. Thema's waar we in 2024 verder mee aan de slag gaan zijn: vitaliteit, SPP en talentmanagement. Eind 2024 bereiden we ook weer de uitvoering van de inzetbaarheidsscan voor. De inzetbaarheidsscan is een belangrijk meetinstrument voor onze doelstellingen op het gebied van duurzame inzetbaarheid die we in 2022 hebben opgesteld.
Verwerven van subsidies.	Door initiatieven aan elkaar te koppelen, vergroten we de kans op het verkrijgen van subsidies. We maken daarbij gebruik van een deskundige ten behoeve van een integraal subsidieadvies. We leiden een trainee op met als doel de kennis over subsidieverwerving in de organisatie te behouden.
Professionaliseren van de inkoop- en aanbestedingsfunctie.	We continueren de samenwerking met het Inkoopbureau West-Brabant. Het inkoopbureau richt zich op het begeleiden en adviseren van inkooptrajecten, aanbestedingen en contractmanagement.

0.5 Treasury

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Benodigde financieringsmiddelen aantrekken tegen zo laag mogelijke kosten en risico's.	We monitoren de geld- en kapitaalmarkt. Ook kijken we naar onze financieringsbehoefte. Afhankelijk hiervan zullen we zo goedkoop mogelijk lenen.

0.61 OZB woningen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de opbrengsten.	De mutaties in de WOZ-waarden (Waardering Onroerende Zaken) compenseren we door het bijstellen van het tarief van de Onroerendezaakbelasting (OZB). We willen hiermee voorkomen dat waardeinstijgingen tot een hogere aanslag leiden voor onze inwoners. Om de stijging van de lasten als gevolg van prijsstijgingen te kunnen opvangen, passen we de tarieven voor inflatie aan.

0.62 OZB niet-woningen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de opbrengsten.	De mutaties in de WOZ-waarden compenseren we door het bijstellen van het tarief van de OZB. We willen hiermee voorkomen dat waardestijgingen tot een hogere aanslag leiden voor de bedrijven. Om de stijging van de lasten als gevolg van prijsstijgingen te kunnen opvangen, passen we de tarieven voor inflatie aan.

0.64 Belastingen overig

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de opbrengsten.	Sinds 2022 leggen we geen precarioheffing meer op. De compensatie voor het aandeel in de betaalde precariobelasting van Evides is daarmee vervallen. Het bedrag van Enduris over vorige jaren is gereserveerd in afwachting van een gerechtelijke uitspraak.

0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de algemene uitkering en de decentralisatie uitkeringen uit het Gemeentefonds.	De raming van de algemene uitkering en de decentralisatie-uitkeringen stemmen we af op de circulaire van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). In deze begroting is de meicirculaire 2023 verwerkt.

0.8 Overige baten en lasten

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Efficiënt gebruik maken van de werkplaats en het breed inzetten van het personeel.	We streven naar een optimale bezetting van de werkplaats. Verder zetten we personeel efficiënt in voor projecten met andere gemeenten.

0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een rechtvaardige belastingdruk voor die situaties waarbij de gemeente als 'ondernemer' optreedt.	We dienen aangiften in conform de fiscale regelgeving.

0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een evenwichtige en reëel structureel sluitende meerjarenbegroting.	We houden de ramingen actueel door tussentijdse begrotingswijzigingen en rapportages.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Uitvoeringsprogramma 'Schakelen met Raad en daad' (2022-2026)	2026
Besturings- en managementfilosofie Borsele (2023)	2026
Participatienota (2023)	2027
Besluit begroting en verantwoording (BBV)	Niet van toepassing
Financiële verordening (2023)	2026
Dienstverlenings- en communicatievisie (2023)	2026
Informatiebeveiligingsrichtlijn, informatiebeveiligingsplan en informatiebeveiligingshandboek Basisregistratie Personen (BRP) en waardedocumenten (2022)	2023
Strategische visie op de ambtelijke organisatie (2023)	2026
Belastingverordeningen (2023)	2024
Controleverordening (2023)	2024
Treasurystatuut (2022)	2026
Garantiebeleid (2022)	2026
iVisie (2023)	2027
Privacybeleid Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) (2023)	2027
Addendum privacybeleid Wet politiegegevens (Wpg) (2023)	2027
Strategisch Informatiebeveiligingsbeleid (2022)	2027

Verbonden partijen**Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma**

NV Bank Nederlandse Gemeenten
 Samenwerkingsverband Belastingen en Waardebepaling Zeeland
 Gemeenschappelijke regeling De Bevelanden
 Platform De Bevelanden

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Bestuur en ondersteuning		(bedragen x € 1.000)					
		Rekening					
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten							
0.1	Bestuur	1.088	4.681	2.031	2.031	2.031	2.031
0.2	Burgerzaken	778	637	822	822	822	821
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	467	554	196	196	196	189
0.4	Overhead	7.648	11.031	11.283	11.492	11.509	11.527
0.5	Treasury	463	490	562	659	620	643
0.62	OZB niet-woningen	151	167	150	150	150	150
0.64	Belastingen overig	5	240	0	0	0	0
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	1	0	0	0	0	0
0.8	Overige baten en lasten	179	1.390	959	1.339	259	259
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	189	22	22	22	22	22
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	4.107	199	0	0	0	0
Totaal lasten		15.074	19.411	16.025	16.711	15.608	15.641
Baten							
0.1	Bestuur	20	1.995	12	12	12	12
0.2	Burgerzaken	327	288	288	288	288	288
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.377	469	154	154	154	154
0.4	Overhead	199	171	221	221	221	221
0.5	Treasury	2.963	660	988	1.163	2.470	2.445
0.61	OZB woningen	3.085	3.150	3.290	3.290	3.515	3.515
0.62	OZB niet-woningen	5.590	5.546	5.651	5.701	6.213	6.313
0.64	Belastingen overig	149	141	0	0	0	0
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	40.508	40.156	43.877	44.386	40.880	40.689
0.8	Overige baten en lasten	129	136	96	96	96	96
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	1	0	0	0	0	0
Totaal baten		54.347	52.713	54.576	55.311	53.849	53.732
Saldo programma		-39.274	-33.302	-38.551	-38.600	-38.241	-38.091
Mutaties reserves							
Baten							
0.10	Mutaties reserves	1.729	3.469	107	111	114	118
Lasten							
0.10	Mutaties reserves	6.828	315	0	0	0	0
Totaal saldo programma		-34.174	-36.455	-38.658	-38.711	-38.355	-38.209

Financiële analyse (meerjarig)

Bestuur

Op dit taakveld hebben wij in de vorige begroting een structurele stelpost van € 500.000 geraamd voor het Uitvoeringsprogramma 'Schakelen met Raad en Daad' 2022-2026. Inmiddels is hier al een aantal keer beroep (vanaf 2024) op gedaan, waardoor deze stelpost is teruggelopen, namelijk: iVisie (€ 100.000) en Rekenkamerfunctie (€ 30.000). Verder hebben we een structureel bedrag van € 50.000 bijgeraamd voor het Overleg Zeeuwse Overheden Sociaal domein. Dit bedrag is afkomstig uit de Kadernota 2024-2027. We hebben ook een bedrag van € 100.000 gereserveerd voor onvoorziene uitgaven door het college. Ten slotte komt op dit taakveld de specifieke uitkering Stimuleringsregeling Flex- en Transformatiewoningen terug. Hiervoor zijn wij penningmeester voor regio de Bevelanden. Dit bedrag (€ 1.983.000) is terug te zien in de lasten, de baten en de mutaties van de reserves in 2023. Dit geld moet we nog verdelen onder de gemeenten van de Gemeenschappelijke Regeling (GR). Vandaar dat wij dit bedrag neutraal ramen op onze rekening-courant. Dit verklaart het grote verschil van 2024 ten opzichte van 2023.

Burgerzaken

De hogere lasten vanaf 2024 hebben te maken met het verhogen van het budget verkiezingen tot een bedrag van € 75.000. De nieuwe Wet procedure vaststelling verkiezingsuitslag speelt hierbij ook een rol.

Beheer overige gebouwen en gronden

De baten zijn in 2024 € 315.000 lager dan in 2023. Dit is terug te zien aan de lastenkant in de mutaties reserves. Het gaat hier om de verkoop van gronden in Hoedekenskerke, Driewegen en Nieuwdorp conform het raadsvoorstel over de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) Borsele-Oost in de raadsvergadering van 29 juni 2023.

Overhead

Binnen het taakveld 0.4 overhead dragen we bij aan het initiatief van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) voor de zogeheten Gezamenlijk Gemeentelijke Uitvoering (GGU) voor een bedrag van € 3 per inwoner. Hiervoor ramen we vanaf 2024 een bedrag van € 75.000. Vanaf 2024 besteden we een nieuw energiecontract aan met een verhoogd budget van € 150.000. Hiervan heeft € 31.000 betrekking op dit taakveld. Verder streven we naar eenzelfde leverancier voor onze subsites. Hiervoor ramen we structureel een bedrag van € 25.000. We sluiten aan bij het Inkoopbureau West-Brabant voor een structureel bedrag van € 35.000. Ten slotte stijgt onze bijdrage aan GR de Bevelanden.

Buitenom bovenstaande stijgen de lasten aanzienlijk de komende jaren. Dit komt doordat we een aantal stelposten hebben geraamd op dit taakveld. We hebben een structurele stelpost opgenomen om toekomstige autonome ontwikkelingen op te vangen. Verder houden we rekening met een cao-stijging voor 2024 voor een bedrag van € 400.000 en voeren we per 1 januari 2024 uitloopschalen in. Hier is een bedrag voor gereserveerd van € 150.000. Ten slotte is op dit taakveld de stelpost van de SPP uit de Kadernota 2024-2027 geraamd. De stelposten lopen op van totaal € 1.045.000 in 2024 tot € 1.340.000 in 2027. Dit verklaart het grootste verschil in de meerjarenraming.

Voor een gedetailleerd overzicht van de lasten met betrekking tot de overhead verwijzen wij u naar de laatste pagina in deze financiële analyse.

Treasury

De rentelasten van onze langlopende leningen dalen door de reguliere aflossing. Als we kijken naar onze financieringsbehoefte en de rentelasten op kortlopende leningen, dan stijgen deze aanzienlijk. Dit komt onder andere door nieuwe investeringen en een stijging van het rentepercentage waarmee we rekening

houden. De rentebaten worden voor een deel negatief beïnvloed als gevolg van de ontvangen aflossing op de verstrekte lening aan de gemeente Kapelle.

Verder ramen we vanaf 2024 jaarlijks hogere dividenden. Vanaf 2024 ramen we € 265.000 voor de dividenden afkomstig van GBE Aqua B.V. In 2026 en 2027 ramen we daarnaast ook het dividend van de Zeeuwse Energie Houdster Maatschappij (ZEH): in overeenstemming met de Kadernota 2024–2027. Vanuit de provincie is het advies deze dividenden niet structureel te ramen, omdat deze sterk afhankelijk zijn van de ontwikkelingen in de markt. Wij willen toch een deel (circa 25%) van deze middelen meenemen in onze meerjarenraming, omdat we deze inkomsten als realistisch beschouwen. Op deze manier bouwen wij een ruime veiligheidsmarge in.

Onroerendezaakbelastingen

We verhogen de baten van de OZB met het inflatiepercentage voor 2024 met 3% ten opzichte van 2023 voor de compensatie van loon- en prijsstijgingen. Daarnaast passen we extra verhogingen toe boven op het inflatiepercentage conform eerdere besluitvorming:

- In de Kadernota 2022-2025 is besloten om de OZB extra te verhogen met 2% vanaf 2024.
- In de Begroting 2023-2026 is besloten om de OZB extra te verhogen met 3% vanaf 2026.
- In deze Begroting 2024-2027 besluiten we om de OZB extra te verhogen met 5% vanaf 2026. Als het Rijk ons meer geld toebedeelt vanaf 2026 of als er anderszins financiële middelen beschikbaar komen, kan de belastingverhoging heroverwogen worden.

Dit verklaart de structurele stijging aan de batenkant bij de woningen en de niet-woningen.

Belastingen overig

In 2023 werd op dit taakveld bij de lasten de eenmalige teruggave van € 240.000 aan belastingopbrengsten geraamd. Bij de baten vinden we hier de hondenbelasting terug. In de raadsvergadering van 3 november 2022 is via een motie door uw raad besloten niet langer hondenbelasting te innen. Deze baten zijn komen te vervallen vanaf het jaar 2024.

Algemene uitkering gemeentefonds

De raming voor 2024 is gebaseerd op de meicirculaire 2023 zoals die is uitgebracht door het ministerie van BZK. In het verloop van de baten is goed te zien dat we vanaf 2026 flink gekort worden in het gemeentefonds. In 2027 houden we rekening met een volumeaccres. Dit is op basis van de Voorjaarsnota 2023 en hebben we toegelicht in de Kadernota 2024-2027. In de Voorjaarsnota 2023 werd vermeld dat er een bedrag gereserveerd is voor de volumeontwikkeling van het gemeentefonds volgens het bruto binnenlands product. Dit bedrag was niet meegenomen in de meicirculaire 2023. Daarom hebben we zelf een stelpost opgenomen van € 375.000. Verder houden we rekening met 100% van de compensatie voor de hogere lasten van de jeugdzorg vanaf 2026. Dit betreft een bedrag van € 390.000 in 2026 en € 230.000 in 2027. Voor de jaren 2024 en 2025 hebben wij deze middelen al ontvangen in de meicirculaire 2023.

Overige baten en lasten

Onder de lasten zijn de kosten van ‘Werk door derden’ verantwoord. Daarnaast vinden we hier ook de post ‘Onvoorzien’. Op deze post reserveren we incidentele voordelen in 2024 en 2025 vanuit het positieve saldo van deze begroting. Aangezien er op dit moment een hoop onzekerheid vanuit het Rijk is, willen wij de incidentele gelden op voorhand niet bestemmen. Wij willen deze pas bestemmen als de definitieve cijfers voor deze jaren bekend zijn om (toekomstige) financiële risico's af te dekken. Vanaf het jaar 2025 houden we ook rekening met een bedrag voor de stijging van kapitaallasten.

Bij de baten zien we een daling. Dit betreft de vergoeding voor onderhoud aan voertuigen van de VRZ door de werkplaats. In het verleden werd de raming van € 110.000 niet altijd gehaald. Deze hebben we volgens het voorzichtigheidsbeginsel naar beneden bijgesteld vanaf 2024.

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden. De vennootschapsbelasting voor grondexploitaties verrekenen we met de reserve grondexploitaties.

Mutaties reserves (structureel)

Ter dekking van onze lasten onttrekken we jaarlijks € 24.000 voor de strategische gronden uit de reserve bouwgrondexploitaties die in dit geval gekoppeld is aan het taakveld beheer overige gebouwen en gronden. Verder is een structurele onttrekking geraamd van € 83.000 in 2024 oplopend tot € 94.000 in 2027 uit de reserve herwaardering activa als dekking voor de kapitaallasten van het gemeentehuis.

Mutaties reserves (incidenteel)

Het verschil in de lasten van 2024 ten opzichte van 2023 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2022 en overheveling van budgetten vanuit de programmarapportage 2022. Dit is ook terug te zien in de mutaties van de reserves. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste verschillen in dit programma zijn:

- Doorontwikkeling iBurgerzaken (€ 7.209);
- Bestuursopdracht toekomstvisie (€ 17.763);
- B2030 (€ 36.470);
- Verkiezingen (€ 25.000);
- Wet Open Overheid (WOO) (€ 100.000);
- Inzet Bedrijfsvoering (€ 100.000);
- Fonds Oekraïne/Statushouders (€ 1.000.000);
- Opleidingskosten (€ 100.000);
- Werkplekconcept (€ 94.267);
- Inhuur senior informatiebeheerder (€ 72.000);
- Dienstverleningsvisie/ communicatievisie (€ 52.439);
- iBurgerzaken en GT-connect (€ 36.500);
- Duurzame inzetbaarheid (€ 5.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

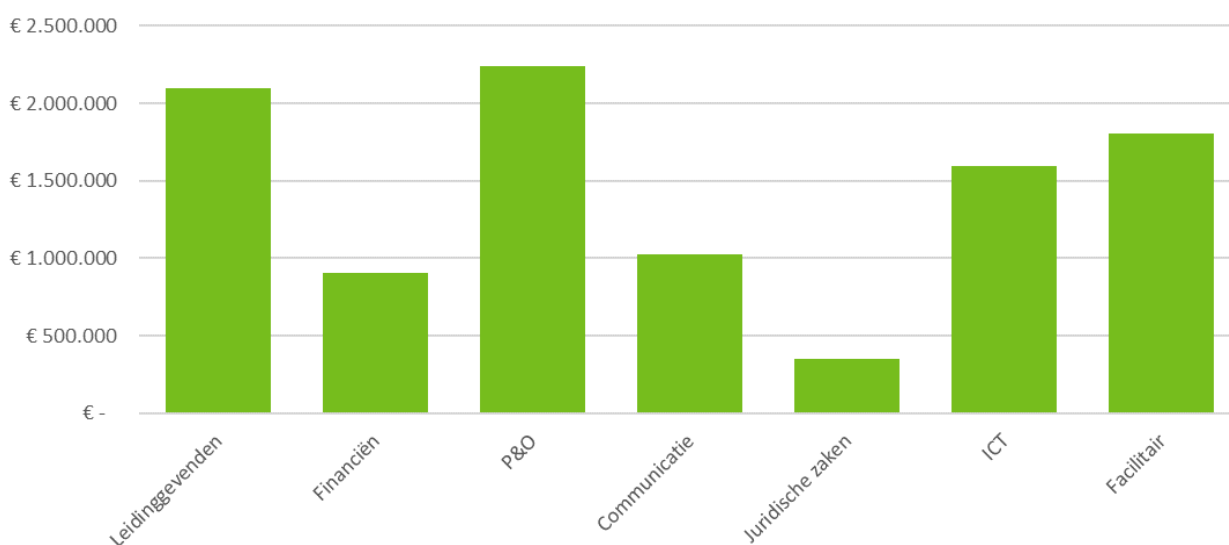
Overhead

In onderstaande tabel is een gespecificeerd overzicht weergegeven van alle activiteiten, verdeeld in de verschillende onderdelen van de overhead. Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is overhead: "het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Tot de overhead behoren alle functies die dit doel dienen." De bedoeling achter dit overzicht is inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de hele organisatie.

In onderstaande overzichten hebben we de stelposten die hiervoor genoemd zijn van € 1.045.000 in 2024 niet meegenomen. De reden hiervoor is dat deze stelpost nog verdeeld gaat worden over verschillende programma's. Als we deze mee zouden nemen, geeft dit een vertekend beeld in de berekening van het overheadpercentage.

Verschillende labels overheadkosten:	Bedrag lasten:	Bedrag baten:	Saldo lasten/baten	%
Leidinggevenden primair proces (Hiërarchisch)	€ 2.248.030	€ 150.000	€ 2.098.030	20,9%
Financiën, toezicht en controle op de eigen organisatie	€ 930.810	€ 25.000	€ 905.810	9,0%
P&O/HRM	€ 2.239.602		€ 2.239.602	22,4%
Interne en externe communicatie m.u.v. klantcommunicatie (KCC)	€ 1.022.264		€ 1.022.264	10,2%
Juridische zaken	€ 359.927	€ 9.243	€ 350.684	3,5%
Informatievoorziening en automatisering (ICT)	€ 1.592.633		€ 1.592.633	15,9%
Facilitaire zaken en Huisvesting	€ 1.845.229	€ 37.059	€ 1.808.170	18,1%
Totale lasten en baten per label overheadkosten:	€ 10.238.495	€ 221.302	€ 10.017.193	100%

Saldo lasten/baten Overhead

Percentage overhead: Indicator BBV

Voor het berekenen van het percentage overhead passen we twee systematieken toe. In het BBV wordt een verplichte indicator voorgeschreven die de verhouding tussen de lasten van overhead en de totale gemeentelijke begroting weergeeft. Deze berekening is als volgt:

Berekening % overhead van de totale begroting	
Totale lasten begroting	69.006.345
Saldo taakveld overhead exclusief reserves	10.017.193
Percentage overhead van de totale begroting	14,5%

Percentage toerekening overhead aan belastingen en leges

Voor de berekening van de kostendekkendheid van de belastingen en leges is het noodzakelijk de lasten van de bedrijfsvoering/overhead toe te rekenen. Deze lasten rekenen we toe door een opslag op de salarislaster van de medewerkers te zetten die hieraan werken. Hiermee benaderen we het systeem van vóór de invoering van het BBV, waarbij de overhead een opslag in het uurtarief van de medewerkers was. Deze berekening is als volgt:

Berekening % overhead van directe loonkosten	
Totale loonsom	15.240.000
Raad en commissies	-302.000
College van burgemeester en wethouders	-598.000
Loonkosten taakveld overhead	-4.061.069
Directe personeelslasten	10.278.931
Saldo taakveld overhead inclusief reserves	10.017.193
Percentage overhead van de directe loonkosten	97,5%

Programma Veiligheid

Programmadoelstellingen

Voor de inwoners van Borsele willen we een woon-, leef- en werkklimaat waar iedereen zich veilig voelt en waar het veilig is. Het handhaven van de openbare orde en het borgen van de veiligheid in Borsele is een belangrijke basisvoorwaarde voor het functioneren van onze samenleving. Onze programma's dragen bij aan het creëren van deze veilige omgeving. Samenwerking met netwerkpartners staat hierin centraal.

1.1 Crisisbeheersing en brandweer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een financieel gezonde en stabiele veiligheidsregio.	<p>De gemeenteraad heeft positieve zienswijzen uitgebracht over de programmabegroting 2024 en het nieuwe meerjarenbeleidsplan 2022-2026 van de Veiligheidsregio Zeeland (VRZ). De begroting 2024 is opgesteld in lijn met het meerjarenbeleidsplan. De laatste jaren is er een fors beroep gedaan op het vermogen van de VRZ om bepaalde kosten structureel binnen de eigen begroting op te vangen. De moeite die het gekost heeft om deze taakstellingen structureel op te vangen laat zien dat er weinig tot geen financiële ruimte meer is voor een beroep op het vermogen.</p> <p>Meer vragen van de VRZ betekent dat de uitvoering van de wettelijke taken ook vanuit financieel perspectief onder druk komt te staan. We vragen en nemen een actieve rol om samen met de VRZ op een gewenst en verantwoord ambitieniveau te blijven.</p>
Op peil houden van de brandweezorg.	<p>Brandweervrijwilligers verzorgen in Zeeland voor een groot deel de huidige brandweezorg. Demografische en maatschappelijke ontwikkelingen hebben een grote invloed op het op peil houden van de huidige basisbrandweezorg.</p> <p>Het initiatief voor de ontwikkeling van een nieuwe toekomstvisie voor de uitvoering van de brandweezorg ligt bij de VRZ. Ook hier vragen en nemen we een actieve rol om er samen met de VRZ voor te zorgen dat de basisbrandweezorg op peil blijft.</p>

1.2 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
<p>Het uitvoering geven aan het vastgestelde beleid op grond van het Integraal Veiligheidsbeleid Oosterscheldebekken 2023-2026.</p>	<p>We geven uitvoering aan de vijf thema's die zijn vastgesteld in de Nota Integrale Veiligheid (2023-2026). Het gaat om de volgende thema's:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ondernijning 2. Zorg en veiligheid 3. Jeugd en veiligheid 4. Veilige- en duurzame leefomgeving 5. Digitale criminaliteit <p>In het uitvoeringsplan behorend bij het beleidsstuk, staat beschreven hoe we uitvoering geven aan deze thema's. Dit doen we onder andere in samenwerking met ketenpartners zoals politie, justitie, woningbouwverenigingen en sociaal-maatschappelijke dienstverlening.</p>
<p>Het handhaven van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV).</p>	<p>We beschikken over een goede en actuele APV. We verbeteren de handhaving binnen de gemeente Borsele zowel kwalitatief als kwantitatief. We professionaliseren ons handhavingsbeleid en optimaliseren onze structuren en werkwijzen. We hebben de capaciteit van onze buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's) uitgebreid. De zichtbaarheid van onze handhavers is vergroot door te surveilleren op onze dorpen en in ons buitengebied. We leveren daardoor een bijdrage aan onze leefkwaliteit. Verder zetten we in op verdere uitwerking en verbetering van de samenwerking met de politie, de omliggende gemeenten en de overige toezichtpartners.</p>
<p>Aanpak ondermijnende criminaliteit.</p>	<p>We blijven ons richten op de aanpak van de ondermijnende criminaliteit. Dat doen we samen met onze ketenpartners. Met de georganiseerde, integrale controles en acties boeken we resultaten. We organiseren voorlichting en controles. Hierbij richten we ons in het bijzonder op een goede, integrale uitwisseling van informatie. Daarnaast richten we ons ook op het gemeentebreed borgen van de aanpak binnen onze bestaande structuren en werkwijzen. Hiermee zorgen we voor een blijvende inbedding van de aanpak van de ondermijnende criminaliteit.</p> <p>De dertien Zeeuwse gemeenten hebben samen met het waterschap en de provincie de intentieverklaring Zeeuwse norm weerbare overheid ondertekend. Het doel is om de weerbaarheid en de integriteit van de Zeeuwse overheid te versterken. Daarmee werpen we ook drempels op tegen ondermijnende criminaliteit.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een weerbaar- en integer havengebied.	<p>In 2022 zijn de havengebieden van Vlissingen, Borsele, Terneuzen en Moerdijk aangewezen als mainport Zeeland/West-Brabant. Door deze aanwijzing ontvangt de mainport structurele financiële middelen tot 2030 vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid.</p> <p>Het mainportprogramma is opgedeeld in vier pijlers:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1: Onderzoek, kennis en informatiedeling 2: Preventie: weerbaarheid (fysiek, sociaal en digitaal) 3: Preventie en repressie 4: Toezicht, handhaving, opsporing en vervolging
De verbinding versterken tussen ‘openbare orde en veiligheid’ en het ‘sociaal domein’.	<p>De verbinding tussen ‘openbare orde’ en het ‘sociaal domein’ loopt door. We werken nauw samen bij overlappende vraagstukken, zowel beleidsmatig als in de praktijk. Dit is noodzakelijk omdat we in de praktijk zien dat kwesties in de openbare orde vaak verband houden met problematiek binnen het sociaal domein. Onlangs evalueerden we de samenwerking. We zetten deze samenwerking voort en monitoren en verbeteren daar waar nodig. We denken continu na over uitbreiding van de samenwerking en zorgen voor afstemming en een gezamenlijke aanpak op maat.</p> <p>Een belangrijk onderdeel van deze samenwerking vormt het project ‘Buurtbemiddeling’. In dit project werken partners zoals de gemeentes, woningbouwverenigingen en maatschappelijke organisaties samen om woonoverlast en bijbehorende problematiek aan te pakken.</p>

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Mainportprogramma Zeehavens Zeeland West-Brabant (2023–2030)	2030
Nota Integrale Veiligheid (2023-2026)	2026
Regionaal crisisplan (2022-2025)	2025
Maatwerk in brandweezorg (2015)	Niet van toepassing

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma

Veiligheidsregio Zeeland

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Veiligheid		(bedragen x € 1.000)					
		Rekening					
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten							
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	2.068	2.543	2.217	2.246	2.305	2.334
1.2	Openbare orde en veiligheid	3.900	691	843	843	843	843
Totaal lasten		5.967	3.234	3.060	3.089	3.148	3.177
Baten							
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-4	0	0	0	0	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	5.405	79	10	10	10	10
Totaal baten		5.401	79	10	10	10	10
Saldo programma		566	3.155	3.050	3.079	3.138	3.167
Mutaties reserves							
Baten							
0.10	Mutaties reserves	70	360	25	25	25	25
Lasten							
0.10	Mutaties reserves	726	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma		1.222	2.795	3.025	3.054	3.113	3.142

Financiële analyse (meerjarig)*Crisisbeheersing en brandweer*

De bijdrage aan de Veiligheidsregio Zeeland stijgt structureel tot een bedrag van € 2.040.000. Verder zien we, op basis van de realisatiecijfers, een verschuiving plaatsvinden van het aantal uren naar taakveld 1.2 'Openbare orde en veiligheid' ten opzichte van 2023. Ten slotte zien we de kapitaallasten (afschrijving en rente) oplopen door de nieuwe Brandweerpost te Heinkenszand.

Openbare orde en veiligheid

We hebben de lasten vanaf 2024 verhoogd met € 12.500 voor buurtbemiddeling volgens de Kadernota 2024-2027. Verder stijgen onze lasten ten opzichte van 2023 door de verschuiving van uren zoals hiervoor gemeld. Het betreffende team Vergunningen & Veiligheid was de afgelopen periode en is de komende periode aan stevige verandering onderhevig door gewijzigde en nieuwe wet- en regelgeving. Dit heeft invloed op het verantwoorden van de uren op de verschillende taakvelden.

Verder zien we dat zowel de lasten als de baten van de jaarrekening 2022 behoorlijk hoog uitvallen ten opzichte van de meerjarige begrotingscijfers. De grootste oorzaak hiervan is de opvang van ontheemden uit Oekraïne. De baten zijn hoger dan de lasten in het jaar 2022. De verklaring hiervoor is dat wij meer geld ontvangen hebben vanuit het Rijk dan dat we hebben uitgegeven. Daarnaast is ook het Mainportprogramma Zeeland/West-Brabant in de jaarrekening neutraal opgenomen aan de lasten- en batenkant in het jaar 2022.

Mutaties reserves (structureel)

Onder de reserves is een structurele onttrekking geraamd van € 25.000 ter dekking van de afschrijvingslasten van de brandweerposten in Nieuwdorp en Heinkenszand.

Mutaties reserves (incidenteel)

Als we kijken naar 2022 zien we een mutatie bij de lasten staan in 2022. Deze mutatie is het gevolg van de verkooptransactie van de Stenevate 6 die heeft plaatsgevonden in het betreffende jaar. Het verschil aan de batenkant van de reserves in het jaar 2024 ten opzichte van 2023 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2022. Hierdoor is het bedrag in 2024 lager dan in 2023. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste restantkredieten zijn:

- Inhuur van een boa (€ 20.000);
- Problematiek trekvogels (€ 20.000);
- Personele inzet ten behoeve van Oekraïne (€ 100.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Verkeer, vervoer en waterstaat

Programmadoelstellingen

In het kader van leefbaarheid is een veilige en aantrekkelijke openbare ruimte van groot belang. De nog groeiende verkeersintensiteit, autonome én nieuwe economische ontwikkelingen vergen dat wegbeheerders gezamenlijk infrastructurele maatregelen nemen om de doorstroming en de veiligheid te waarborgen. Het aspect verkeersveiligheid nemen we mee in het onderhoud van de wegen. De aansluitingen van de wegen tussen de gemeente, het waterschap en de provincie zijn gemiddeld goed te noemen. Het aantal knelpunten is overzichtelijk. Passend openbaar vervoer, toegesneden op doelgroepen, de aard en de schaal van de dorpen, is van blijvend belang.

2.1 Verkeer en Vervoer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Duurzame veilige herinrichting van wegen.	We richten onze wegen in volgens het principe Duurzaam Veilig. Bij de totstandkoming van onze plannen passen we burgerparticipatie toe. We streven ernaar om bewoners zoveel mogelijk bij de planvorming te betrekken.
Goed onderhouden en toegankelijke wegen.	We inspecteren in 2024 al onze wegen op basis van de landelijke normen van Centrum Regelgeving en Onderzoek Wegenbouw (CROW). Wegen die niet aan ons ambitieniveau voldoen, nemen we op in het uitvoeringsprogramma 2024-2028.
Goed functionerende en duurzame openbare verlichting.	Op basis van het uitvoeringsprogramma 'openbare ruimte' 2024-2028 voeren we onderhoud uit aan masten en armaturen. De conventionele armaturen vervangen we door energie-efficiëntere led armaturen.
Een goede samenwerking en visieontwikkeling met de andere wegbeheerders.	De visies voor zowel Borsele-West als Borsele-Oost zijn gereed. In 2024 realiseren we de Randweg Hoedekenskerke. We zijn nauw betrokken bij de totstandkoming van de gebiedsontsluitingsvisie van het Veerse Meer. Eén van de uitwerkingen is de beoogde investering en herinrichting van het kruispunt Postweg-Nieuwe Kraaijertsedijk. Ook zijn we betrokken bij de optimalisatie van de fietsinfrastructuur op de school- en werkroutes richting Goes.
Aanleg parkeerplaatsen in relatie tot de transformatie-opgave Beveland Wonen.	We leggen extra parkeerplaatsen aan in een aantal dorpskernen. Beveland Wonen draagt hieraan ongeveer 50% bij uit hun Kernenfonds. In 2024 leggen we een parkeerterrein aan in de Boomgaardstraat in 's-Gravenpolder.
Herinrichting Stenevate.	Het streven is om een deel van de Stenevate als dertigkilometerzone in te richten. Voor de uitvoering monitoren we de nieuwe verkeerssituatie naar aanleiding van de nieuwbouw van de Lidl en de aansluiting van de Platepolder.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Mobiliteitshub Heinkenszand.	Nabij de afslag van de A58 realiseren we in 2024 een mobiliteitshub. Hier faciliteren we een bushalte en mogelijkheden voor (deel)mobiliteit. Dit project maakt onderdeel uit van de Regio Deal.
De fietsinfrastructuur opschalen.	Op 20 april 2023 hebben we de Intentieverklaring Zeeuws Toekomstbeeld Fiets ondertekend. Hiermee hebben wij verklaard dat we intensiever samen gaan werken om het fietsgebruik in Zeeland te stimuleren. Op dit moment zijn we bezig met een gezamenlijke aanpak rondom het Veerse Meer Zuid-gebied. Hierbij willen we zorgen voor een goede fietsverbinding vanaf Lewedorp richting het Veerse Meer.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Ondergrens kwaliteitsniveau wegen	10%	10%	15%	15%	15%
Bovengrens kwaliteitsniveau wegen	87%	88%	60%	60%	60%
Percentage straatverlichting voorzien van LED-armaturen	58%	63%	-	-	70%

Onder- en bovengrens kwaliteitsniveau wegen

We beoordelen de wegen volgens de CROW-methodiek. Binnen de bebouwde kom van de gemeente Borsele streven we ernaar dat minimaal 60% van de verhardingen voldoet aan beeldkwaliteitsniveau B. We vermijden niveau D. Jaarlijkse inspecties van de wegen vormen de basis voor ons onderhoudsplan dat we aan de gemeenteraad voorleggen om achterstallig onderhoud (niveau D) te voorkomen.

Kwaliteitsniveaus CROW			
	Algemeen	Beeldkwaliteit	Technische kwaliteit
A+	Zeer goed	Prachtig	(Zo goed als) nieuw
A	Goed	Goed	Technisch goed in orde
B	Voldoende	Voldoende	Heel en veilig
C	Matig/ Onvoldoende	Sober/ Schraal	Discomfort, veiligheid komt in geding
D	Slecht	Verloedering	Kapitaalsvernietiging, functieverlies, aansprakelijkstelling

Percentage straatverlichting voorzien van LED-armaturen

Het uiteindelijke doel is om 100% te bereiken. We verwezenlijken dit door middel van een gefaseerde aanpak.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Omgevingsplan Zeeland (2018)	Niet van toepassing
Groenstructuurplan 2018-2038, 1 basisdocument en 15 dorpsplannen	2025 (evaluatie)
Duurzaamheidsvisie (2018)	2023
Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan (2021)	2026

Verbonden partijen**Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma**

Geen

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Verkeer, vervoer en waterstaat	(bedragen x € 1.000)
---	----------------------

	Rekening 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten						
2.1 Verkeer en Vervoer	3.558	4.116	3.872	3.987	4.050	4.093
Totaal lasten	3.558	4.116	3.872	3.987	4.050	4.093
Baten						
2.1 Verkeer en Vervoer	283	171	43	43	43	43
Totaal baten	283	171	43	43	43	43
Saldo programma	3.275	3.944	3.828	3.944	4.007	4.049
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	17	879	4	4	4	4
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	487	578	0	0	0	0
Totaal saldo programma	3.745	3.644	3.824	3.940	4.002	4.045

Financiële analyse (meerjarig)*Verkeer en vervoer*

In de raadsvergadering van 2 december 2021 is het activeren van het groot onderhoud aan kapitaalgoederen behandeld. Hier zijn de effecten van het verplicht activeren van investeringen die levensduur verlengend zijn of leiden tot significante kwaliteitsverbeteringen beschreven.

Herinrichtingsplannen worden met terugwerkende kracht vanaf 1 december 2021 jaarlijks geactiveerd en in 20 jaar afgeschreven. Op korte termijn levert dit een voordeel op. Dit voordeel wordt jaarlijks kleiner vanwege de stijgende kapitaallasten. Dit is terug te zien in de structurele lasten. Vanaf 2024 zien we de kapitaallasten van de herinrichting Kruispunt Postweg – Nieuw Kraaijertsedijk terug in de lasten. De aanpassing van het kruispunt maakt onderdeel uit van de gebiedsontsluiting Veerse Meer. In 2027 stijgen de kapitaallasten met ongeveer € 50.000 ten opzichte van 2026 door de herinrichtingsplannen 2027. Ook wordt voor het onderhoud van de bijzondere elementen zoals kerkmuurtjes, keerwanden en zitelementen structureel € 100.000 geraamd. Voor de investering in de landbouwhaven en de strekdam langs de oude veerhaven in Hoedekenskerke is een jaarlijkse kapitaallast van € 27.000 geraamd. De jaarlijkse bijdrage aan het waterschap voor het onderhoud aan de wegen buiten de bebouwde kommen maakt met € 1.450.000 een aanzienlijk deel uit van het jaarlijkse budget. Ten slotte hebben we in 2023 ook een specifieke uitkering ontvangen voor de stimulering van verkeersveiligheidsmaatregelen. Dit bedrag is zowel bij de lasten als de baten bijgeraamd in 2023. Dit verklaart het grootste verschil in de baten van 2024 ten opzichte van 2023.

Mutaties reserves (structureel)

We onttrekken een structureel bedrag van € 4.383 aan de reserve voor dekking van de kapitaallasten van de Ontsluitingsweg van de Slothoeve Baarland conform het raadsbesluit van 6 oktober 2022.

Mutaties reserves (incidenteel)

Het verschil aan de baten- en lastenkant van de reserves in het jaar 2024 ten opzichte van 2023 wordt veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2022. Hierdoor is het bedrag in 2024 lager dan in 2023. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste restantkredieten zijn:

- Bijzondere elementen (€ 150.000);
- Werkvoorbereider/tekenaar (€ 74.000);
- Toezicht aanleg glasvezel (€ 33.000);
- Parkeerterrein Schoolstraat (€ 97.000);
- Ontsluitingsweg Slothoeve (€ 87.666);
- Parkeerterrein Doelstraat (€ 37.500);
- Parkeerterrein Vanderbijlparkstraat (€ 49.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Economie

Programmadoelstellingen

We willen de werkgelegenheid behouden en versterken. We bieden daarvoor een aantrekkelijk ondernemersklimaat. In samenwerking met de Bevelandse gemeenten werken we aan een gezamenlijk beleid op het gebied van economie, recreatie en toerisme. Dat wat Borsele uniek maakt, dragen we graag met gepaste trots uit.

3.1 Economische ontwikkeling

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Bijdragen aan een sterk, duurzaam en veilig opererend haven- en industriecomplex, dat de werkgelegenheid in de regio stimuleert.	We nemen actief deel (8,33%) in het aandelenkapitaal in North Sea Port door een bestuurlijke- en ambtelijke afvaardiging. We volgen de aandeelhoudersstrategie, waarin de aspecten 'sterk, duurzaam en veilig' zijn geborgd. North Sea Port heeft deze aspecten uitgewerkt in het strategisch ondernemingsplan 'Connect 2025' en voert dit de komende jaren in actieplannen uit. Sinds juni 2022 vertegenwoordigen we de Nederlandse aandeelhouders, met uitzondering van de provincie Zeeland, in het Toezicht Houdend Orgaan van North Sea Port.
Behoud van een sterk energieproductiebedrijf.	Via Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua (GBE Aqua) B.V. beheren wij onze aandelen in Evides. De dividendopbrengsten zijn, volgens het nieuwe dividendbeleid, deels afhankelijk van de dividenduitkering van ZEH. Een groot deel van de bedrijfsonderdelen van Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij (PZEM) is verkocht. De resterende bedrijfsonderdelen, waaronder het aandeel in de kerncentrale Borssele, is achtergebleven in de nieuwgevormde rechtsvorm ZEH. Verwacht wordt dat in 2024 het convenant bedrijfsduurverlenging kerncentrale Borssele ter besluitvorming wordt voorgelegd. Afspraken over de eigendomssituatie moeten daar onderdeel van uitmaken en in lijn zijn met de herijkte aandeelhoudersstrategie.
Een goed ondernemersklimaat in de gemeente Borsele.	We bezoeken bedrijven en zijn sparringpartner voor hen. Hierdoor horen we direct wat er bij de bedrijven speelt. We organiseren accountgesprekken met NV Economische Impuls Zeeland over economische ontwikkelingen en mogelijke nieuwe vestigingen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een goed ondernemersklimaat in regio De Bevelanden.	We werken samen als vijf Bevelandse gemeenten in het Bestuurlijk Platform De Bevelanden. De actielijnen 'Agri- en aquafood', 'Economie' en 'Beleving op de Bevelanden' vormen op economisch vlak de basis voor de nauwere regionale samenwerking. Met deze actielijnen versterken we de brede welvaart op de Bevelanden. We geven uitvoering aan het regionale bedrijventerreinprogramma en monitoren het.
Versterking van de leefkwaliteit door de ontwikkelingen op het gebied van de grootschalige energietransitie.	We stellen in samenwerking met de inwoners een lijst met voorwaarden en wensen op. Dit voor het geval de ontwikkelingen van de grootschalige energietransitie, waaronder de mogelijke komst van twee nieuwe kerncentrales, op Borsele afkomt. De doelstelling van de lijst is optimalisatie van de woon- en leefkwaliteit in de gemeente Borsele.

3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
In regio De Bevelanden voldoende aanbod van kwalitatief goede en toekomstbestendige bedrijvenlocaties.	We onderzoeken de toekomstbestendigheid van de bedrijventerreinen in de regio. We geven uitvoering aan acties die voortvloeiën uit het regionale bedrijventerreinprogramma en monitoren het. We gaan aan de slag met de nieuwe provinciale behoefteeraming voor bedrijventerreinen.
De bestaande bedrijventerreinen aantrekkelijk houden voor ondernemers en daarmee ook leegstand tegengaan.	We bieden maatwerk bij de uitbreiding van bedrijfslocaties binnen de kaders van het provinciaal beleid. We stimuleren verduurzaming en blazen nieuwe leven in de bedrijventerreinen in onze gemeente. De bouwgrond op bedrijventerrein Noordzak verkopen we of geven we in erfpacht uit. Via het JTF bieden we financiële en praktische hulp bij de verduurzamingsopgaven.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal m2 beschikbare bouwgrond op bedrijventerreinen	16.090	16.089	16.089	11.116	5.190

Aantal m2 beschikbare bouwgrond op bedrijventerreinen

In 2022 is één kavel verkocht op Noordzak III van ongeveer 2200 m2. Vrijwel alle kavels staan in optie. In 2023 zijn drie kavels verkocht op Noordzak III van opgeteld ongeveer 3.700 m2. Er is nog 3.000 m2 in optie en er zijn nog vier woon-werkkavels beschikbaar van in totaal 5.190 m2.

3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een robuuste Zeeuwse economie, dus ook voor Borsele, met een goede kennisinfrastructuur, versterking in economische sectoren en stevige verbindingen tussen ondernemingen, onderwijs en overheid.	Wij dragen bij aan het structuurversterkingsfonds 'Zeeland in Stroomversnelling' als uitvloeisel van het rapport Balkenende. Dit fonds wordt ingezet voor consortia van ondernemingen, onderwijs en overheden die haalbaarheidsonderzoek doen en demonstratieprojecten opzetten.
Het behouden van een sterke landbouwsector die bestand is tegen extreme weersomstandigheden en een bijdrage kan leveren aan de instandhouding van ons landschap.	We zijn alert op de behoeften van moderne land- en tuinbouw, onder andere door jaarlijks overleg met de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie. Waar mogelijk bieden we ondersteuning aan duurzame en innovatieve initiatieven, waaronder de opslag van zoet water. Voor dit laatste onderwerp participeren we met de andere overheden om de komende jaren een grensoverschrijdende zoetwaterstrategie te ontwikkelen.

3.4 Economische promotie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
De gemeente Borsele aantrekkelijk houden om te ondernemen, zowel voor bestaande als voor startende ondernemers.	We nemen deel aan de Contacta en mogelijk aan de regionale Ondernemersdag. We denken daar waar nodig mee met de (startende) ondernemers en leveren maatwerk.
Een toegesneden winkelbestand voor het behoud van leefbare dorpen.	De verantwoordelijkheid voor de instandhouding van winkels ligt vooral bij de consument en de ondernemer. Daar waar mogelijk faciliteren we ontwikkelingen, ook voor bedrijfsmatige activiteiten aan huis.
Zorgen voor meer bekendheid voor het Landschapspark Borsele onder de inwoners en gasten, zodat deze als ambassadeur voor ons Landschapspark kunnen optreden.	We ondersteunen financieel en ambtelijk Stichting Landschapspark Borsele, zodat de stichting de lokale recreatieve en toeristische promotie uit kan voeren.
De rol bepalen van Borsele in de promotie van Zeeland op het gebied van economische versnelling en toerisme.	Voor de huidige en toekomstige opgaven van Zeeland werken wij het komende jaar aan een gezamenlijke en integrale Zeeuwse marketingorganisatie. In de tussentijd verzorgt Kernteam Toeristische Marketing Zeeland de overkoepelende Zeeuwse toeristische marketing. We geven uitvoering aan de acties die voortvloeien uit de Visie Bestemming Zeeland 2030.
Het stimuleren van recreatieve ontwikkelingen passend binnen het Landschapspark Borsele om zo het recreatieve product van dit gebied te versterken.	We hebben vanaf 2024 in samenwerking met Stichting Landschapspark Borsele nieuw toeristisch beleid waar we uitvoering aan geven. Waar mogelijk bieden we maatwerk bij nieuwe initiatieven. We realiseren een Motoriekroute rondom Stelleplas die mede door de Regio Deal NSPD gefinancierd wordt. Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) beheert en onderhoudt voor ons het wandel- en fietsnetwerk.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Toekomstbestendig maken van de eindpuntvoorziening van de Stoomtrein Goes-Borsele (SGB) in Hoedekenskerke.	Wij hebben een voorstel gedaan aan de SGB voor de overdracht van de eindpuntvoorziening aan de SGB in het kader van de verzelfstandiging. De actualisatie van de eindpuntvoorziening is afgerond.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal startende ondernemers	253	267	140	200	200
Aantal bezoekers van gesubsidieerde attracties	32.202	38.305	40.000	40.000	40.000
Groei aantal vestigingen gemeente	132	129	-	-	150

Aantal startende ondernemers

De groei van het aantal startende ondernemers zorgt voor innovatie en (op termijn) nieuwe werkgelegenheid. Daarnaast geeft het een impuls aan de verdere ontwikkeling van de regionale en lokale economische dynamiek.

Aantal bezoekers van gesubsidieerde attracties

Het aantal betalende bezoekers van de Stoomtrein Goes-Borsele. Het aantal bezoekers van de stoomtrein is weer op het niveau van voor de coronapandemie. In 2020 en 2021 heeft de trein wel gereden, maar werden er enkel tickets per coupé verkocht. In 2022 was alles weer terug naar 'normaal'.

Groei aantal vestigingen gemeente

De groei van het aantal vestigingen zorgt voor innovatie en (op termijn) nieuwe werkgelegenheid. Daarnaast geeft het een impuls aan de verdere ontwikkeling van de regionale en lokale economische dynamiek.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Regionaal bedrijventerreinprogramma De Bevelanden (2021-2030)	2031
Detailhandelsvisie gemeente Borsele (2013)	2024
Nota Economisch Beleid (2021)	Niet van toepassing
Nationale Omgevingsvisie (2020)	Niet van toepassing
Aandeelhoudersstrategie PZEM NV (2017)	Niet van toepassing
Aandeelhoudersstrategie North Sea Port (2021) en strategisch ondernemingsplan North Sea Port (2021/2022)	2025
Toeristische agenda De Bevelanden (2016-2023)	2024
Toeristisch recreatief actieplan (2019-2023)	2024
Strategische agenda De Bevelanden (2021-2026)	Niet van toepassing
Economische agenda De Bevelanden	Niet van toepassing

Verbonden partijen**Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma**

PZEM NV
 North Sea Port
 NV Economische Impuls Zeeland
 GBE Aqua B.V.
 Benelux Groepering Territoriale Samenwerking (BGTS) NSDP
 Zeeuwse Energie Houdster Maatschappij

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Economie		(bedragen x € 1.000)					
		Rekening 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten							
3.1	Economische ontwikkeling	230	259	282	282	282	282
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	187	103	0	0	0	0
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	21	12	26	26	26	26
3.4	Economische promotie	102	234	138	142	142	142
Totaal lasten		540	607	445	449	449	449
Baten							
3.1	Economische ontwikkeling	3	0	0	0	0	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	100	105	0	0	0
3.4	Economische promotie	147	59	82	385	385	385
Totaal baten		150	159	187	385	385	385
Saldo programma		390	447	258	64	64	64
Mutaties reserves							
Baten							
0.10	Mutaties reserves	124	182	0	0	0	0
Lasten							
0.10	Mutaties reserves	25	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma		292	265	258	64	64	64

Financiële analyse (meerjarig)*Economische ontwikkeling*

Op dit taakveld is het Just Transition Fund (JTF) geraamd voor een structureel bedrag van € 15.000. Verder zijn er geen bijzonderheden op dit taakveld.

Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Op dit taakveld zijn de inkomsten voor een deel van de interne uren van het team grootschalige energietransitie en leefkwaliteit Borsele geraamd voor een bedrag van € 105.000. Het Rijk vergoedt deze kosten. Het structurele karakter vanaf 2025 is onzeker waardoor wij hier (nog) geen rekening mee houden in onze meerjarenraming. Dit is afhankelijk van de definitieve besluitvorming vanuit het Rijk.

Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Economische promotie

Op dit taakveld nemen we vanaf 2025 de inkomsten op van de toeristenbelasting. Verder stijgen de lasten door het routenetwerk Zeeland en de toeristische marketing Zeeland conform de Kadernota 2024-

2027. Ten slotte zijn de baten van de forensenbelasting verhoogd vanaf 2024. Deze zijn aangesloten op de rapportage(s) van Sabewa Zeeland.

Mutaties reserves (structureel)

Op dit taakveld zijn er geen structurele dekkingen vanuit de reserves.

Mutaties reserves (incidenteel)

Het verschil in de lasten van 2024 ten opzichte van 2023 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2022. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste verschillen in dit programma zijn:

- JTF (€ 15.000);
- Inhuur Ruimtelijke Ontwikkeling (€ 33.000);
- Nota Economisch Beleid (€ 55.000);
- Toeristisch Recreatief Actieplan (€ 51.000);
- Subsidie toeristische recreatie (€ 16.500);
- Recreatieve hotspot Heinkenszand (€ 10.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Onderwijs

Programmadoelstellingen

De school is de plaats waar kinderen hun kennis verwerven, waar ze leren omgaan met elkaar, nieuwe uitdagingen aangaan en veiligheid en structuur ervaren. Op lokaal niveau spelen we als overheid een belangrijke rol. We richten ons op de huisvesting van de scholen, op de bestrijding van (onderwijs)achterstanden, op de ontwikkelingen van brede scholen/Integrale Kindcentra en de schoolbegeleiding. We hebben verder een taak in zaken als leerlingenvervoer en het bestrijden van schooluitval.

4.1 Openbaar basisonderwijs

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We waarborgen de continuïteit en het specifieke karakter van het openbaar onderwijs.	We houden toezicht op het openbaar onderwijs aan de hand van diverse rapportages die de stichting Omnischolen periodiek aanlevert. We evalueren de afspraken die zijn gemaakt bij de verzelfstandiging van het openbaar onderwijs.

4.2 Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Adequate huisvesting voor alle basisscholen in onze gemeente.	<p>We passen de Verordening huisvesting onderwijsvoorzieningen aan. In 2024 komt er nieuwe wetgeving met betrekking tot onderwijshuisvesting. Dit betekent onder andere een verplichting om voor minimaal vijftien jaar een Integraal Huisvestingsplan (IHP) op te stellen.</p> <p>Het IHP maakt onderdeel uit van het brede kaderplan maatschappelijke voorzieningen. Deze visie vormt de basis voor toekomstige (beleids)keuzes met betrekking tot het voorzieningenniveau.</p> <p>We laten periodiek gezamenlijke meerjarenonderhoudsplanningen maken ter controle van de onderhoudsstaat van de schoolgebouwen. We maken afspraken in de beheercommissies van de brede scholen over de uitvoering van het onderhoud. Bij de overige schoolgebouwen ligt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het onderhoud bij de schoolbesturen.</p>

4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een optimale en brede ontwikkeling van ieder kind in Borsele aan de hand van de Lokale Educatieve Agenda.	We bespreken met de schoolbesturen en de kinderopvangorganisaties ontwikkelingen op het gebied van het lokaal onderwijs(achterstanden)-beleid en de verbinding tussen onderwijs en zorg. We maken afspraken over de beleidsontwikkeling en de beleidsuitvoering.
Verbetering van schoolorganisaties en de kwaliteit van het onderwijs (schoolbegeleiding).	We ondersteunen onze basisscholen door twee schoolbegeleidingsdiensten te subsidiëren: Bazalt Groep en Driestar Educatief. We werken met een convenant waarin we afspraken hebben vastgelegd over de inzet van onze subsidies. We bouwen deze subsidie jaarlijks met 25% af, door een eerdere bezuinigingsopgave. Vanaf 2026 stoppen wij volledig met het subsidiëren van deze schoolbegeleidingsdiensten.
Voorkomen van schoolverzuim, schooluitval en thuiszitten. Een startkwalificatie of behalen van het hoogst mogelijke niveau voor iedere leerling.	We hebben een gemeenschappelijke regeling voor de uitvoering van de taken op grond van de Leerplichtwet en de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie. Het Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) voert deze taken voor ons uit. We hebben periodiek overleg met het RBL over het te voeren beleid en speerpunten en over de financiën. We leggen de nadruk zoveel mogelijk op preventie.
De ontwikkelvertraging die kinderen hebben opgelopen tijdens de coronaperiode bestrijden en terugdringen.	Het Rijk heeft een specifieke uitkering verstrekt om het onderwijs te ondersteunen vanuit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO). We hebben een werkgroep NPO samengesteld waarin onderwijs, kinderopvang en gemeente vertegenwoordigd zijn. We streven ernaar om de relatie tussen onderwijs - en zorg te intensiveren om sneller en accurater te kunnen afstemmen over (mogelijke) zorg over kinderen. De looptijd voor de besteding van de NPO-middelen loopt tot en met schooljaar 2024-2025.
Bevordering van de samenwerking tussen scholen en andere partijen op het gebied van opvang en zorg om de ontwikkelingskansen van kinderen te verbeteren.	We organiseren buitenschoolse activiteiten via Borsele Na School (BONS). Daarnaast intensiveren we het contact tussen het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en de intern begeleiders van de scholen om zo vroeg mogelijk in te kunnen grijpen bij eventuele zorgbehoeften van kinderen. Via ons onderwijshuisvestingsbeleid brengen we samenwerkingspartners zoveel mogelijk onder in één gebouw.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het vaststellen van een richtinggevend kaderplan voor de toekomst aangaande onze maatschappelijke voorzieningen, waaronder school- en kinderopvangvoorzieningen.	We doen onderzoek naar de kwaliteit versus de kwantiteit van onderwijs- en kinderopvang in onze gemeente. Samen met adviesbureau Sardes, een autoriteit op onderwijsgebied, zoomen we in op de lokale situatie. We stellen onszelf de vraag of het huidige voorzieningenniveau nog passend is richting de toekomst en/of welke kaders we mee kunnen wegen om keuzes te maken in de toekomst. Naast onafhankelijk onderzoek bespreken we de uitkomsten daarvan ook met onze onderwijsbestuurders en voeren gesprekken om te komen tot een evenwichtig en passend voorstel richting uw gemeenteraad.
Regionale afstemming over het beleid van schoolbesturen en gemeenten in de Oosterschelderegio.	We voeren overleg via de Regionale Educatieve Agenda (REA) op de terreinen aansluiting onderwijs -en zorg, leerplicht, doorgaande lijn, leerlingenvervoer, onderwijshuisvesting en passend onderwijs.
We willen dat kinderen zonder of met een kleinere achterstand in het basisonderwijs starten (Voor- en Vroegschoolse Educatie) (VVE).	We zorgen voor voldoende en kwalitatief goed voorschools aanbod voor peuters met een (risico op) ontwikkelingsachterstand. Daarnaast stimuleren we een zo groot mogelijke deelname van (doelgroep-)kinderen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar. We geven uitvoering aan het vastgestelde Bevelandse Onderwijsachterstanden beleidsplan 2023-2026 en de bijbehorende lokale paragraaf.
Leerlingen uit het speciaal onderwijs zelfstandig laten reizen met het openbaar vervoer en/of de fiets.	We zetten in op het vergroten van zelfstandigheid van deze leerlingen. We enthousiasmeren en ondersteunen hen om uit te stromen naar het openbaar vervoer en/of het fietsvervoer. We zetten hiervoor maatwerk in. Dit doen we in samenwerking met scholen en ouders.
Aandacht voor laaggeletterden en mensen met minder digitale vaardigheden.	We werken samen met het Samenwerkingsverband Welzijnzorg Oosterschelderegio (SWVO), Scalda en het (digi)Taalhuis om de doelgroep te informeren dat ze voor ondersteuning op het gebied van lezen, taal, rekenen en digitale vaardigheden bij het (digi)Taalhuis en de bibliotheek terecht kunnen.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Het aantal VVE deelnemers	46	45	-	-	55
Het aantal indiceringen die afgegeven zijn voor VVE deelname	74	65	-	-	85
Aantal BONS-activiteiten	31	106	-	-	130

Het aantal VVE deelnemers

Dit aantal betreft de daadwerkelijke deelname aan het Voor- en Vroegschoolse Educatie-programma (VVE) programma op teldatum 1 januari. Deze aantallen fluctueren voortdurend. Dat komt omdat er gedurende een jaar kinderen op elk moment in kunnen stromen. Dat kan omdat ze twee jaar geworden zijn of ze stromen in tussen hun tweede en vierde jaar omdat ze een achterstand lijken op te lopen op het gebied van spraak- en/of taalontwikkeling. Daarnaast stromen kinderen uit wanneer ze vier jaar worden en naar school gaan. Dit betreffen dan nog steeds VVE kinderen, maar vanaf het moment dat ze vier zijn, worden zij niet meer bij deze deelname gerekend.

Het aantal indiceringen die afgegeven zijn voor VVE-deelname

Dit aantal betreft de verwijfsbrieven die afgegeven zijn tot 1 januari aan ouders om hun kinderen in te kunnen laten stromen in het VVE-programma.

Aantal BONS-activiteiten

De aantallen die u hierboven ziet zijn het aantal gerealiseerde activiteiten. Een BONS activiteit bestaat vaak uit een reeks van twee à drie middagen. In de jaren 2021 en (begin) 2022 hebben we te maken gehad met de (nasleep van) corona. Hierdoor is een aanzienlijk aantal activiteiten niet doorgedaan. We proberen gemiddeld rond de 140-150 activiteiten per jaar te organiseren. Jaarlijks worden tussen de 5-10 activiteiten gecancelled. Dit komt doordat er te weinig aanmeldingen zijn of dat een aanbieder/begeleider niet (meer) beschikbaar is. Voor de komende jaren verwachten we grote uitdagingen om de huidige aantallen activiteiten te kunnen blijven organiseren. Enerzijds door personeelskrapte bij de verschillende aanbieders, maar vooral door de stijging van de kosten per activiteit vanwege de hoge inflatie.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Algemene subsidieverordening (2016)	Niet van toepassing
Integraal Huisvestingsplan (2011)	2024
Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs (2019)	2023
Meerjarenplan Onderwijsachterstandenbeleid (2019-2022)	2023
Meerjarenonderhoudsplanning schoolgebouwen (2019)	2029
Verordening leerlingenvervoer (2016)	2023
Notitie toezicht openbaar onderwijs 'Actief op de achtergrond' (2013)	Niet van toepassing
Actieplan Sociaal Domein (2020-2023)	2024

Verbonden partijen**Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma**

Stichting Omnischolten
Regionaal Bureau Leerlingzaken

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Onderwijs		(bedragen x € 1.000)					
		Rekening					
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten							
4.1	Openbaar basisonderwijs	38	0	0	0	0	0
4.2	Onderwijshuisvesting	803	888	768	842	826	822
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.938	2.529	2.065	2.056	2.029	2.028
Totaal lasten		2.778	3.417	2.833	2.898	2.856	2.850
Baten							
4.2	Onderwijshuisvesting	124	231	124	124	124	124
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	528	856	475	475	475	475
Totaal baten		652	1.087	599	599	599	599
Saldo programma		2.127	2.330	2.234	2.299	2.257	2.251
Mutaties reserves							
Baten							
0.10	Mutaties reserves	21	145	57	57	57	57
Lasten							
0.10	Mutaties reserves	-9	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma		2.096	2.185	2.177	2.242	2.200	2.194

Financiële analyse (meerjarig)*Openbaar basisonderwijs*

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Onderwijshuisvesting

De lasten in 2025 stijgen ten opzichte van het jaar 2024. De oorzaak hiervan is een stijging van de kapitaallasten door het bouwen van een nieuwe school die onderdeel is van het Masterplan Nieuwdorp. Na 2025 nemen de lasten af door dalende kapitaallasten als gevolg van volledig afgeschreven objecten. Ten opzichte van het jaar 2023 stijgen de energiekosten. Deze zijn bijgeraamd vanaf 2024 en zijn eerder meegenomen in de Kadernota 2024-2027. Verder is het verschil in zowel de lasten- als de batenkant in 2024 ten opzichte van 2023 te verklaren door de specifieke uitkering Ventilatie scholen. In het jaar 2023 hebben wij deze neutraal opgenomen voor een bedrag van € 107.000.

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Er is een structurele afbouw in de lasten te zien tot en met 2026. Deze wordt veroorzaakt door de afbouw van de subsidie aan schoolbegeleiding met € 25.000 per jaar vanaf 2023. Aan de batenkant ramen we de specifieke uitkering Onderwijsachterstandenbeleid en nemen we de huur mee die we ontvangen vanuit Sportfondsen voor De Zwake. Het grote verschil in de lasten en baten in 2024 ten opzichte van 2023 wordt veroorzaakt door twee specifieke uitkeringen. De specifieke uitkering

Onderwijsachterstandenbeleid is in 2024 lager dan in 2023. Daarnaast hevelen we het restant van deze uitkering over van 2022 naar 2023 voor een totaalbedrag van € 215.000. De tweede specifieke uitkering die in 2023 is meegenomen is het Nationaal Programma Onderwijs voor een bedrag van € 200.000. Beide specifieke uitkeringen nemen we zowel mee aan de lasten- als de batenkant.

Mutaties reserves (structureel)

Onder de reserves hebben we een structurele onttrekking geraamd van € 57.000 om de kapitaallasten van de school van het Masterplan 's-Gravenpolder te dekken.

Mutaties reserves (incidenteel)

Het verschil in de mutaties van de reserves op dit programma in 2024 ten opzichte van 2023 wordt veroorzaakt door het restantkrediet van de specifieke uitkering Onderwijsachterstandenbeleid (€ 92.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Sport, cultuur en recreatie

Programmadoelstellingen

Sport, bewegen en cultuur spelen een belangrijke rol op het gebied van leefbaarheid. Wij streven naar een leven lang sport en bewegen voor alle inwoners – jong én oud, met én zonder beperking en met én zonder belemmering. We stimuleren hen tot een gezonde leefstijl, ontmoeting, verbinding en participatie. Ook cultuur is van en voor iedereen. Door middel van culturele activiteiten geven onze inwoners en partners vorm en inhoud aan de samenleving, terwijl deze activiteiten ook zorgen voor persoonlijke ontwikkeling en plezier. Vrijwilligers en verenigingen vormen het cement van onze samenleving. Ontwikkelingen als vergrijzing, ontgroening en individualisering vormen bedreigingen voor deze leefbaarheid. Door het bundelen van krachten staan verenigingen sterker en vitaler waardoor zij deze ontwikkelingen beter het hoofd kunnen bieden, indien nodig met ondersteuning van de gemeente. Groen speelt een belangrijke rol voor de leefbaarheid en het welzijn van onze inwoners. De hoofddoelstellingen van het openbaar groen zijn: een goede groenarchitectuur, de beleefbaarheid van het groen verhogen, de biodiversiteit bevorderen en de openbare ruimte klimaatadaptief inrichten.

5.1 Sportbeleid en activering

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een vitale en gezonde samenleving waarin we een gezonde leefstijl, ontmoeting en participatie stimuleren.	<p>We geven uitvoering aan het actieplan ‘Meebewegen’ en leggen hierbij nadrukkelijk de koppeling met het Sociaal Domein en de Brede SPUK-regeling. De Brede SPUK-regeling is voor alle gemeenten in werking gesteld om de afspraken met betrekking tot sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis uit het Hoofdlijnen Sportakkoord II, het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Preventieakkoord uit te kunnen voeren. De regeling bestaat uit drie inhoudelijke hoofdthema's:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sport, bewegen en cultuur 2. Gezondheid en sociale basis 3. Ondersteunende onderdelen. <p>Daarbinnen vallen verschillende onderdelen met elk een vast beschikbaar budget per gemeente. We zetten onder andere in op het verlengen van de Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG)-aanpak, het blijven aanbieden van activiteiten in de beweegtuinten en op vitale ontmoetingskernen. Op die manier kunnen we nog beter de kracht van sport en bewegen benutten in relatie tot gezondheid en preventie.</p>
Elke inwoner van Borsele – jong én oud en met én zonder beperking – kan een leven lang plezier beleven aan sport en bewegen.	We stimuleren inwoners deel te nemen aan sport- en/of beweegactiviteiten. Hierbij hebben we bijzondere aandacht voor kwetsbare inwoners. We signaleren financiële, praktische en sociale drempels om te gaan sporten en/of bewegen en proberen deze drempels te verlagen of weg te nemen. Samen met de sport- en beweegaanbieders maken we ons aanbod toegankelijker en inclusiever.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
De sportverenigingen in Borsele vitaal krijgen en/of houden en daarmee toekomstbestendig maken.	We onderhouden via de verenigingsondersteuner directe contacten met bestuurders van sportverenigingen, waardoor we goed op de hoogte zijn van de ontwikkelingen binnen de verenigingen. Indien nodig of wenselijk bieden wij hun vraaggestuurd ondersteuning aan. We gaan verder ook in gesprek met sportverenigingen om te kijken hoe zij een grote(re) maatschappelijke rol kunnen vervullen. Op deze manier kunnen de sportverenigingen hun bijdrage leveren aan het realiseren van gemeentelijke doelstellingen op het gebied van een gezonde leefomgeving.
Alle Borselse kinderen voldoen aan de beweegrichtlijnen en verbeteren hun motorische vaardigheden.	We voeren motorische screenings (MQ-scans) uit bij zoveel mogelijk leerlingen van de Borselse basisscholen. Op basis van de resultaten van deze screenings kunnen we - indien nodig - passend advies en ondersteuning voor een kind inzetten. Op die manier voorkomen we mogelijk de inzet van zwaardere (en vaak dure) zorg.
Meer kinderen en jongeren in Borsele hebben een gezond gewicht.	We stellen een nieuw plan van aanpak op met betrekking tot JOGG. De JOGG-aanpak is een lokale integrale methode gericht op kinderen en jongeren van nul tot en met negentien jaar. We maken de leefomgevingen waar zij vaak komen gezonder: thuis, school, buurt, sport, vrije tijd, werk en media. Samen met andere partijen zorgen we ervoor dat het makkelijker wordt om gezonde(re) keuzes te maken.

5.2 Sportaccommodaties

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een functionele en duurzame sportinfrastructuur die voor iedereen bereikbaar en toegankelijk is.	In lijn met het Uitvoeringsprogramma 'Schakelen met Raad en Daad' 2022-2026 ontwikkelen we begin 2024 een visie op het gebied van buitensportaccommodaties. Deze visie maakt onderdeel uit van het brede kaderplan maatschappelijke voorzieningen en vormt de basis voor toekomstige (beleids)keuzes.
Goed onderhouden sportvelden.	In 2024 renoveren we één van de voetbalvelden in 's-Gravenpolder. We vervangen de volledige ondergrond en opbouw, inclusief de drainage. Het betreft een natuurgrasveld.

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We zetten ons in voor aantrekkelijk cultuurbeleid voor inwoners en toeristen.	Wij geven uitvoering aan de in 2022 vastgestelde cultuurnota. Dit doen we aan de hand van vijftien thema's. We proberen bijvoorbeeld een verbinding te leggen tussen culturele activiteiten en het sociaal domein. Andere thema's zijn amateurkunst, toneel/dans/theater en muziek. Dit stimuleren we door subsidies te verlenen aan amateurkunstverenigingen en de Jeugdtheaterschool Zeeland. Een ander belangrijk thema is de Culturele Raad Borsele. In de Culturele Raad zetten inwoners zich in voor behoud en verrijking van het culturaanbod in Borsele. De komende jaren zetten we in op de voortzetting van deze vorm van participatie.
We willen kinderen de mogelijkheid geven tot muziekonderwijs.	Wij subsidiëren de Zeeuwse muziekschool. Zij schrijven een herstelplan. Wij houden hierbij een vinger aan de pols. We nemen deel aan en subsidiëren het regionale programma Kunst- en Cultuureducatie.

5.4 Musea

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We stimuleren musea en evenementen met betrekking tot lokale historie.	Wij verlenen structureel subsidie aan musea op basis van de subsidieregeling musea. Bijvoorbeeld aan Historisch Museum De Bevelanden, het Trekkermuseum en Bevrijdingsmuseum Zeeland. Daarnaast verlenen we ook subsidie aan Het Kerkje van Ellesdiek. Het Kerkje van Ellesdiek neemt binnen onze gemeente een bijzondere positie in. Zij organiseren laagdrempelige optredens en exposities met bijzondere aandacht voor het Zeeuws (Borsels) immaterieel cultureel erfgoed, met name het Zeeuws dialect.

5.5 Cultureel erfgoed

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Behouden en versterken van cultureel erfgoed.	Door samen te werken met bewoners en andere partijen richten we ons op het behoud en herstel van het erfgoed. De erfgoednota en de uitvoeringsregels actualiseren we in 2024-2025. Het beleid op basis van de kerkensie dat in 2023 is ingezet, zetten wij voort. Bij het uitstromen van rijksmonumenten uit de rijkssubsidieregeling faciliteren wij het instromen van die rijksmonumenten voor een nieuwe planperiode. In 2024 stromen de rijksmonumentale molens weer in voor een nieuwe periode van zes jaar. Hierdoor is het onderhoud van de molens binnen onze gemeente voor de komende jaren gewaarborgd. Verder faciliteren wij onder andere subsidietrajecten en restauraties van erfgoed.

5.6 Media

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het bekostigen van de regionale omroep.	Wij bekostigen de aangewezen regionale omroep samen met de omliggende gemeenten.
Een kwalitatief goede bibliotheekfunctie aanbieden aan alle inwoners.	Wij onderzoeken hoe we een kwalitatief goede bibliotheekfunctie voor onze inwoners in stand kunnen houden. Mede gezien de aankomende wetgeving op het gebied van bibliotheekwerk.

5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een duurzame, klimaatadaptieve en biodiverse openbare ruimte.	We geven in samenwerking met onze inwoners uitvoering aan de vastgestelde vijftien dorpsplannen van het Groenstructuurplan. In het kader van de Regio Deal kunnen we de uitvoering van de dorpsplannen van de vier Sloeranddorpen versnellen. We continueren het biodiversiteitsbeheer op de omgevormde gazons.
Duurzame dorpsbossen.	We geven, door middel van een nieuwe aanbesteding, uitvoering aan het beheer- en herplantingsplan van onze dorpsbossen. De nadruk ligt op duurzaam beheer. Bij de uitvoering monitoren we de biodiversiteit. Indien noodzakelijk sturen we hierop bij. We ontwikkelen het koppingsgebied 's-Heerenhoek in het kader van de Regio Deal. We vergroten daarmee het bosareaal.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Goed onderhouden recreatieterreinen.	Wij streven naar goed onderhouden recreatieterreinen, zodat deze aansluiten bij de huidige tijd, de beleving en wensen van de recreant. In het kader van de Regio Deal ontwikkelen we de Motoriekroute rondom Stelleplas.
Het in stand houden van veilige en duurzame speelplekken.	We blijven nauw samenwerken met de vijftien speeltuinverenigingen voor de uitvoering van het speeltuinbeleid. We voeren veiligheidsinspecties uit met een nieuw beheersysteem en stemmen de vervanging van toestellen en/of de aanleg van nieuwe (groene) speelplekken gezamenlijk af. We geven in 2024 uitvoering aan het nieuwe speeltuinbeleid.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal m2 klimaatadaptieve verharding	2.300	3.850	3.850	4.500	5.000
Aantal m2 ecologisch groenbeheer	353.483	353.000	353.000	400.000	400.000
Aantal bomen per inwoner	0,51	0,51	0,51	0,51	0,51

Aantal m2 ecologisch groenbeheer

Het aantal vierkante meters ecologisch groenbeheer is het aantal graslanden en bloemenweiden waarop specifiek beheer plaatsvindt (maaien en afvoeren) of beweiding door schapen.

Aantal bomen per inwoner

Het aantal bomen is een indicator voor onder meer de klimaatadaptiviteit van de bebouwde omgeving. Bomen zorgen voor een aanzienlijke bijdrage aan de verkoeling van de omgeving. Een grote verscheidenheid aan boomsoorten draagt ook bij aan het vergroten van de biodiversiteitswaarde. Deze indicator is het aantal gemeentelijke bomen dat als puntobject in het beheersysteem is opgenomen, gedeeld door het aantal inwoners. Het aantal bomen in bossen en op particulier eigendom is hierbij niet meegerekend.

Aantal m2 klimaatadaptieve verharding

Het aantal vierkante meters klimaatadaptieve verharding betreft voornamelijk grasbetonplaten in parkeervakken.

Voor bovenstaande indicatoren geldt dat er geen universele norm is voor het aantal bomen per inwoner, aantal m2 ecologisch groenbeheer en aantal m2 klimaatadaptieve verharding. Dit hangt onder andere af van verschillende factoren zoals grootte van het gebied, de stedelijke dichtheid, de beschikbare ruimte en de lokale plannen. Doorgaans wijst een hoger cijfer op een grotere hoeveelheid groen en een meer duurzame leefomgeving. Dit heeft dan ook weer gunstige effecten op de luchtkwaliteit, het klimaat, de esthetiek van de omgeving en het algemene welzijn van de bewoners.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Algemene subsidieverordening (2016)	Niet van toepassing
Visie en ambitie 2022-2025 bibliotheekwerk Oosterschelderegio	2025
Actieplan sport, bewegen en gezondheid (2022-2025), Meebewegen	2025
Speeltuinnota Spelenderwijs (2013-2023)	2024
Cultuurnota 'Beleef cultuur in Borsele' (2022-2025)	2025
Erfgoednota (2017-2024)	2025
Groenstructuurplan 2018-2038, 1 basisdocument en 15 dorpsplannen	2025 (evaluatie)
De Zeeuwse Bosvisie (2020)	Niet van toepassing
Landschapsbeleidsplan (1995)	Nader te bepalen
Duurzaamheidsvisie (2018)	2024

Verbonden partijen**Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma**

Zeeuwse Muziekschool
Sportfondsen Borsele

Wat mag het kosten?**Baten en lasten Sport, cultuur en recreatie** (bedragen x € 1.000)

	Rekening					
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten						
5.1 Sportbeleid en activering	268	337	382	417	346	225
5.2 Sportaccommodaties	678	533	624	591	590	589
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	383	452	293	292	292	292
5.4 Musea	34	34	34	34	34	34
5.5 Cultureel erfgoed	141	150	81	81	81	81
5.6 Media	727	781	796	795	795	795
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	2.339	2.390	2.510	2.560	2.561	2.563
Totaal lasten	4.570	4.677	4.719	4.770	4.700	4.580
Baten						
5.1 Sportbeleid en activering	54	0	142	142	122	0
5.2 Sportaccommodaties	175	96	89	89	89	89
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	4	0	0	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	37	1	1	1	1	1
5.6 Media	68	60	37	37	37	37
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	55	37	37	37	37	37
Totaal baten	393	194	306	306	286	164
Saldo programma	4.178	4.483	4.413	4.464	4.414	4.415
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	243	2.706	197	166	116	116
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	203	2.313	0	0	0	0
Totaal saldo programma	4.138	4.090	4.216	4.298	4.298	4.300

Financiële analyse (meerjarig)*Sportbeleid en activering*

We hebben een Brede SPUK-regeling aangevraagd, waarvan de eerste onderdelen op dit taakveld terugkomen. De looptijd van de SPUK-regeling is vier jaar. De regeling is terug te zien in de bedragen aan de baten- en lastenkant. In 2026 dalen de baten en lasten met € 20.000 ten opzichte van 2025. Verder wordt het actieplan sport, bewegen en gezondheid tot en met 2025 gedekt voor een bedrag van € 50.000. Zodoende daalt het bedrag aan de lastenkant in 2026 met € 50.000 voor het actieplan en met € 20.000 vanuit de Brede SPUK-regeling (totaal € 70.000). Vanaf 2027 is (nog) geen sprake van een Brede SPUK-

regeling. Ten slotte zetten we in 2024 een bedrag van € 35.000 in voor een buurtsportcoach. Dit verklaart het verschil aan de lastenkant tussen 2025 en 2024.

Onderstaande onderdelen uit de Brede SPUK-regeling zijn verantwoord op dit taakveld:

Thema	2024	2025	2026
Lokaal Sportakkoord	€ 16.407	€ 16.407	€ 12.615
Brede Regeling Combinatiefuncties	€ 112.956	€ 112.956	€ 109.122
Leefomgeving	€ 12.621	€ 12.621	€ -
TOTAAL	€ 141.984	€ 141.984	€ 121.737

Sportaccommodaties

Het onderhoudsbudget voor de sportaccommodaties is verhoogd in de Kadernota 2024-2027 met € 35.000. Verder zien we een stijging van de kapitaallasten doordat we robotmaaiers hebben aangeschaft voor de diverse sportvelden. In 2025 vallen de kapitaallasten van een object vrij, waardoor we hier een daling in de lasten zien ten opzichte van 2024. Aan de batenkant nemen we de huur mee die we ontvangen vanuit Sportfondsen voor Stelleplas en ontvangen we huur voor het gebruik mogen maken van onze sportaccommodaties.

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

De bijdrage aan de Zeeuwse Muziekschool is structureel verhoogd. In 2023 is deze bijdrage ook al verhoogd. Deze verhoging is aan bod gekomen in de raadsvergadering van 29 juni 2023. In het bedrag voor 2023 zit verder een bedrag van € 45.000. Dit is een restantkrediet vanuit de coronamiddelen voor cultuur. Ten slotte is er in 2023 een bedrag van € 100.000 beschikbaar gesteld voor het Klompenlab. Dit is conform het raadsbesluit over de Regio Deal van 29 juni 2023.

Musea

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Cultureel erfgoed

In 2023 is het restantkrediet van de kerkervisie vanuit de jaarrekening 2022 meegenomen. Daarnaast hadden wij in 2023 een ondersteuner in dienst voor monumentenzorg/erfgoed waardoor de lasten hier hoger zijn dan in 2024.

Media

De lasten stijgen structureel door een hogere bijdrage aan de bibliotheek. De nieuwe bijdrage wordt € 690.000. Verder zien we een daling van de baten in 2024 ten opzichte van 2023 met € 22.603 door de specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid die we ontvangen hebben in 2023. Dit bedrag is ook bijgeraamd aan de lastenkant, waardoor deze wijziging neutraal verloopt.

Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Het taakveld Openbaar groen en (openlucht)recreatie laat een stijging zien in 2024 ten opzichte van 2023. De lasten stijgen door de kapitaallasten van verschillende Regio Dealprojecten, namelijk de deelprojecten: Versnelde uitvoering Groenstructuurplan, Koppelingsgebied en Motoriekroute. In 2024 zetten we ook interne uren in voor de Regio Deal wat een stijging van de lasten veroorzaakt. Daarnaast zijn er hogere lasten geraamd voor het onderhoud van plantsoenen conform de Kadernota 2024-2027. Daarentegen valt het budget voor de jaarlijkse herinrichtingsplannen groen vrij. Hier staat tegenover dat de kapitaallast op langere termijn toe zal nemen. Verder zien we enkel een lichte stijging van 2025 ten opzichte van 2024. Dit komt door de verhoogde bijdrage aan het Landschapspark Borsele, in overeenstemming met de Kadernota 2024-2027.

Mutaties reserves (structureel)

In 2023 hebben we vanuit het algemeen weerstandsvermogen € 2.312.500 toegevoegd aan de reserve Afschrijvingen investeringen maatschappelijk nut als dekking voor de Regio Deal deelprojecten Koppelingsgebied en Motoriekroute. De mutatie van de reserve zien we in 2023 zowel aan de baten- als de lastenkant terug van de reserve. Vanaf 2024 wordt hier structureel € 105.000 en € 10.265 uit onttrokken als dekking voor de kapitaallasten van deze deelprojecten.

Mutaties reserves (incidenteel)

Het verschil aan de batenkant van de reserves in het jaar 2024 ten opzichte van 2023 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2022. Hierdoor is het bedrag in 2024 lager dan in 2023. Deze bedragen komen ook terug aan de lastenkant in 2023. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste restantkredieten zijn:

- Databeheerder groen (€ 65.000);
- Kerkervisie (€ 13.379);
- Coronamiddelen cultuur (€ 45.000);
- Nota sport en bewegen (€ 54.202);
- Onderzoek toekomstig accommodaties (€ 5.000).

Incidentele baten en lasten

Voor de periode 2020-2024 onttrekken we voor musea ieder jaar € 31.000 aan het algemeen weerstandsvermogen. Voor de periode 2023-2025 onttrekken we voor het actieplan sport, bewegen en gezondheid ieder jaar € 50.000 aan het algemeen weerstandsvermogen.

Programma Sociaal domein

Programmadoelstellingen

Binnen het sociaal domein streven we naar een gemeenschap waarin we gezamenlijk prettig leven, zonder uitsluiting en met zorg voor elkaar. Onze ondersteuning en zorg zijn gebaseerd op positieve gezondheid. Een sterke sociale basis vormt het fundament voor het welzijn en de participatiemogelijkheden van onze inwoners. Dit omvat algemene en preventieve voorzieningen die samen de sociale randvoorwaarden voor een leefbare gemeente vormen. Onze focus ligt op preventie, normalisatie en integratie tussen verschillende beleidsterreinen. We investeren extra in preventie en versterken bestaande voorzieningen. Zelfredzaamheid en hulp binnen de directe omgeving staan centraal. Voor mensen die het niet zelfstandig redden, geven we ondersteuning met passende oplossingen. Bij lichtere problemen benutten we meer dan voorheen de eigen capaciteiten en omgevingshulp. Door vroegtijdige signalering en preventieve inzet voorkomen we dat er beroep wordt gedaan op de zwaardere zorg. Tegelijkertijd bieden we sociale zekerheid voor behoeftige inwoners. We voeren enkele sociale wetten uit die een minimale inkomensvoorziening waarborgen. Via ons minimabeleid vergoeden we bijzondere kosten en stimuleren we (arbeids)participatie. We proberen financiële moeilijkheden en armoedesituaties te voorkomen. Voor wie moeite heeft met regulier werk, bieden we gesubsidieerde arbeidsplaatsen of volwasseneneducatie om terugkeer naar betaald werk te bevorderen.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Inwoners zetten zich meer in voor burgerinitiatieven, vrijwilligerswerk en mantelzorg.	In 2024 gaan we ons onlinedienstenplatform 'Borsele voor elkaar' en onze diensten vanuit het VrijwilligersHuis meer onder de aandacht brengen. Daartoe gaan we onze netwerken met de lokale partners versterken, zoals ondernemers, huisartsen, vrijwilligersorganisaties, verenigingen en dorpshuizen. We stimuleren maatschappelijke activiteiten in de dorpshuizen.
Onze (kwetsbare, eenzame) inwoners nemen zelf de regie over hun leven door te werken aan een stevig sociaal netwerk in hun eigen omgeving.	We bieden breedtoegankelijke, laagdrempelige (ontmoetings)activiteiten aan vanuit het VrijwilligersHuis en Borsele Beweegt. We doen dit in samenwerking met onze lokale partners. We bieden ondersteuning aan vrijwilligers en mantelzorgers. We maken inwoners bewust van hun eigen verantwoordelijkheid om te anticiperen op het ouder worden. Dit doen we door het verstrekken van informatie en advies en door hierover blijvend actief te communiceren.
Het stimuleren van de dorpshuisfunctie.	We verstrekken exploitatiesubsidies en adviseren de dorpshuisstichtingen over exploitatie, beheer en onderhoud. Via onze contacten met de stichtingen blijven we goed op de hoogte van de ontwikkelingen binnen de dorpshuizen. Desgewenst bieden wij hun ondersteuning aan.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Functionele en duurzame dorpshuizen die voor iedereen bereikbaar en toegankelijk zijn.	Als gemeente denken we actief mee met het toekomstbestendig maken van de dorpshuizen en de dorpshuisfunctie. In lijn met het uitvoeringsprogramma 'Schakelen met Raad en Daad' 2022-2026 ontwikkelen we begin 2024 een visie op het gebied van dorpshuizen. Dit is onderdeel van het kaderplan maatschappelijke voorzieningen. Hierbij hebben we aandacht voor de kosten, de verduurzaming en de bezettingsgraad.
Mensen met een zorg- en hulpbehoefte blijven zo lang mogelijk in hun eigen vertrouwde omgeving wonen.	We zorgen voor een laagdrempelige toegang tot onze voorliggende voorzieningen. Dit doen we via inloosprekuren en stimuleringsregelingen zoals Woon +++. Ook geven we toegankelijke informatie via onze website.
Verdere ontwikkeling van de verbinding tussen preventie en zorg.	We zetten in op preventieactiviteiten met de nadrukkelijke aandacht voor de basisvoorzieningen. Samen met zorgaanbieders werken we aan een goede verbinding tussen voorliggende voorzieningen (informele zorg) en de maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) (formeel zorg). Het preventieve jeugd- en jongerenwerk koppelen we aan de licht-ambulante begeleiding van jongeren, de ondersteuning van gezinnen en het opbouwwerk.
Het verfijnen van 'Welzijn Nieuwe Stijl'.	'Welzijn Nieuwe Stijl' is breder dan het geven van informatie en advies. We verschuiven de werkzaamheden meer richting lichte hulpverlening in het voorliggend veld. Dit vraagt een andere inzet en vaardigheden: de rol van de welzijnswerkers verandert. We helpen hen bij het opdoen van de kennis die daarvoor nodig is.
Een aanbod en aanpak waarmee we in een vroeg stadium in hulpvragen kunnen voorzien om inzet van dure zorg te voorkomen.	We investeren in een breed netwerk met onze zorgpartners en vrijwilligers waardoor formele- en informele zorg goed op elkaar aansluiten. Samen met onze zorgpartners ontwikkelen we een voorliggend aanbod dat goed past bij de behoeften van onze inwoners. Ook kijken we kritisch naar de processen, de aanpak en de resultaten van de geïndiceerde zorginzet.
Veilige kinderopvang en peutergroepen waar kwaliteit vooropstaat en kinderen zich kunnen ontwikkelen.	We dragen zorg voor het toezicht op alle locaties voor kinderopvang (inclusief peutergroepen). Dit doen we in nauwe samenwerking met de GGD. Als dat nodig is, grijpen we in, zodat de kwaliteit van de opvang weer omhooggaat.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Optimale ondersteuning van (aanstaande) ouders vanuit 'Kansrijke Start', zodat kinderen een gezonde en veilige start hebben tijdens de eerste 1000 dagen.	Vanuit de lokale coalitie Kansrijke Start ondersteunen we samen met zorgorganisaties ouders voor, tijdens en na de zwangerschap. Door inzet op vroegsignalering en een passend aanbod helpen we tijdig (aanstaande) ouders die dat nodig hebben.
Voldoen aan de taakstelling huisvesting statushouders die wij vanuit het Rijk opgelegd krijgen.	De afdeling Werk, Inkomen & Zorg (WIZ) van GR de Bevelanden coördineert de huisvesting van de statushouders. Het betreft een integraal vraagstuk waarbij meerdere partijen betrokken zijn; niet alleen op het gebied van wonen maar ook op sociaal vlak, waaronder inburgering en arbeidsparticipatie. We verwachten dat de taakstelling voor de te huisvesten statushouders verder stijgt in 2024 en we gaan hierop anticiperen door onze samenwerkingspartners op het gebied van integratie hierop voor te bereiden.
Op basis van de uitgangspunten van de Veranderopgave inburgering een passend aanbod geven aan onze nieuwe inwoners in het kader van het nieuwe inburgeringsstelsel.	Namens Borsele en de andere Bevelandse gemeenten verzorgt WIZ de procesregie voor de inburgering, zet het budgetcoaching in voor het aanleren van financiële vaardigheden en koopt het taaltrajecten in. We subsidiëren Vluchtelingenwerk voor onder meer de maatschappelijke begeleiding van onze statushouders. We zoeken hier nadrukkelijk de koppeling met het lokale welzijnswerk en de netwerken in onze kernen.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal gehuisveste statushouders	Geen data	28	-	-	n.t.b.

Aantal gehuisveste statushouders

De huisvestingsopgave vanuit het Rijk voor 2024 is nog niet bekend. Onze streefwaarde is 100% van deze opgaven.

6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Aansluiten bij de leefwereld van jonge gezinnen door middel van vroegsignalering.	Onze jeugd- en gezinsondersteuners bepalen samen met de kinderopvang en jeugdgezondheidszorg (JGZ) of ondersteuning in een vroeg stadium in het gezin nodig is. Hierbij werken we samen met de toegangsmedewerkers en het welzijnswerk.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
In een vroeg stadium de ondersteuningsvraag en hulpbehoefte in kaart brengen.	Voor zowel ouders als jongeren zetten we in op lichte ondersteuning en/of zorg. De jeugd- en gezinsondersteuners zijn onderdeel van de zorgstructuur binnen het basisonderwijs. In 2024 richten we ons bij het welzijnswerk met name op een specifieke groep jongeren ter voorkoming van overlast in enkele buurten. Samen met de Wijk-GGD doen we dit ook voor volwassenen met onbegrepen of zorgwekkend gedrag.
Verdere professionalisering van onze gemeentelijke toegang.	Aan de hand van een normatief afwegingskader geven we nog duidelijker aan wat jeugdhulp precies is en wat past binnen het voorliggend veld: de grenzen van de Jeugdwet. We sturen strikter op de duur en omvang van indicaties. Bij de inzet van Wmo-maatwerkvoorzieningen en jeugdzorg richten we ons op instroombeperking en uitstroombevordering. Hiermee sturen we meer op het handelen en verlenen van lichte zorg van onze eigen jeugd- en gezinsprofessionals. Ook beperken we de keuzevrijheid voor de duur en het volume van de zorginzet bij de zorgaanbieders.
Gebiedsgericht werken waarbij integraliteit tussen de verschillende zorgdomeinen (Wmo, Jeugd en Participatie) vooropstaat.	We benaderen de complexe ondersteuningsvragen integraal en domeinoverstijgend. De toegang tot zorg en ondersteuning richten we lokaal in. We brengen onze visie op '1Gezin-1Plan-1Regisseur' onder de aandacht. Hiertoe starten met een pilot gericht op de 'doorbraakmethode'.
Een sluitende zorgstructuur om passende zorg te leveren voor jongeren.	We bouwen verder aan de doelstellingen van het Consultatie- en Regie Team (CRT) Borsele, zoals beschreven in het koersplan. Voor de complexe zorg stimuleren we de integrale samenwerking van 0 tot 100 jaar voor de hele zorgketen. Binnen het CRT maken we een heroverweging van de duurste casussen én de trajecten met verblijf.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal uitgevoerde intakes CJG	205	212	-	-	220

Aantal uitgevoerde intakes CJG

Aantal uitgevoerde intakes door het CJG. Dit betekent niet dat er in alle gevallen ook daadwerkelijk jeugdhulp is ingezet.

6.3 Inkomensregelingen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Kinderen worden niet de dupe van de financiële situatie van hun ouders.	We zorgen voor een volledig 'kindpakket' voor kinderen in armoedegezinnen door subsidiëring van voorzieningen voor kinderen. Ook organiseren we lokaal activiteiten waardoor kinderen kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. Voorbeelden hiervan zijn: Bons (Borsele Na School; laagdrempelige naschoolse activiteiten), de Kledingbank, de Voedselbank, stichting Leergeld en zowel het Jeugd- als het Volwassenenfonds Sport & Cultuur. Samen met het CJG en de JGZ kijken we hoe we de desbetreffende gezinnen nog eerder en beter kunnen ondersteunen. In 2024 onderzoeken we de mogelijkheid om alle regelingen voor kinderen onder te brengen bij één toegangslot.
Inwoners hebben perspectief op een schuldenvrije toekomst.	We geven uitvoering aan de acties uit de kadernota 'Leven zonder geldzorgen'. Via WIZ bieden we schulddienstverlening aan en zorgen we dat inwoners en ondernemers met financiële zorgen bekend zijn met de mogelijkheid hierop een beroep te kunnen doen. We helpen inwoners met betalingsproblemen door vroegtijdige hulpverlening. Daarnaast bieden we ondersteuning vanuit ons VrijwilligersHuis en zetten we in op preventie via de vrijwillige thuisadministratie.
Sociale zekerheid voor inwoners die dat nodig hebben.	We bieden sociale zekerheid aan inwoners die dat nodig hebben. We informeren inwoners zodat ze weten welke rechten en plichten ze hebben. Iedere inwoner die daar recht op heeft, ontvangt tijdig de juiste uitkering en/of bijzondere bijstand.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal aanvragen minimabeleid/declaratiefonds	Geen data	210	-	-	210

Aantal aanvragen minimabeleid/declaratiefonds

Dit betreft het aantal toegekende aanvragen declaratiefonds. We verwachten dat het aantal aanvragen niet zal dalen, gezien de economische situatie.

6.4 WSW en beschut werk

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een zo hoog en duurzaam mogelijke arbeidsparticipatie, dan wel maatschappelijke participatie van onze inwoners.	We geven uitvoering aan de zogeheten baanafspraken. Dat wil zeggen dat we personen met een arbeidshandicap plaatsen in reguliere banen. Via De Betho bieden we mensen met een beperking werkgelegenheid aan, onder aangepaste omstandigheden. Dat doen we door middel van: beschut werken, dagbesteding, de bestaande werkverbanden 'sociale werkvoorziening' en re-integratie-activiteiten voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.
Herijking van de huidige re-integratievoorzieningen en -trajecten en een integrale werkwijze ontwikkelen voor de dienstverlening aan de veranderende doelgroep in de Participatiewet.	We onderzoeken welke toekomstige functie De Betho kan vervullen in de totale benodigde re-integratie-instrumenten. We bezien op welke manier we behoeften en beschikbaarheid beter op elkaar kunnen laten aansluiten; ook waar het gaat om 'beschut werk'.

6.5 Arbeidsparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een stabiele arbeidsparticipatie voor onze inwoners.	Via onder meer het Werkgeversservicepunt begeleiden we inwoners naar betaald werk en maatschappelijke participatie. Daarbij bieden we zo nodig een inkomensvoorziening op basis van de Participatiewet. Jongeren tot 27 jaar zonder startkwalificatie geven we de mogelijkheid om aan een zogeheten kwalificerend traject deel te nemen. We doen dit in samenwerking met het RBL. Daarnaast geven we verder invulling aan de veranderingen die voortkomen vanuit het wetsvoorstel 'Breed Offensief': voor het aan een baan helpen van mensen met een arbeidsbeperking.

6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Zelfredzaamheid om de zorg betaalbaar te houden.	<p>We stimuleren de eigen kracht van inwoners door:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Actief en structureel te communiceren over onze basisvoorzieningen, het anticiperen op Life-events (zoals geboorte, huwelijk, ouder worden), normalisering, het belang van ontmoeting en het belang van actief blijven. ▪ Onze basisvoorzieningen op orde te hebben (inloopvoorzieningen, sociale ontmoetingsplekken, sociale netwerken, vrijwilligersondersteuning et cetera). ▪ Onze (digitale) toegang tot de basisvoorzieningen laagdrempelig, helder en toegankelijk te maken.

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een betere deelname aan de samenleving van inwoners met fysieke beperkingen.	We bieden maatwerk door de inzet van materiële- en immateriële voorzieningen en bieden de keuze aan voor een Persoonsgebonden Budget. We betrekken hierbij het netwerk van de hulpvrager.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal unieke cliënten met indicatie begeleiding	171	175	-	-	184
Aantal unieke cliënten met indicatie dagbesteding	61	59	-	-	62
Aantal unieke cliënten met indicatie huishoudelijke hulp	534	516	-	-	550

Aantal unieke cliënten met indicatie begeleiding

We verwachten een kleine toename van het aantal unieke cliënten met indicatie begeleiding door groei van de doelgroep.

Aantal unieke cliënten met indicatie dagbesteding

We verwachten een kleine toename van het aantal unieke cliënten met indicatie dagbesteding door groei van de doelgroep.

Aantal unieke cliënten met indicatie huishoudelijke hulp

We verwachten een kleine toename van het aantal unieke cliënten met indicatie huishoudelijke hulp door groei van de doelgroep.

6.72 Maatwerkdienstverlening 18-

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Een aanbod van integrale, adequate en kwalitatief goede jeugdhulp. Onze toegangsprofessionals zijn voldoende toegerust om de hulpvraag te beoordelen.	Voor de toekenning van hulp maken we zoveel mogelijk gebruik van de zorgproducten, die door Inkooporganisatie Jeugdhulp Zeeland (IJZ) zijn ingekocht. De toegangsprofessionals ontwikkelen voldoende kennis van de bestaande zorgproducten binnen de diverse zorgcategorieën. Bij het toekennen van zorg wordt gebruik gemaakt van 'matched care'. Die is erop gericht de cliënt zo snel mogelijk de meest passende behandeling te geven. Dit leidt enerzijds tot - waar mogelijk - vervanging van zwaardere trajecten door lichtere. Anderzijds kan het ook leiden tot het inzetten van zwaardere hulp zonder eerst een licht traject aan te bieden (matched care).

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal unieke cliënten met indicatie jeugdhulp	726	671	-	-	650

Aantal unieke cliënten met indicatie jeugdhulp

We streven naar een afname van het aantal unieke cliënten met indicatie jeugdhulp door vroegtijdige signalering en preventieve inzet vanuit ons CJG.

6.81 Geëscaleerde zorg 18+

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We gaan inwoners met psychische- en/of psychosociale problemen zo veel mogelijk in de eigen omgeving zorg bieden.	Inwoners met psychische- en/of psychosociale problemen worden zoveel mogelijk via ambulante zorg in hun eigen omgeving ondersteund. We richten een zorgstructuur in met welzijnswerk, Wijk-GGD en geïndiceerde zorg. Daarin werken we samen met onze professionele partners zoals maatschappelijk werk, geestelijke gezondheidszorg en huisartsen. Voor complexe of overlastgevende casussen werken we met het Borsels netwerk van de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg.

6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
We voorkomen dat kinderen (te) lang op passende hulp moeten wachten en creëren een gerichte integrale en efficiënte aanpak voor complexe en/of duurdere casussen.	Uit het koersplan hebben we het CRT gevormd. Het CRT richt zich op complexe casussen met veiligheidsissues. Hiermee proberen we te voorkomen dat jeugdigen gebruik moeten maken van een jeugdbeschermingsmaatregel of jeugdreclassering. De regievoering van de zwaardere casussen en de ondersteuning en versterking van onze jeugdprofessionals is hierbij volop in ontwikkeling.
Terugdringen en duurzaam oplossen van huiselijk geweld en kindermishandeling met ondersteuning van gespecialiseerde instellingen.	Binnen het CRT bouwen we, samen met Veilig Thuis en de Gecertificeerde Instelling, verder aan het verkorten van de veiligheidsketen. Hiermee leggen we een actieve verbinding met onze lokale zorg, waardoor onze professionals (ook preventief) beter in staat zijn te handelen in situaties waarin sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld. Vanuit het verbeterplan 'Werken aan veiligheid' implementeren we het beleidskader voor de melding en de aanpak van kindermishandeling.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Beleidsregels Wet Inburgering 2021 GR Samenwerking de Bevelanden	Niet van toepassing
Verordening Individuele Inkomstenstoeslag (2015)	Niet van toepassing
Verordening Declaratiefonds (2019)	Niet van toepassing
Verordening Re-integratie en Tegenprestatie Participatiewet (2017)	Niet van toepassing
Verordening Cliëntenparticipatie (2023)	Niet van toepassing
Beleidsplan schulddienstverlening 2022	Niet van toepassing
Beleidsplan en controleplan Hoogwaardig Handhaven (2008)	Niet van toepassing
Verordening beschikkingstermijn schuldhulpverlening (2023)	Niet van toepassing
Handhavings- en Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ (2022)	Niet van toepassing
Visie De brede scholen verbreed (2009)	Niet van toepassing
Verordening Wet maatschappelijke ondersteuning (2023)	Niet van toepassing
Financieel besluit Wmo (2017)	Niet van toepassing
Actieplan Sociaal Domein (2020-2023)	2024
Beleidsregels Wmo (2023)	Niet van toepassing
Transformatieagenda jeugdzorg Zeeland (2018-2021)	Niet van toepassing
Regionale Nota Gezondheidsbeleid (2022-2025)	2026

Omschrijving	Herzieningsdatum
Verordening Jeugdhulp (2021)	Niet van toepassing
Nadere regels Jeugdhulp (2021)	Niet van toepassing
Inkoopbeleid Jeugdhulp Zeeland (2020)	2023
Beleidsregels tegemoetkoming Kinderopvang op sociaal medische indicatie gemeente Borsele 2022	Niet van toepassing
Toegangsregeling beschermd wonen en Intensieve begeleiding Thuis 2022	Niet van toepassing

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma

De Betho
 Gemeenschappelijke gezondheidsdienst Zeeland
 Veiligheidsregio Zeeland
 Gemeenschappelijke regeling de Bevelanden
 Samenwerkingsverband Welzijnzorg Oosterschelderegio

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Sociaal domein (bedragen x € 1.000)

	Rekening					
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten						
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	3.257	4.504	4.518	4.347	4.321	4.241
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.525	1.764	2.146	2.146	2.146	2.146
6.3 Inkomensregelingen	5.606	5.076	4.541	4.529	4.491	4.474
6.4 WSW en beschut werk	1.539	1.562	1.669	1.678	1.658	1.522
6.5 Arbeidsparticipatie	538	589	620	617	606	602
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	724	1.033	1.221	1.221	1.221	1.221
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	4.789	0	0	0	0	0
6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)	0	2.733	2.488	2.690	2.440	2.431
6.71b Begeleiding (WMO)	15	2.511	2.041	2.060	2.062	2.062
6.71c Dagbesteding (WMO)	0	0	720	720	720	720
6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-6	81	96	96	96	96
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	6.365	0	0	0	0	0
6.72a Jeugdhulp begeleiding	0	1.108	764	764	764	764
6.72b Jeugdhulp behandeling	0	593	727	727	727	727
6.72c Jeugdhulp dagbesteding	0	534	400	400	400	400
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	537	173	173	173	173
6.73a Pleegzorg	0	625	932	932	932	932
6.73b Gezinsgericht	0	128	154	154	154	154
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	0	1.007	1.063	1.063	1.063	1.063
6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	0	1.215	1.225	1.225	1.225	1.225
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	501	478	478	478	478
6.74c Gesloten plaatsing	0	179	198	198	198	198
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	78	0	0	0	0	0
6.81a Beschermd wonen (WMO)	0	0	8	8	8	8
6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	43	32	32	32	32
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	859	0	0	0	0	0
6.82b Jeugdreclassering	0	27	40	40	40	40
6.82a Jeugdbescherming	0	464	510	511	450	450
Totaal lasten	25.289	26.813	26.764	26.808	26.405	26.159

	Rekening 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Baten						
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	312	519	599	599	579	491
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	69	0	0	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	3.138	3.330	3.330	3.330	3.330	3.330
6.4 WSW en beschut werk	180	0	0	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	131	0	0	0	0	0
6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)	0	160	160	160	160	160
6.71b Begeleiding (WMO)	0	563	123	123	123	123
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	21	0	0	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	43	0	0	0	0	0
Totaal baten	3.893	4.572	4.211	4.211	4.191	4.104
Saldo programma	21.395	22.241	22.552	22.596	22.213	22.055
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	1.842	1.283	27	27	27	27
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	2.071	300	0	0	0	0
Totaal saldo programma	21.624	21.258	22.525	22.569	22.186	22.028

Financiële analyse (meerjarig)

Het sociaal domein is vanaf dit begrotingsjaar (2024) binnen één programma verantwoord. Voorheen hadden wij twee aparte programma's, namelijk: het programma Werk en Inkomen en het programma Zorg. Vanaf begrotingsjaar 2024 hebben we deze samengevoegd. Vanwege het grote aantal taakvelden en de vele overlap tussen de verschillende taakvelden, lichten wij hieronder de belangrijkste verschillen toe voor het volledige programma in plaats van per taakveld.

Samenkracht en burgerparticipatie

Op dit taakveld komt een groot deel terug van de Brede SPUK-regeling. De meeste bedragen lopen vanaf 2023 tot en met 2026. Niet alle bedragen hebben deze volledige looptijd. Doordat deze SPUK-regeling loopt tot en met 2026 is vanaf 2027 een vrijval te zien in zowel de lasten als de baten op dit taakveld.

Onderstaande onderdelen uit de Brede SPUK-regeling zijn verantwoord op dit taakveld:

Thema	2024	2025	2026
Terugdringen gezondheidsachterstanden	€ 25.242	€ 25.242	€ 25.230
Versterken sociale basis	€ 45.435	€ 45.435	€ 34.061
Mantelzorg	€ 12.621	€ 12.621	€ 11.354
Eén tegen Eenzaamheid	€ 12.621	€ 10.097	€ -
Welzijn op Recept	€ 11.990	€ 14.514	€ 17.031
TOTAAL	€ 107.909	€ 107.909	€ 87.676

In de septembercirculaire 2022 hebben we een extra bedrag van € 42.000 ontvangen voor inburgering in 2024. Daarnaast hadden we een stelpost voor de kapitaallasten van het Masterplan Nieuwdorp verantwoord op dit taakveld. Aangezien de deelprojecten met bijbehorende ramingen bekend zijn, hebben we de deelprojecten geactiveerd. Hierdoor vallen de kapitaallasten in de exploitatie deels binnen andere taakvelden. Dit resulteert in verschillen/verschuivingen. In 2024 staat er nog een bedrag op de stelpost van € 360.000. We beginnen pas een jaar na ingebruikname met afschrijven. We schrijven zodoende nog niet af in 2024 waardoor dit bedrag 'overblijft'.

Gemeenschappelijke regelingen

Binnen het programma Sociaal Domein hebben we ook diverse gemeenschappelijke regelingen verantwoord. We nemen de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen voor het volledige (reële) bedrag op in onze gemeentelijke begroting. Doordat wij deze begrotingen volgen, vinden er ook verschuivingen plaats binnen verschillende taakvelden. In 2023 moesten we namelijk voor het eerst rapporteren op basis van de verfijning van de Informatie voor derden (IV3) -taakvelden. Toen hebben we een globale inschatting van de ramingen gemaakt. Voor 2024 kunnen we de ramingen preciezer weergeven.

De uitgaven van de gemeenschappelijke regelingen betreffen onder meer uitgaven in het kader van de Wmo-maatwerkvoorzieningen (bijvoorbeeld individuele begeleiding en huishoudelijke verzorging) en Zorg in Natura jeugdhulp (bijvoorbeeld geestelijke gezondheidszorg voor jeugd (jeugd-GGZ), persoonlijke verzorging en kortdurend verblijf voor 18-). We kopen deze zorg in via onze samenwerkingsverbanden: Wmo via het SWVO en de jeugdhulp via IJZ. De bijdrage aan IJZ is geraamd op € 6,9 miljoen en is voornamelijk verdeeld over de taakvelden 6.72 tot en met 6.82. Voor het SWVO hebben we eveneens een bijdrage van ongeveer € 6,9 miljoen opgenomen. Deze is voornamelijk verdeeld over de taakvelden 6.2 tot en met 6.71d. De bijdrage aan de GGD bedraagt € 1,4 miljoen en is verdeeld over de taakvelden 6.2 en 7.1. Het taakveld 7.1 Volksgezondheid valt vanaf dit begrotingsjaar onder het programma Volksgezondheid en Milieu.

Het onderdeel WIZ vanuit GR de Bevelanden is ook verwerkt in de gemeentelijke begroting. Een onderdeel van WIZ is de zogeheten gebundelde uitkering. Het onderdeel van WIZ komt voornamelijk terug op taakveld 6.3 inkomensregelingen. De uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening (WSW) en beschut werk ligt bij De Betho en is grotendeels budgettair neutraal door de uitkering van het gemeentefonds (taakveld 0.7) die hier tegenover staat.

Actieplan Sociaal Domein

De investeringen in het Actieplan Sociaal Domein – die verder uitgewerkt zijn in het Koersplan – waren oorspronkelijk geraamd op € 285.000 (2020), € 418.000 (2021), € 383.000 (2022) en € 384.000 (vanaf 2023). Deze investeringen moesten leiden tot bezuinigingen. Het grootste deel van deze investeringen is ingezet. In de Kadernota 2024-2027 hebben we u meegedeeld dat IJZ een analyse heeft gemaakt van de te verwachten kosten. Hierbij is rekening gehouden met de historie en ook met de ontwikkelingen en acties die voortvloeien uit het actie- en koersplan. Als gevolg van het actie- en koersplan zien we een duidelijke trend – een daling – in het aantal en soort behandelingen. Voor het kostenniveau heeft dit een positieve ontwikkeling. Door deze kostendaling hebben we vanaf 2024 de taakstelling - die nog openstond voor het Sociaal Domein - kunnen realiseren. We hebben de (openstaande) taakstelling van € 440.000 dan ook afgeraamd. Dit is terug te zien bij de daling van de baten vanaf 2024 op het taakveld 6.71b.

Mutaties reserves (structureel)

Onder de reserve hebben we een structurele onttrekking geraamd van € 27.000 om een deel van de kapitaallasten te dekken van het Masterplan Nieuwdorp. De multifunctionele accommodatie valt onder het taakveld 6.1 samenkracht en burgerparticipatie, waardoor deze terug komt op dit programma.

Mutaties reserves (incidenteel)

Het verschil aan de baten- en lastenkant van de reserves in het jaar 2024 ten opzichte van 2023 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2022, de resultaatbestemming van de jaarrekening 2022 en de overheveling van budgetten in de programmarapportage 2022. Hierdoor is het bedrag in 2024 lager dan in 2023. Deze bedragen komen ook terug aan de lastenkant in 2023. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste restantkredieten zijn:

- Subsidies dorpshuizen (€ 40.000);
- Energietoeslag (€ 360.000);
- Middelen decembercirculaire (€ 50.000);
- Kernegezond Borsele (€ 275.000);
- Tijdelijke huisvesting scouting Heinkenszand (€ 25.000);
- Eenmalige lasten Masterplan Nieuwdorp (€ 82.500);
- Toevoeging aan de reserve Sociaal domein (€ 300.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Volksgezondheid en milieu

Programmadoelstellingen

In het kader van de Volksgezondheid voeren we actief beleid. Dit doen we zowel lokaal en via de GGD Zeeland. De GGD adviseert gemeenten over het verbeteren en beschermen van gezondheid en veiligheid in een schone, aantrekkelijke en leefbare omgeving. Een gezonde leefomgeving draagt niet alleen bij aan een betere publieke gezondheid, maar ook aan een gezonde arbeidsbevolking en een gunstig economisch vestigingsklimaat.

De gemeente heeft als taak het rioleringsstelsel doelmatig te onderhouden waarbij afvalwater, hemelwater en grondwater veilig en gezond worden afgevoerd. Hierbij houden we rekening met klimaatverandering en zoetwaterschaarste. In het kader van circulaire economie komt meer aandacht voor het benutten van afval als grondstof. Voorlichting, afvalcommunicatie en controle op afvalstromen zijn cruciaal in dit proces. Klimaatverandering en duurzaamheid staan bovenaan de agenda. Op lokaal niveau geven de gemeenten hieraan uitvoering door middel van de Regionale Energiestrategie (RES). Doel hiervan is het reduceren van de CO₂ uitstoot en dat op een haalbare en betaalbare manier. We richten ons op mobiliteit, energiebesparing, aardgasvrije woningen, duurzame opwekking van energie en klimaatadaptie bij de energietransitie. Een gezonde bodem en ondergrond zijn belangrijk voor het waarborgen van een duurzame en leefbare omgeving. Een belangrijk actueel onderwerp op het gebied van bodembeleid is het dossier PFAS.

7.1 Volksgezondheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het bevorderen van de algemene gezondheidstoestand van de bevolking.	De GGD Zeeland geeft namens de dertien Zeeuwse gemeenten uitvoering aan de wettelijke taak op het gebied van preventief gezondheidsbeleid, zoals beschreven in de Wet publieke gezondheid (Wpg). De verfijning van de 'Basis op Orde', pandemische paraatheid en de toekomst van de jeugdgezondheidszorg zijn enkele speerpunten. De GGD voorziet vanuit beschikbare gezondheidscijfers en onderzoekgegevens de gemeente met (onderbouwde) inzichten. Zij vertalen deze naar benodigde interventies en/of regionale en lokale projecten op volksgezondheidsthema's.
Het bevorderen van de volksgezondheid vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA).	We vertalen de nationale doelstellingen uit het GALA en het IZA naar provinciale, regionale en lokale opgaven. We leggen koppelingen tussen onder andere gezondheid, preventie, zorg, bewegen, sport en veiligheid. Ook in ons Actieplan sociaal domein hebben we preventieve gezondheidsactiviteiten beschreven, vanuit het uitgangspunt van positieve gezondheid. Met de Brede SPUK-regeling borgen we onze uitgangspositie van nieuwe en reeds gestarte activiteiten binnen het Sportakkoord en het Actieplan sociaal domein.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Het versterken van de gezonde leefomgeving door het slimmer organiseren van zorg en ondersteuning conform de Regio Deal.	We onderzoeken hoe we het concept 'Kerngezond' in onze bestaande zorgstructuren kunnen implementeren. We richten ons hierbij op de samenwerking met onze zorg- en welzijnspartners.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal rookvrije sportaccommodaties	Geen data	7	-	-	10

Aantal rookvrije sportaccommodaties

Er zijn in Borsele twintig sportaccommodaties: één zwembad, negen tennisaccommodaties en acht voetbalaccommodaties (waarvan twee clubs met twee accommodaties).

7.2 Riolering

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Doelmatige inzameling en transport van afvalwater.	We zorgen voor goed onderhouden rioleringen. In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2019-2023 staat doelmatige scheiding van de afvalwaterstromen en schoon en vuil water als één van de actiepunten. Voor doelmatig onderhoud renoveren we waar mogelijk de riolering met de kousmethode of voeren we deelreparaties uit. Dit in plaats van een volledige vervanging van de buis. Bij renoveren zijn de kosten lager en is de uitvoeringstijd veel korter. Door de klimaatverandering zijn er meer zettingen in de ondergrond met meer lekkages in de rioolbuizen. Om schade aan de weg te voorkomen repareren we deze zo snel mogelijk. In 2024 actualiseren we het GRP.
Een duurzaam riolerings- en watersysteem.	De hoeveelheid rioolvreemd water op de riolering, zoals drainagewater, willen we verminderen tot maximaal 10%. We streven naar 2% minder energieverbruik voor de gemalen en drukrioleringen per jaar. Dit wordt bereikt door de werking van de gemalen meer te monitoren en te verbeteren. Hiervoor renoveren we zowel de gemalen in de dorpen als de drukriolering in het buitengebied.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Voorkomen van wateroverlast en klimaatadaptatie.	Om wateroverlast en droogte te voorkomen voeren we neerslag waar mogelijk direct naar sloten en openbaar groen af. Bij extreme neerslag voeren we regenwater deels bovengronds af. In 2024 leggen we een infiltratieriool (IT-riool) in de Kievitstraat, Strandloperstraat en de Waadvogelstraat te Heinkenszand aan. Ook leggen we in de Wolphaartsweg een IT- regenwaterriool aan. We treffen ook voorbereidingen voor verdere afkoppeling en berging van regenwater in 's-Gravenpolder. Voor de aanleg van deze riolen is een Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie (TIK) - subsidie aangevraagd.
Een klimaatbestendige openbare ruimte met minder wateroverlast en hittestress.	Samen met het waterschap onderzoeken we voor de Stedelijke wateropgaves de water- en klimaatknelpunten. Voor 2024 staat Heinkenszand op het onderzoeksprogramma.
Vasthouden van en het vergroten van de beschikbaarheid van zoetwater (Stedelijk waterplan Borsele).	Regenwater wordt vastgehouden door dit in de ondergrond te infiltreren en in groen en oppervlaktewater te bergen. Hiermee voorkomen we verdroging en zoetwaterbellen worden aangevuld met nieuw zoetwater. Dit principe is ook toegepast in de nieuwste uitbreiding Platepolder.
Schoon oppervlaktewater, grondwater en een schone waterbodem.	We voeren de maatregelen uit die zijn aangegeven in het GRP. Het belangrijkste onderdeel van de gemengde riolering is de riooloverstort. Via de riooloverstort kan verdund afvalwater bij hevige regen wegstromen. De uitstroomconstructies van deze overstorten maken we de komende tijd onderhoudsvrij met betonbestortingen.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Percentage afgekoppeld regenwater van de gemengde riolering (scheiding afvalwaterstromen, vuil en schoonwater)	31,5%	32,5%	32,0%	32,5%	33,0%

Percentage afgekoppeld regenwater van de gemengde riolering

Het afkoppelen van regenwater heeft positieve neveneffecten, zoals een doelmatiger beheer in de afvalwaterketen door minder energieverbruik, schoner oppervlaktewater en een beter zuiveringsrendement van de rioolwaterzuiveringsinstallatie. Het uiteindelijke doel is om in 2040 40% van het verhard oppervlak afgekoppeld te hebben van de gemengde riolering.

7.3 Afval

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Behalen van de doelstelling van het uitvoeringsprogramma Van afval naar Grondstof (VANG).	De uiteindelijke doelstelling is maximaal 100 kilogram huishoudelijk restafval per inwoner per jaar te bereiken en 75% afvalscheiding. Dit doen we op basis van het VANG-plan. Door aandacht te geven aan voorlichting, communicatie en controle willen we verdere stappen zetten om het aantal kilogram huishoudelijk restafval per inwoner per jaar terug te dringen. Gerichte afvalcommunicatie is daarbij leidend. Ook continueren we de actie 'Niet alles is rest'.
Een beleid Regionalisering milieustraten.	Binnen het Openbaar Lichaam Afvalstoffenverwijdering (O.L.A.Z.) -verband lopen er onderzoeken naar het realiseren van een Milieustraat van de toekomst voor regio de Bevelanden. Onderzoek naar de gevolgen voor Borsele, een geschikte locatie en aanvullende flankerende maatregelen vindt plaats in 2023/2024.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal kilo's restafval per inwoner per jaar (VANG-doelstelling)	230	215	215	210	200
Percentage afvalscheiding (% gescheiden afval op totaal)	70%	73%	73%	73%	73%

Aantal kilo's restafval per inwoner per jaar (VANG-doelstelling)

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de inzameling van het huishoudelijk afval. De landelijke VANG-doelstelling bedraagt 75% afvalscheiding en maximaal 100 kilogram huishoudelijk restafval per inwoner per jaar. Onze streefwaarde met betrekking tot de aantal kilogrammen huishoudelijk restafval per inwoner wijkt af wegens bedrijfsafval. Nog te veel bedrijven maken gebruik van de milieustraten. In O.L.A.Z.-verband lopen er onderzoeken naar toegangscontroles op de milieustraten.

Percentage afvalscheiding (percentage gescheiden afval op totaal)

Zie bovenstaande.

7.4 Milieubeheer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Realiseren van een verduurzamingslag om te komen tot een aardgasvrije gebouwde omgeving.	We zien een versnelling van de energietransitie. Bij nieuwbouw is aardgasloos bouwen de norm. Bij woningrenovatie is er groeiende aandacht voor energiebesparing en duurzame energieopwekking. Voor een verdere versnelling geven we richting aan de transitie naar een aardgasloze gebouwde omgeving met de Transitievisie Warmte (TVW). De vertaling van de TVW naar de praktijk doen we door samen met inwoners Wijkuitvoeringsplannen (WUP's) op te stellen. We zorgen voor een concrete aanpak van diverse projecten, gericht op advies en ondersteuning aan inwoners en bedrijven.
In Nederland streven we naar een volledig circulaire economie in 2050.	We stellen doelstellingen op en werken beleid uit. Hierbij werken we toe naar het landelijke doel van 50% grondstoffenreductie in 2030 en een volledig circulaire economie in 2050. We doen dit samen met de andere Zeeuwse gemeenten.
We ontwikkelen een aanpak voor de bestrijding van energiearmoede.	We benutten de Rijksgelden die we hiervoor ontvangen hebben. We ontwikkelen een aanpak in samenwerking met andere Bevelandse gemeenten en voeren deze in 2024 en 2025 uit. We richten ons hierbij op zowel huur- als koopwoningen.
We ontwikkelen een aanpak binnen het Nationaal Isolatie Programma om de komende jaren woningeigenaren te ondersteunen bij het isoleren van woningen.	We werken gezamenlijk met de andere Zeeuwse gemeenten aan de uitvoering van het Nationaal Isolatie Programma. Dit programma loopt van 2024 tot en met 2027.
Uitvoering geven aan Klimaatadaptatiestrategie voor Zeeland (KasZ).	In 2024 vertalen we de provinciale strategie naar lokale opgaven.

7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Toegankelijke en goed onderhouden begraafplaatsen.	We houden de gemeentelijke begraafplaatsen op orde en geven uitvoering aan het bestaande begraafbeleid. We treffen voorbereidingen om de begraafplaats in Nisse uit te breiden. We werken tot slot aan oplossingen voor vervuilde grindpaden en situaties met open grond.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Nota Bodembeheer en Bodemkwaliteitskaart (2023)	2032
Nota Duurzaam bodembeleid (2012)	2025
Gemeentelijk Waterplan (2016-2023)	2024
Gemeentelijk Rioleringsplan (2019-2023)	2024

Omschrijving	Herzieningsdatum
Duurzaamheidsvisie (2018)	Niet van toepassing
Structuurvisie Borsele 2015-2020 (2014)	Nader te bepalen
Regionale Energie Strategie 2.0 (2023)	2025
Beheersverordening Begraafplaatsen (2012)	Nader te bepalen

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma

Openbaar Lichaam Afvalstoffenverwijdering Zeeland
 Regionale uitvoeringsdienst Zeeland
 Gemeenschappelijke gezondheidsdienst Zeeland

Wat mag het kosten?**Baten en lasten Volksgezondheid en milieu** (bedragen x € 1.000)

	Rekening					
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten						
7.1 Volksgezondheid	1.047	1.485	1.503	1.503	1.466	1.379
7.2 Riolering	1.891	1.136	1.387	1.307	1.311	1.348
7.3 Afval	3.002	2.700	2.696	2.675	2.647	2.646
7.4 Milieubeheer	1.295	2.546	1.202	1.227	1.247	1.272
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	342	404	363	362	358	358
Totaal lasten	7.578	8.272	7.150	7.075	7.028	7.002
Baten						
7.1 Volksgezondheid	32	38	124	124	87	0
7.2 Riolering	2.204	1.888	2.056	2.028	2.078	2.153
7.3 Afval	3.615	3.437	3.707	3.728	3.717	3.697
7.4 Milieubeheer	216	398	54	54	54	54
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	354	327	327	327	327	327
Totaal baten	6.421	6.087	6.267	6.260	6.262	6.230
Saldo programma	1.157	2.185	883	814	766	772
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	120	1.306	0	0	0	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	162	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma	1.199	879	883	814	766	772

Financiële analyse (meerjarig)*Volksgezondheid*

Op dit taakveld komt het laatste deel terug van de Brede SPUK-regeling. De meeste bedragen lopen vanaf 2023 tot en met 2026. Niet alle bedragen hebben deze volledige looptijd. Doordat deze SPUK-regeling loopt tot en met 2026 is er vanaf 2027 een vrijval te zien in zowel de lasten als de baten op dit taakveld. Verder is de stijging van de begroting van de GGD meegenomen binnen dit taakveld.

Onderstaande onderdelen uit de Brede SPUK-regeling zijn verantwoord op dit taakveld:

Thema	2024	2025	2026
Kansrijke Start	€ 20.193	€ 20.193	€ 25.230
Mentale Gezondheid	€ 6.310	€ 6.310	€ -
Aanpak overgewicht en obesitas	€ 22.086	€ 22.086	€ -
Valpreventie	€ 59.949	€ 59.949	€ 61.815
OKO & vroegsignalering alcoholproblematiek	€ 3.155	€ 3.155	€ -
Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	€ 3.155	€ 3.155	€ -
Coördinatiekosten regionale aanpak	€ 9.213	€ 9.213	€ -
TOTAAL	€ 124.061	€ 124.061	€ 87.045

Riolering

De lasten in 2024 stijgen ten opzichte van 2023 met ongeveer € 250.000. Onder andere hogere energielasten, meer uren van de buitendienst en een hogere bijdrage aan SaBeWa Zeeland veroorzaken deze stijging. Daarnaast doen we een dotatie van € 140.000 aan de egalisatievoorziening Rioolheffing conform het raadsbesluit van 5 oktober 2023. Deze dotatie loopt terug in de jaren 2025 tot en met 2027 waardoor de totale lasten licht dalen. Tegenover een daling van deze dotatie, staat een stijging van de kapitaallasten in de jaren 2026 en 2027 door de herinrichtingsplannen riolering.

De baten stijgen conform eerdere raadsvoorstellen om de rioolheffing 100% kostendekkend te laten zijn. De hoogte van de opbrengst rioolheffing voor de jaren 2024 tot en met 2027 is gebaseerd op de tariefegalisatievoorziening. We zien de totale baten in 2025 dalen ten opzichte van 2024. Het wegvallen van de vergoeding voor de kolkenzuiger conform het raadsvoorstel van 20 april 2023 veroorzaakt dit.

Afval

De kapitaallasten van het taakveld afval dalen licht de komende jaren.

De baten van afval stijgen. Dit is conform eerdere raadsbesluiten om de afvalstoffenheffing 100% kostendekkend te laten zijn. Deze raming bestaat uit zowel de baten van afvalstoffenheffing als de onttrekking uit de egalisatievoorziening. De raming van de afvalstoffenheffing en de onttrekkingen aan de egalisatievoorziening zijn conform het raadsbesluit van 5 oktober 2023. Daarnaast begroten we ook een toename van opbrengsten uit reststromen de komende jaren.

Milieubeheer

Het taakveld Milieubeheer bestaat grotendeels uit eenmalige middelen. Hierdoor zien we een sterke daling in 2024 ten opzichte van 2023 bij zowel de lasten als de baten. De hogere lasten in 2023 worden enerzijds veroorzaakt door de overheveling van Inter Bestuurlijk Programma (IBP)-middelen uit de resultaatbestemming van de jaarrekening en anderzijds door de specifieke uitkeringen Energiearmoedebestrijding en Nationaal Isolatieprogramma. Deze specifieke uitkeringen ramen we neutraal. Dat wil zeggen dat we bij de lasten een bedrag ramen en bij de baten hetzelfde bedrag ramen. Voor Energiearmoedebestrijding is dat bedrag € 263.000 en voor Nationaal Isolatie Programma is dat bedrag € 81.800. In de jaren 2024 tot en met 2027 zien we een lichte stijging van de lasten. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de bijdrage aan de RUD.

Begraafplaatsen en crematoria

Binnen het taakveld Begraafplaatsen en crematoria zien we weinig verschillen. De kosten voor het onderhoud zijn licht gestegen. Daartegenover staat dat we minder interne uren besteden aan dit taakveld. In de jaren volgend op 2024 zien we een lichte daling, veroorzaakt door dalende kapitaallasten.

Mutaties reserves (structureel)

Voorheen deden we een structurele onttrekking aan de reserve IBP voor € 39.000 per jaar. Deze is komen te vervallen conform het raadsbesluit van 5 oktober 2023.

Mutaties reserves (incidenteel)

Het verschil aan de batenkant van de reserves in het jaar 2024 ten opzichte van 2023 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2022. Hierdoor is het bedrag in 2024 lager dan in 2023. Deze bedragen komen ook terug aan de lastenkant in 2023. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste restantkredieten zijn:

- Duurzaamheidsvisie (IBP) (€ 167.000);
- Energietransitie (IBP) (€ 150.396);
- Klimaatadaptatie (IBP) (€ 189.226);
- Toekomstbestendig wonen (IBP) (€ 188.858);
- Vitaal platteland (IBP) (€ 120.298);
- Uitvoeringskosten klimaatakkoord (€ 160.000);
- Asbestsanering (€ 73.598).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing

Programmadoelstellingen

Het bevolkingsaantal van de gemeente Borsele blijft volgens de laatste prognoses tot 2035 stijgen en zal in samenstelling veranderen. Het passend faciliteren van deze groei vormt de komende jaren één van de belangrijkste uitdagingen. Onze ambitie is dan ook een passend woningaanbod te creëren voor jong en oud, arm en rijk, kleine en grote huishoudens, met of zonder zorg, waarbij vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar aansluiten. Om voor al deze huishoudens aantrekkelijk te zijn, hebben we een woonomgeving nodig die aanspreekt. Het gaat meer om de kwaliteit van wonen. Het gaat niet alleen over bouwen, maar ook over wat we vernieuwen en toevoegen en op welke plek we dat doen. Daarnaast streven we naar een woningvoorraad met een meer duurzaam, robuust en toekomstbestendig karakter. Het bieden van kwaliteit in de woon- en leefomgeving is hierdoor nog belangrijker dan in het verleden. Om tot een passend woon- en leefklimaat te komen dat voorziet in de behoefte op (lange) termijn moeten we actief beleid voeren. Dit beleid dragen we breed uit in onze woonomgeving en visie op ruimtelijke ordening. Hier is een cruciale rol weggelegd voor de inwoners van onze gemeente alsmede voor onze andere partners: de woningcorporatie, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven.

8.1 Ruimte en leefomgeving

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Opstellen omgevingsvisie.	De structuurvisie Borsele 2015-2020 had een looptijd tot en met 2020. Op 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. Op basis van deze wet zijn wij verplicht een omgevingsvisie op te stellen. De omgevingsvisie is aan uw raad voorgelegd op 5 oktober 2023.
Tegengaan van verpaupering van bebouwing in het buitengebied.	Het ruimtelijk beleid voorziet in ruime mogelijkheden tot herbestemming van bedrijfsgebouwen en biedt ruimte voor het toevoegen van economische nevenactiviteiten aan bestaande bedrijfsactiviteiten. Wanneer zich concrete initiatieven voordoen, zullen we deze daar waar mogelijk honoreren.
Realiseren van een toekomstbestendige woningvoorraad.	In de nationale woon- en bouwagenda van maart 2022 is bepaald dat er in Nederland tot 2030 900.000 woningen gebouwd moeten worden, waarvan twee derde betaalbaar. Dit geldt zowel voor woningen in de koop- als in de huursector. De Provincie Zeeland heeft op basis hiervan prestatieafspraken met het Rijk gemaakt over de bouwopgave voor Zeeland (Zeeuwse Woondeal 2023). Ook staan hierin de afspraken voor de opgave voor regio De Bevelanden en voor de sub-regio gemeente Borsele. In 2024 trekken wij als regio De Bevelanden samen op om de gemaakte afspraken in de Zeeuwse Woondeal te realiseren.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Bouwkavels beschikbaar krijgen om te voldoen aan de afspraken volgens de Zeeuwse Woondeal.	In 2023 heeft de gemeenteraad een prioritering van woningbouwplannen vastgesteld om te kunnen voldoen aan onze bouwopgave volgens de afspraken in de Zeeuwse Woondeal (tot 2030). Wij pakken woningbouwprojecten volgens deze prioritering op. Wij leveren extra inspanningen om starters een betere kans te geven op de woningmarkt.
We geven, onder regie van de rijksoverheid, uitvoering aan de rijkscoördinatie-regelingen Zuid-West 380 kV west, 150 kV kabel, Net op zee IJmuiden Ver Alpha, Net op zee Nederwiek 1, Hoogspanningstation omgeving Sloegebied, Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland, 380 kV-hoogspanningsverbinding Zeeuws-Vlaanderen.	Op het grondgebied van de gemeente Borsele is de aanleg van Zuid-West 380 kV afgerond. De nieuwe verbinding is eind april 2023 in gebruik genomen, waardoor de bestaande 380 kV-verbinding niet langer in gebruik is. De voorbereiding voor de sloop hiervan vond in 2023 plaats. De daadwerkelijke sloop vindt plaats in 2024. De aanleg van de ondergrondse 150 kV verbinding van Goes naar Westdorpe op ons grondgebied is in juli 2023 gestart. De aanleg hiervan is in de eerste helft van 2024 gereed. In 2024 vindt de besluitvorming plaats van de Rijkscoördinatie-regeling (RCR)-procedure Net op zee Nederwiek 1. Daarnaast verwachten wij dat het ministerie van Economische Zaken (EZK) in 2024 een (planologische) procedure gaat voeren voor de realisatie van een nieuw 380 kV hoogspanningsstation in de omgeving van het Sloegebied. Dit is voor de aanleg van het Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland en voor een 380 kV hoogspanningsverbinding naar Zeeuws-Vlaanderen. Het is belangrijk dat wij deze procedures nauwlettend volgen, in deze procedures meegenomen worden en daar waar nodig hierop reageren.
Een goede verdeling van lusten en lasten als het rijk ervoor kiest om twee nieuwe kerncentrales in de gemeente Borsele te bouwen.	Bij de brief van 9 december 2022 heeft de minister van Energie en Klimaat de routekaart nieuwbouw kerncentrales gepresenteerd aan de Tweede Kamer. Daarin is onder meer aangegeven dat de locatie Borssele de voorkeurslocatie is voor nieuwe kerncentrales. Het streven van de minister is om in 2024 de definitieve besluitvorming over onder meer de locatie aan de Tweede Kamer voor te leggen. Wij volgen deze ontwikkeling nauwlettend en reageren daar waar nodig (pro)actief op.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Vaststellen van een nieuwe regionale woonzorgvisie en uitwerken van een Borselse uitvoeringsagenda.	Wij stellen in 2024 een nieuwe regionale woonzorgvisie vast ter vervanging van de bestaande Regionale Woonvisie De Bevelanden 2019-2023. Woon(zorg)behoefteonderzoeken en gesprekken met diverse stakeholders hebben bijgedragen aan een gedegen analyse om tot een heldere visie te komen. Daarna werken we aan een uitvoeringsagenda voor de gemeente Borsele.
Een goede woonomgeving rondom het Sloegebied.	<p>Sloerandbeleid algemeen: bijdragen leveren aan de leefbaarheid van (de dorpen in) de Sloerandzone, onder andere door inzet van de Sloerandreserve voor in dat gebied wenselijke voorzieningen.</p> <p>Groenproject 't Sloe: ontwikkeling van ongeveer 200 hectare multifunctioneel bos in een zoekgebied van ongeveer 280 hectare. Als we het aantal hectaren kunnen uitbreiden, dan zetten wij deze mogelijkheid in.</p> <p>We streven naar het ontwikkelen van een nieuwe visie op de Sloerand waarbij we het Sloerandbeleid en Groenproject 't Sloe herzien en borgen binnen het plan dat wordt ontwikkeld voor de versterking van de leefkwaliteit in Borsele. Dit met het oog op alle ontwikkelingen in het kader van de grootschalige energietransitie. Hierbij kijken we naar voorbeelden zoals de ontwikkelde koppelingsgebieden aan de Vlaamse kant van het North Sea Port District.</p>
Beschikbaarheid van een duurzame parkeergelegenheid voor vrachtwagens.	Wij kiezen voor een positieve insteek voor wat betreft het idee van North Sea Port om een Central Gate te ontwikkelen. Een Central Gate is een centrale verzamelplaats voor vrachtwagens als toegang tot de terminals in het Sloegebied. De plaats is uitgerust met innovatieve faciliteiten en een veilige rust- en overnachtingsmogelijkheid voor vrachtwagenchauffeurs. In het uitvoeringsprogramma 'Schakelen met Raad en Daad' 2022-2026 is vastgesteld dat deze ontwikkeling binnen de havencontouren moet plaatsvinden met voldoende groene buffers. Op 20 april 2023 is door de gemeenteraad een motie aangenomen, die inhoudt dat een grootschalige parking en/of Central Gate op de locatie Assenburgweg niet als wenselijk wordt gezien. Ondanks dat North Sea Port bekend is met deze motie voert zij toch een haalbaarheidsstudie uit naar de geschiktheid van deze locatie. Wij wachten de locatiekeuze verder af.

8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
<p>Het behouden van een financieel gezond grondbedrijf dat invulling geeft aan de ruimtelijke ambities van de gemeente.</p>	<p>Bouwgrond voor woningen en bedrijven bieden we te koop aan of geven we in erfpacht uit. Het nieuwe woningbouwplan Platepolder is in de verkoop. De bouw kavels die in aanmerking komen voor projectmatige ontwikkeling zijn inmiddels verkocht aan de ontwikkelaar en de woningcorporatie. Ook de verkoop van de particuliere kavels loopt goed. Een aantal kavels is reeds verkocht. De overige kavels zijn allemaal in optie genomen door geïnteresseerden. Naast Platepolder lopen er planologische voorbereidingen om woningbouw op korte termijn mogelijk te maken in Nisse, 's-Heer Abtskerke, Oudelande en 's-Gravenpolder. In de laatste drie kernen bouwen we ook flexwoningen. In de verkavelingsplannen van 's-Heer Abtskerke en Oudelande hebben we ook de reguliere woningbouwuitbreiding meegenomen, zodat we na het realiseren van de flexwoningen zo snel mogelijk door kunnen gaan met reguliere woningbouw. In 2024 stellen we een nieuw grondbeleid vast in een Nota Grondbeleid en een Nota Kostenverhaal waarin de laatste ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving over het grondbeleid zijn verwerkt.</p>

8.3 Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
<p>Vaststellen van en uitvoering geven aan een nieuwe raamovereenkomst prestatieafspraken.</p>	<p>In 2023 hebben we samen met Beveland Wonen, de huurdersvereniging en de Bevelandse gemeenten de bestaande raamovereenkomst prestatieafspraken 2020-2023 geëvalueerd. In 2024 stellen we de nieuwe raamovereenkomst voor de komende jaren vast. Op basis van deze afspraken worden er jaarlijks regionale prestatieafspraken gemaakt. Per jaar evalueren we deze. We geven uitvoering aan de afspraken die onder andere betrekking hebben op leefbaarheid, beschikbaarheid, kwaliteit, duurzaamheid en wonen & zorg in relatie tot de voorraad sociale huurwoningen.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Fatsoenlijke en humane huisvesting voor arbeidsmigranten.	We zien toe op de naleving van het (regionale) beleid. Controle van bestaande huisvesting en handhaving op illegale situaties is één van onze speerpunten. Met onze inspanning willen we realiseren dat de huisvesting voor arbeidsmigranten voldoet aan de eisen van het regionale beleid. Waar mogelijk faciliteren wij nieuwe huisvestingsinitiatieven. In 2024 evalueren we de regionale afspraken over de huisvesting van arbeidsmigranten in De Bevelanden en stellen we het beleid waar nodig bij.
Implementatie van de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb).	De Wkb treedt naar verwachting vanaf 1 januari 2024 stapsgewijs in werking. Het doel van de wet is het verbeteren van het bouwtoezicht en de bouwkwiteit. Het bouwtoezicht wordt uitgevoerd door de private sector. Daarnaast wordt de aansprakelijkheid van particuliere en professionele opdrachtgevers uitgebreid. De handhaving op overtredingen blijft een verantwoordelijkheid van de gemeente. In 2024 monitoren we onze opgestelde werkprocessen en onderlinge werkafspraken.
Uitvoering geven aan het Handhavingsuitvoeringsprogramma (HUP).	Op 12 juli 2021 is het meest recente HUP 2021 vastgesteld. Het HUP maakt inzichtelijk hoe wij de beschikbare capaciteit en middelen inzetten op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Wij geven uitvoering aan het HUP 2021. In de loop van 2024 stellen we een nieuwe integrale HUP vast die aangepast is aan de nieuwe wetgeving. Hierin wordt aandacht besteed aan openbare orde en veiligheid/handhaving.
Uitvoering geven aan de Verordening Starterslening en Verordening Regeling Particuliere Woningverbetering 1 en 2.	Vanuit de revolverende fondsen zijn er nog middelen beschikbaar voor het verstrekken van startersleningen en stimuleringsleningen. Een revolverend fonds is een fonds waaruit budget wordt toegekend aan derden, waarbij de inkomsten weer worden aangewend om opnieuw te worden ingezet. De geldverstrekking vindt plaats in de vorm van een lening met een laag rentepercentage. De Verordening Starterslening is geactualiseerd en vastgesteld in januari 2023. Wij actualiseren de Verordening Regeling Particuliere Woningverbetering 1 en 2 in 2024. Daarnaast onderzoeken wij of er nog andere regelingen mogelijk zijn om starters tegemoet te komen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?
Actualiseren van het beeldkwaliteitsbeleid.	Met een raads werkgroep actualiseren we het algemene beeldkwaliteitsbeleid waarbij we rekening houden met een mate van flexibiliteit. We laten dit beleid onderdeel uitmaken van het vast te stellen omgevingsplan (gereed 2026). In 2024 herijken we het beeldkwaliteitsbeleid voor actuele kwesties. Bijvoorbeeld: zonnepanelen binnen beschermde dorpsgezichten, windturbines in het buitengebied en toegangspoorten bij woningen.
Een voorraad strategische gronden beheren waardoor we adequaat kunnen inspelen op de behoefte naar bouwgrond in grondexploitaties.	We monitoren de markt en onderzoeken waar mogelijkheden liggen voor de middellange termijn. De gemeenteraad heeft in 2023 een prioritering van woningbouwplannen vastgesteld. Om te kunnen voldoen aan de afspraken in de Zeeuwse Woondeal gaan wij verder met de voorbereidende werkzaamheden om woningbouw mogelijk te maken op onze voorraad strategische gronden volgens de vastgestelde prioritering. Waar nodig en mogelijk gaan we over tot (ver)koop/ruil van gronden om onze grondpositie te behouden of te versterken.

Prestatieindicatoren Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024
Aantal woningen naar eigendom (% huur)	4,9%	5,0%	5,0%	5,0%	5,1%
Aantal woningen naar eigendom (% sociale huur)	20,6%	21,0%	21,0%	21,0%	20,6%
Aantal afgegeven startersleningen	4	6	8	4	6
Aantal afgegeven leningen particuliere woningverbetering	2	1	4	2	8
Aantal woningen naar eigendom (% koop)	74,5%	74,0%	74,0%	74,0%	74,3%
Aantal nieuwbouwwoningen (start bouw)	137	79	80	90	100
Percentage leegstaande woningen	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%

Aantal woningen naar eigendom (percentage koop)

Deze indicator geeft inzicht in het aantal woningen dat in eigendom is van particulieren zodat wij kunnen monitoren of ons woningaanbod aansluit bij de vraag. De verwachting is dat het aandeel koopwoningen licht zal dalen vanwege de bouw van meer sociale huurwoningen in 2024 (onder andere flexwoningen).

Aantal woningen naar eigendom (percentage huur)

Deze indicator geeft inzicht in het aantal woningen in de particuliere verhuur zodat wij kunnen monitoren of ons woningaanbod aansluit bij de vraag. De verwachting is dat het aandeel particuliere huurwoningen gelijk blijft.

Aantal woningen naar eigendom (percentage sociale huur)

Deze indicator geeft inzicht in het aantal sociale huurwoningen zodat wij kunnen monitoren of ons woningaanbod aansluit bij de vraag. De verwachting is dat het aantal sociale huurwoningen licht zal stijgen vanwege de bouw van meer sociale huurwoningen in 2024 (onder andere flexwoningen).

Aantal afgegeven startersleningen

Met het aantal afgegeven startersleningen krijgen we een beeld van de inzet van de gemeente bij de ondersteuning van starters op de woningmarkt. De verwachting is dat de vraag naar startersleningen zal toenemen vanwege een toename van het aantal starters op de woningmarkt.

Aantal afgegeven leningen particuliere woningverbetering

Met de afgegeven leningen particuliere woningverbetering krijgen we een beeld van de inzet van de gemeente bij de verbetering van de bestaande woningvoorraad. De verwachting is dat de vraag naar leningen voor particuliere woningverbetering zal toenemen. Dit sluit aan bij het actieve duurzaamheidsbeleid van de overheid.

Aantal nieuwbouwwoningen (start bouw)

Deze indicator geeft inzicht in het aantal woningen dat elk jaar gebouwd wordt in de gemeente Borsele. Hiermee kunnen we de groei van de woningvoorraad monitoren. De verwachting voor 2024 is dat er meer woningen gebouwd worden dan in 2023 vanwege de versnelde bouw van flexwoningen.

Percentage leegstaande woningen

Langdurige leegstand kan leiden tot verloedering, verval en onveiligheid. We streven naar een leegstand van maximaal 6%. Leegstaande woningen zijn woningen waar geen bewoners staan ingeschreven. We verwachten dat het aantal leegstaande woningen gelijk blijft.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Landschapsbeleidsplan (1995)	Niet van toepassing
Nota Grondbeleid (2015)	2024
Nationale Omgevingsvisie (2020)	Niet van toepassing
Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (2012)	Niet van toepassing
Subsidieverordening duurzaam bouwen op bedrijfsterreinen Borsele (2014)	Niet van toepassing
Agenda Wonen in De Bevelanden 2025 (2020)	Niet van toepassing
Regionale Woonvisie De Bevelanden (2019-2023)	2024
Zeeuwse Woondeal 2023	N.t.b.
Sloerandbeleid (1994)	2024
Visie Groenproject 't Sloe (2000)	Niet van toepassing
Projectenatlas (2017)	Niet van toepassing
Beeldkwaliteitsnota Borsele (2013)	Integreren in Omgevingsplan Borsele
Beeldkwaliteitsnota Borsele geïntegreerd in Omgevingsplan Buitengebied (2018)	Niet van toepassing

Omschrijving	Herzieningsdatum
Zeeuwse Omgevingsvisie (2021)	Niet van toepassing
Zeeuwse Omgevingsverordening Zeeland (2022)	Niet van toepassing
Dorpsvernieuwing 2.0: Beleidsnota aanpak aandachtslocaties (2016)	Niet van toepassing
Omgevingsvisie (2023)	Niet van Toepassing
Handhavingsuitvoeringsprogramma gemeente Borsele 2021 (HUP)	2024
Regionale afspraken huisvesting arbeidsmigranten De Bevelanden (2020)	2024
Beleidsnota Huisvesting arbeidsmigranten (2016)	Niet van toepassing
Verordeningen Regeling Particuliere Woningverbetering gemeente Borsele 1 en 2 (2017)	2024
Verordening Starterslening gemeente Borsele (2022)	Niet van toepassing
Woonvisie Borsele 'groeien in kwaliteit' (2025-2019)	Nader te bepalen

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma

Geen

Wat mag het kosten?**Baten en lasten Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing** (bedragen x € 1.000)

		Rekening					
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten							
5.5	Cultureel erfgoed	162	0	0	0	0	0
8.1	Ruimte en leefomgeving	643	1.486	646	646	646	646
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.462	1.899	1.972	1.972	1.972	1.972
8.3	Wonen en bouwen	1.689	2.389	1.519	1.519	1.519	1.519
Totaal lasten		4.956	5.774	4.137	4.137	4.137	4.137
Baten							
5.5	Cultureel erfgoed	33	0	0	0	0	0
8.1	Ruimte en leefomgeving	25	160	160	160	160	160
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	3.492	1.899	1.972	1.972	1.972	1.972
8.3	Wonen en bouwen	1.935	176	355	355	355	355
Totaal baten		5.485	2.235	2.487	2.487	2.487	2.487
Saldo programma		-529	3.539	1.651	1.651	1.651	1.651
Mutaties reserves							
Baten							
0.10	Mutaties reserves	2.056	2.876	0	0	0	0
Lasten							
0.10	Mutaties reserves	2.443	678	0	0	0	0
Totaal saldo programma		-142	1.341	1.651	1.651	1.651	1.651

Financiële analyse (meerjarig)*Cultureel erfgoed*

De lasten die in 2022 zijn opgenomen betreffen de lasten van Dorpsvernieuwing. Vanaf 2023 is het budget opgenomen onder het taakveld wonen en bouwen.

Ruimte en leefomgeving

Het grote verschil in de lasten van 2024 ten opzichte van 2023 is de investering in het Sloebos (€ 977.000). Verder geen bijzonderheden op dit taakveld.

Bouwgrondexploitatie

Het taakveld grondexploitatie is budgettair neutraal in de begroting opgenomen. Positieve of negatieve resultaten vangen we op door de reserve Bouwgrondexploitaties. Jaarwinsten van grondexploitaties worden in de jaarrekening verantwoord. Vanwege het 'incidentele' karakter van deze jaarwinsten worden deze in de begroting niet opgenomen.

Wonen en bouwen

Met ingang van 2024 treedt de Omgevingswet en de Wkb in werking. De gevolgen zijn sterk afhankelijk van de lokale ambities, beleidsinvulling en inrichting keuzes. Met de actuele cijfers en berekeningen ramen we de legesopbrengsten vanaf 2024 aanzienlijk hoger conform de Kadernota 2024-2027. Dit leidt tot een structureel voordeel van ongeveer € 175.000. Mede door de ingang van deze nieuwe wet- en regelgeving worden er meer interne uren verantwoord op dit taakveld. Verder nemen we de lasten van de applicaties van de Omgevingswet mee van € 20.000, conform de Kadernota 2024-2027.

Mutaties reserves (structureel)

Op dit taakveld zijn er geen structurele dekkingen vanuit de reserves.

Mutaties reserves (incidenteel)

Het verschil in de lasten van 2024 ten opzichte van 2023 wordt grotendeels veroorzaakt door de restantkredieten van de jaarrekening 2022. Deze benoemen we per programma en niet per taakveld. De belangrijkste restantkredieten zijn:

- Omgevingswet (€ 466.000);
- Resultaat grondexploitaties (neutraal) (€ 678.000);
- Dorpsvernieuwing (€ 422.000);
- Sloebos (€ 977.000);
- Regionale Woonvisie (€ 20.000);
- Applicaties Wabo (€ 45.000);
- Inhuur op het gebied van wonen en bouwen (€ 240.000).

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Financieel overzicht programma's

Totaaloverzicht programma's 2024	Lasten	Baten	Saldo
Programma Bestuur en ondersteuning	16.025	54.576	38.551
Programma Veiligheid	3.060	10	-3.050
Programma Verkeer, vervoer en waterstaat	3.872	43	-3.828
Programma Economie	445	187	-258
Programma Onderwijs	2.833	599	-2.234
Programma Sport, cultuur en recreatie	4.719	306	-4.413
Programma Sociaal domein	26.764	4.211	-22.552
Programma Volksgezondheid en milieu	7.150	6.267	-883
Programma Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	4.137	2.487	-1.651
Exploitatiesaldo	69.006	68.687	-319
Resultaatbestemming	0	417	417
Totaal	69.006	69.104	98
Meerjarenoverzicht saldi programma's	2025	2026	2027
Programma Bestuur en ondersteuning	38.600	38.241	38.091
Programma Veiligheid	-3.079	-3.138	-3.167
Programma Verkeer, vervoer en waterstaat	-3.944	-4.007	-4.049
Programma Economie	-64	-64	-64
Programma Onderwijs	-2.299	-2.257	-2.251
Programma Sport, cultuur en recreatie	-4.464	-4.414	-4.415
Programma Sociaal domein	-22.596	-22.213	-22.055
Programma Volksgezondheid en milieu	-814	-766	-772
Programma Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	-1.651	-1.651	-1.651
Exploitatiesaldo	-311	-269	-334
Resultaatbestemming	390	343	347
Totaal	79	75	13

Totale begroting

	Jaarrekening	Begrotingen		Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
- Salarissen en sociale lasten	12.576.585	14.401.979	15.240.000	15.240.000	15.240.000	15.240.000
- Belastingen	404.253	274.286	274.664	274.664	274.664	274.664
- Grond	584.000	0	0	0	0	0
- Duurzame goederen	2.252.859	3.203.408	2.195.435	2.195.435	2.195.435	2.195.435
- Pachten	1.488	0	0	0	0	0
- Sociale uitkeringen in natura	1.596.649	1.663.000	1.792.000	1.791.000	1.793.000	1.793.000
- Ingeleend personeel	1.070.923	1.264.748	344.528	267.028	267.028	267.028
- Overige goederen en diensten	12.586.615	16.698.412	10.070.936	10.130.397	10.025.372	9.673.914
- Sociale uitkeringen in geld	4.666.711	4.093.600	3.727.600	3.727.600	3.727.600	3.727.600
- Subsidies	298.941	538.734	0	0	0	0
- Inkomensoverdrachten - Rijk	1.658.380	1.634.200	1.746.200	1.756.200	1.736.200	1.601.200
- Inkomensoverdrachten - gemeenten	76.607	569.369	497.869	495.869	495.869	495.869
- Inkomensoverdrachten - gemeenschappelijke regelingen	20.478.955	21.325.911	22.104.024	22.344.332	22.124.767	22.148.009
- Inkomensoverdrachten - provincies	11.300	0	0	0	0	0
- Inkomensoverdrachten - waterschappen	1.382.636	1.328.000	1.450.000	1.450.000	1.450.000	1.450.000
- Inkomensoverdrachten - overige instellingen en personen	2.379.988	2.350.420	2.716.609	2.645.934	2.620.054	2.620.054
- Inkomensoverdrachten - onverdeeld	0	3.221.710	89.000	90.000	29.000	29.000
- Kapitaaloverdrachten - overige instellingen en personen	2.700	82.160	82.160	82.160	82.160	82.160
- Kapitaaloverdrachten - onverdeeld	0	37.200	0	0	0	0
- Rente	387.274	468.856	544.025	643.700	606.750	632.500
- Financiële transacties	995	280.573	2.746.000	2.981.000	1.951.000	2.001.000
- Mutaties reserves	17.044.043	4.183.914	0	0	0	0
- Mutaties voorzieningen	1.555.524	66.755	206.755	131.755	71.755	66.755
- Afschrijvingen	1.602.249	2.178.427	2.447.588	2.844.514	2.868.989	2.987.714
- Toegerekende reële en bespaarde rente	488.306	484.149	537.952	639.460	627.957	608.639
- Overige verrekeningen	139.252	154.000	193.000	193.000	193.000	193.000
Uitgaven	83.247.234	80.503.811	69.006.345	69.924.048	68.380.600	68.087.541

	Jaarrekening	Begrotingen		Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
- Belastingen op producenten	8.670.936	8.696.000	8.941.000	8.991.000	9.727.500	9.827.500
- Belastingen op huishoudens	2.237.164	1.955.000	2.005.000	2.373.000	2.423.000	2.488.000
- Grond	4.509.179	5.449	5.449	5.449	5.449	5.449
- Duurzame goederen	8.251	315.000	0	0	0	0
- Pachten	217.982	195.100	195.100	195.100	195.100	195.100
- Eigen bijdragen en verhaal sociale uitkeringen in natura	21.841	33.000	33.000	33.000	33.000	33.000
- Uitgeleend personeel	41.948	44.500	37.000	37.000	37.000	37.000
- Huren	487.863	623.622	630.448	630.448	630.448	630.448
- Leges en andere rechten	5.749.495	4.289.629	4.582.188	4.662.188	4.702.188	4.702.188
- Overige goederen en diensten	1.324.168	1.490.398	1.399.531	1.306.531	1.306.531	1.306.531
- Inkomensoverdrachten - Rijk	49.243.430	46.866.898	47.982.570	48.492.257	44.908.452	44.420.597
- Inkomensoverdrachten - gemeenten	502.213	122.602	122.602	122.602	122.602	122.602
- Inkomensoverdrachten - gemeenschappelijke regelingen	530.555	0	0	0	0	0
- Inkomensoverdrachten - provincies	35.000	0	0	0	0	0
- Inkomensoverdrachten - overige overheden	50.098	168.000	105.000	0	0	0
- Inkomensoverdrachten - overige instellingen en personen	262.602	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
- Rente	42.764	35.500	29.300	23.000	16.600	10.300
- Dividenden en winsten	2.522.076	145.000	425.000	505.000	1.830.000	1.830.000
- Financiële transacties	0	440.000	0	0	0	0
- Mutaties reserves	6.221.738	13.205.696	417.158	390.158	343.158	347.158
- Mutaties voorzieningen	0	0	145.000	86.000	35.000	25.000
- Toegerekende reële en bespaarde rente	428.888	479.766	533.569	635.077	623.574	604.256
- Overige verrekeningen	139.043	1.382.651	1.505.577	1.505.577	1.505.577	1.505.577
Inkomsten	83.247.234	80.503.811	69.104.492	70.003.387	68.455.179	68.100.706
Saldo in EURO	0	0	-98.147	-79.339	-74.579	-13.165

PARAGRAFEN

Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

Iedere inwoner van de gemeente Borsele is verplicht lokale heffingen te betalen die op hem betrekking hebben. Het doel van deze heffingen is het genereren van inkomsten die we gebruiken voor de dekking van de uitgaven van de gemeente. In onze gemeente kennen we verschillende belastingen en heffingen die via verordeningen door de gemeenteraad zijn vastgesteld. De lokale belastingdruk bestaat uit de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. We berekenen deze op basis van een driepersoonshuishouden met een koopwoning van € 300.000 (Bron: COELO). We hielden tot een aantal jaar geleden rekening met een woningwaarde van € 200.000, maar door de stijgende woningprijzen hebben we deze waarde bijgesteld. De lastendruk wordt vergeleken met een vergelijkbare gemeente in de regio. Wij hebben hiervoor de gemeente Reimerswaal gekozen. De gegevens komen uit de lokale lasten-calculator van Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere Overheden (COELO).

Lastensoort	Borsele		Reimerswaal	
	Bedrag	Stijging t.o.v. vorig jaar	Bedrag	Stijging t.o.v. vorig jaar
Onroerendezaakbelasting	€ 331	4,1%	€ 261	3,9%
Afvalstoffenheffing	€ 382	5,6%	€ 359	-3,0%
Rioolheffing	€ 190	-15,3%	€ 278	11,5%
Totaal	903	-0,1%	897	3,1%

SaBeWa voert voor de gemeente Borsele de werkzaamheden uit met betrekking tot de uitvoering Wet WOZ en de heffing en invordering van de onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolheffing en woonforensenbelasting.

Vanaf 2017 moeten we de kostendekkendheid van de belastingen en leges aantonen. Dit doen we in deze paragraaf. Wij maken geen gebruik van de zogeheten kruissubsidiëring tussen de verschillende belastingen en leges: tekorten op de ene belasting dekken door overschotten op de andere belasting. De lasten van de overhead berekenen we met behulp van een omslagpercentage over de directe loonkosten. In het programma Bestuur en ondersteuning hebben we de berekening opgenomen. Voor 2024 bedraagt dit omslagpercentage 97,5%.

Verder loopt momenteel nog het onderzoek om te kijken naar de mogelijkheden om rioolheffing op een andere manier te heffen. We betrekken de werkgroep begroting hierbij. Daarnaast loopt er een Zeeuwsbreed onderzoek via de Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland (SAZ+) om de mogelijkheden van een eenduidige afrekensystematiek te verkennen.

Kwijtscheldingsbeleid

We hanteren als gemeente het uitgangspunt dat alle inwoners met een inkomen op maximaal 100% van de bijstandsnorm, in aanmerking moeten kunnen komen voor kwijtschelding van de afvalstoffenheffing en de rioolheffing, tenzij sprake is van een vermogen dat groter is dan het wettelijke normbedrag. De uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid vindt in gezamenlijkheid plaats door SaBeWa. Voor 2024 is voor een bedrag van € 82.160 aan kwijtschelding begroot. In het kader van de berekening van kostendekkende tarieven is in de raadsvergadering van 8 juli 2021 besloten om deze kosten voor 80% toe te rekenen aan de afvalstoffenheffing en voor 20% aan de rioolheffing.

Opbrengstramingen belastingen en heffingen

In deze begroting stellen wij u voor om de belastingen met 3,0% te laten stijgen om de geldontwaarding (inflatie) te compenseren. Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing houden we een aparte stijging aan op basis van berekeningen conform het raadsbesluit van 5 oktober 2023. In het onderstaande overzicht geven we de geraamde opbrengsten van de gemeentelijke belastingen voor 2023 en volgende jaren weer.

Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Onroerendezaakbelastingen	€ 8.696.000	€ 8.941.000	€ 8.991.000	€ 9.727.500	€ 9.827.500
Forensenbelasting	€ 32.500	€ 55.500	€ 55.500	€ 55.500	€ 55.500
Hondenbelasting	€ 141.000	€ -	€ -	€ -	€ -
Afvalstoffenheffing	€ 3.264.000	€ 3.350.000	€ 3.430.000	€ 3.470.000	€ 3.470.000
Reinigingsrechten	€ 80.000	€ 83.000	€ 83.000	€ 83.000	€ 83.000
Lijkbezorgingsrechten	€ 325.000	€ 325.000	€ 325.000	€ 325.000	€ 325.000
Rioolheffing	€ 1.782.000	€ 1.950.000	€ 2.015.000	€ 2.065.000	€ 2.130.000
Totale belastingopbrengst	€ 14.320.500	€ 14.704.500	€ 14.899.500	€ 15.726.000	€ 15.891.000

Toelichting per belastingsoort en heffing

Onroerendezaakbelastingen

De ozb-tarieven stijgen of dalen mee met de waardeontwikkeling, waarbij het uitgangspunt is dat de opbrengsten in 2024 tenminste gelijk zijn aan die van 2023. Naast deze correctie is rekening gehouden met een stijging van de opbrengsten met een inflatiecorrectie van 3,0%. De onroerendezaakbelastingen bestaan uit drie soorten belastingen: de eigenarenbelasting woningen, de eigenarenbelasting niet-woningen en de gebruikersbelasting niet-woningen. Het tarief bedraagt een vast heffingspercentage van de WOZ-waarde. Sinds enkele jaren bepalen we deze waarde jaarlijks per 1 januari van het voorafgaande jaar opnieuw conform de Wet WOZ. Sinds 2022 waarden we alle woningen op basis van de gebruiksoppervlakte in plaats van m³.

Woonforensenbelasting

De woonforensenbelasting heffen we van personen die niet binnen de gemeente Borsele wonen, maar wel een woning of recreatiewoning voor zichzelf ter beschikking houden (de zogenaamde tweede woningbezitter). De heffing betreft - afhankelijk van de WOZ-waarde - een vast bedrag per woning.

Hondenbelasting

In de raadsvergadering van 3 november 2022 heeft uw raad een motie aangenomen om vanaf 2024 de hondenbelasting te schrappen en niet langer te heffen.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een vergoeding voor de kosten van het ophalen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen. De directe lasten van het taakveld afvalverwerking verhogen we met 40% van de lasten voor het straatvegen en 80% van de kwijtschelding. Dit conform het raadsbesluit van 8 juli 2021 en de hierover geldende jurisprudentie. In overeenstemming met het raadsbesluit van 5 oktober 2023 doteren of onttrekken we het verschil tussen de baten en de lasten aan de egalisatievoorziening. In 2024 begroten we een onttrekking van € 144.289. De kostendekkendheid komt hiermee op 100%. Het saldo van de voorziening bedraagt momenteel € 494.698. De raming van de baten voor de komende jaren is berekend op basis van de egalisatievoorziening.

Afvalstoffenheffing		
Directe lasten taakveld		2.612.408
overhead	97,5%	394.600
btw		415.202
Indirecte lasten		809.802
Totale lasten afvalstoffenheffing		3.422.210
Straatvegen	40%	135.251
Kwijtschelding	80%	65.728
Toe te rekenen lasten		200.979
Opbrengst verkoop afval		128.900
Netto lasten afvalstoffenheffing		3.494.289
Baten - Afvalstoffenheffing		3.350.000
Dotatie/onttrekking voorziening		-144.289
Dekkingspercentage		100,0%

Reinigingsrechten

Reinigingsrechten heffen we voor het ophalen van afvalstoffen (uitgezonderd autowrakken) van bedrijven en instellingen die door hun aard, omvang of hoeveelheid niet periodiek worden ingezameld. Voor de reinigingsrechten werken we niet met een egalisatievoorziening aangezien dit geen publieke taak betreft. Om die reden hebben we besloten de raming te matigen. Tegelijkertijd stijgen de directe en indirecte lasten wel ten opzichte van vorig jaar.

Reinigingsrechten		
Directe lasten taakveld		66.985
overhead	97,5%	10.118
btw		10.646
Indirecte lasten		20.764
Totale lasten reinigingsrechten		87.749
Baten - Reinigingsrechten		83.000
Dekkingspercentage		94,6%

Lijkbezorgingsrechten

Lijkbezorgingsrechten heffen we voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaatsen. De kostendekkendheid bedraagt voor 2024 60%. Dit is een stijging ten opzichte van vorig jaar. Het onderhouden van de begraafplaatsen is de afgelopen jaren steeds intensiever geworden. Om een stijging van de uren te voorkomen realiseren we onderhoudsvriendelijke beplanting en paden op de begraafplaatsen. We verwachten minder arbeidsuren in 2024. Afgelopen jaren bleek bij de realisatie in de jaarrekening dat het dekkingspercentage hoger was. Dit komt omdat er nog steeds veel grafverlengingen plaatsvinden. Grafverlengingen zijn een te onzekere factor - zeker in de toekomst - om structureel rekening mee te houden in de begroting.

Lijkbezorging		
Directe lasten taakveld		360.787
overhead	97,5%	180.656
Indirecte lasten		180.656
Totale lasten lijkbezorging		541.443
Baten - Lijkbezorging		325.000
Dekkingspercentage		60,0%

Rioolheffing

Voor de kosten van de gemeentelijke riolering en het bestrijden van wateroverlast heffen we rioolheffing. De directe lasten van het taakveld riolering verhogen we met 60% voor het straatvegen en 20% voor de kwijtschelding. Dit is conform het raadsbesluit van 8 juli 2021 en de hierover geldende jurisprudentie. Conform het raadsbesluit van 5 oktober 2023 doteren of onttrekken we het verschil tussen de baten en de lasten aan de egalisatievoorziening. In 2024 begroten we een dotatie van € 140.137. De kostendekkendheid komt hiermee op 100%. Het saldo van de voorziening bedraagt momenteel € 790.132. De raming van de baten voor de komende jaren is berekend op basis van de egalisatievoorziening.

Rioolheffing		
Directe lasten taakveld		1.116.227
Overhead	97,5%	357.627
Btw		116.701
Indirecte lasten		474.328
Totale lasten rioolheffing		1.590.554
Straatvegen	60%	202.877
Kwijtschelding	20%	16.432
Toe te rekenen lasten		219.309
Netto lasten rioolheffing		1.809.863
Baten - rioolheffing		1.950.000
Dotatie/onttrekking voorziening		140.137
Dekkingspercentage		100,0%

Leges

Voor het verstrekken van een vergunning of document heffen we leges. Er zijn verschillende soorten leges, die we op verschillende posten en programma's in de begroting verantwoorden. Zo boeken we de leges voor het afgeven van een paspoort of rijbewijs onder het programma Bestuur en ondersteuning. Daarentegen vallen de leges voor het afgeven van een Omgevingsvergunning onder het programma Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing. We hebben een bureau onderzoek laten doen naar de kostendekkendheid van onze leges. In onderstaand overzicht zijn de resultaten weergegeven.

Overige leges 2024	Uren	Overhead	Overige kosten	Totale kosten	Opbrengsten	Kostendekkendheid
Burgerlijke Stand	€ 10.000	€ 9.750	€ 30.753	€ 50.503	€ 29.500	58%
Reisdocumenten	€ 45.000	€ 43.875	€ 2.157	€ 91.032	€ 64.000	70%
Rijbewijzen	€ 35.000	€ 34.125	€ 14.378	€ 83.503	€ 92.000	110%
Basisregistratie Personen	€ 5.000	€ 4.875	€ 4.396	€ 14.271	€ 9.000	63%
Overige (Naturalisatie)	€ 35.000	€ 34.125	€ -	€ 69.125	€ 6.800	10%
Omgevingsvergunningen	€ 180.000	€ 175.500	€ 104.582	€ 460.082	€ 350.000	76%
Bestemmingswijzigingen	€ 80.000	€ 78.000	€ 10.734	€ 168.734	€ 160.000	95%
Horeca, evenementen en overige	€ 80.000	€ 78.000	€ 100.000	€ 258.000	€ 10.000	4%
Totaal	€ 470.000	€ 458.250	€ 267.000	€ 1.195.250	€ 721.300	60%

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

De paragraaf weerstandsvermogen bevat ten minste:

- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- een inventarisatie van de risico's;
- het beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's;
- de kengetallen financiële positie;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Op deze begrippen gaan we hieronder kort in. Daarna werken we uit wat dit betekent voor onze gemeente.

Het weerstandsvermogen bestaat volgens het BBV uit:

- De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
- Alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Het weerstandsvermogen is voldoende als we financiële tegenvallers goed op kunnen vangen. Het saldo van de weerstandscapaciteit minus de risico's moet positief zijn. We maken een onderscheid tussen statisch en dynamisch weerstandsvermogen. Voor de berekening hiervan hanteren we respectievelijk de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit. Onder incidentele weerstandscapaciteit verstaan we de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen. Onder structurele weerstandscapaciteit verstaan we de middelen die permanent inzetbaar zijn om tegenvallers op te vangen.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet-begrote kosten, die onverwacht en substantieel zijn, te dekken zonder dat we de begroting en het beleid aan moeten passen. Deze middelen bestaan uit bijvoorbeeld de algemene reserve, stille reserves en de onbenutte belastingcapaciteit. Risico's vangen we in de regel op binnen de incidentele weerstandscapaciteit. De gevolgen van de meeste risico's zijn éénmalig.

Bestanddeel	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Algemeen weerstandsvermogen	X	
Post onvoorziene uitgaven	X	
Begrotingsruimte / structureel onvoorzien		X
Stille reserves	X	
Onbenutte belastingcapaciteit		X
Kostenreductie / efficiency maatregelen		X

In 2007 is in het beleid voor de weerstandscapaciteit bepaald dat de ratio weerstandsvermogen (dit is de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit) minimaal 1,0 moet zijn. Als voorzorgsmaatregel hanteren wij een ratio van 2,0.

Risico's

Een risico is een kans op het optreden van een gebeurtenis met een bepaald gevolg. De risico's die van belang zijn voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet op een andere manier zijn afgedekt en die een financieel gevolg kunnen hebben. Doen deze risico's zich voor, dan vangen we ze op vanuit het weerstandsvermogen.

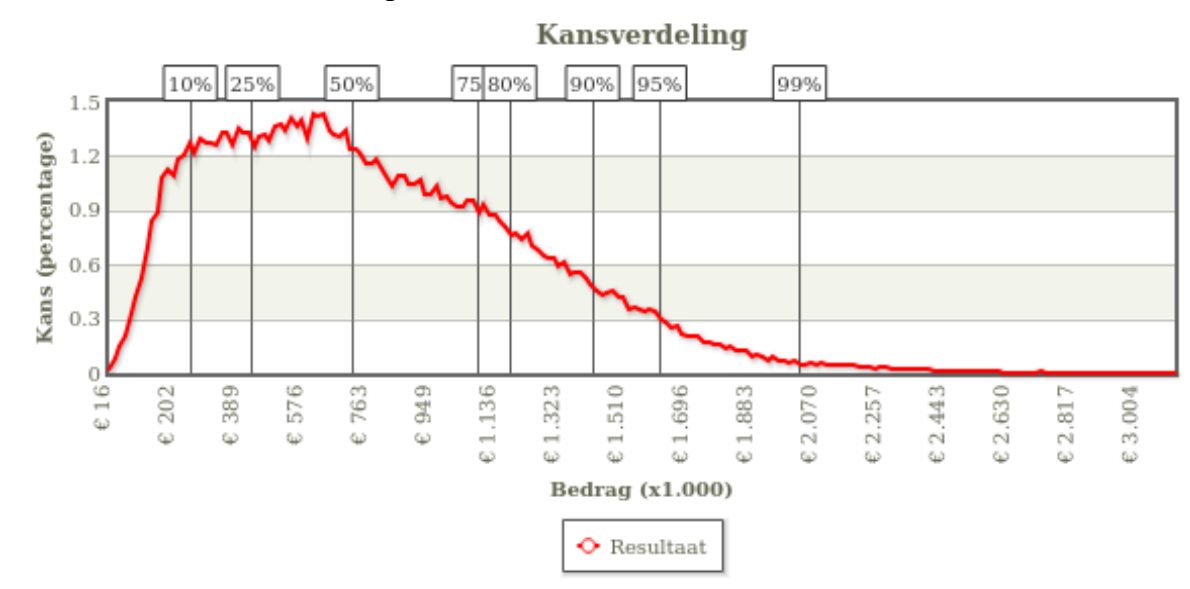
Reguliere risico's, dat wil zeggen: risico's die zich regelmatig voordoen en die goed meetbaar zijn, zijn niet van belang voor het weerstandsvermogen. Daarvoor kunnen we immers verzekeringen afsluiten of voorzieningen vormen.

Vanaf het begrotingsjaar 2023 maken wij voor het bepalen van de risico's gebruik van het softwarepakket Nederlands Adviesbureau Risicomanagement Informatiesysteem. Deze risicomanagementsoftware wordt gebruikt voor registratie, analyse en rapportage over het risicoprofiel van de gemeente Borsele. Het ondersteunt risicomanagement en faciliteert hiermee integraal risicomanagement. De software zorgt voor eenzelfde manier van omgaan met de risico's. Het analyseren en beoordelen van risico's in een (financieel of niet-financieel) gevolg en de kans van optreden gebeurt met dezelfde klasse-indelingen. Hierdoor worden de risico's gelijk behandeld en zijn daarmee vergelijkbaar.

De nieuwe berekeningssystematiek maakt gebruik van de Monte Carlo methode. Dat wil zeggen dat de risico's door middel van een simulatie van 100.000 trekkingen worden bepaald. Een trekking wordt statistisch bepaald en kan een minimaal risico maar ook een maximaal risico zijn binnen de klasse indeling. Hierdoor kan het risico (of het gemiddelde risico) lager uitvallen dan bij de oude berekeningssystematiek. Daarnaast hanteren wij een zekerheidspercentage van 90%, omdat alle risico's zich nooit gelijktijdig voordoen. Bij de oude berekeningssystematiek was dit 100%.

In totaal kent Borsele 42 risico's. Het absolute risicobedrag bedraagt afgerond € 6,5 miljoen. De hiervoor benodigde weerstandscapaciteit bedraagt bij een zekerheidspercentage van 90% € 1,4 miljoen. Dit is nagenoeg gelijk aan het bedrag in 2023.

Visualisatie van het risicobedrag

Zekerheidspercentage	Bedrag
10%	€ 235.841
25%	€ 416.725
50%	€ 705.703
75%	€ 1.075.120
80%	€ 1.164.348
90%	€ 1.405.045
95%	€ 1.600.411
99%	€ 2.006.854

Statistieken	Waarde
Minimum	€ -
Maximum	€ 3.112.451
Gemiddeld	€ 776.522
Standaarddeviatie	€ 452.529
Absolute maximum	€ 6.475.000
Trekkingen	100.000

Top 15 Grootste risico's

Risicogebeurtenis	Financieel	Kans	Risicobedrag
Hoger of complexer (duurder) aantal aanvragen jeugdzorg dan ingeschat.	$x > € 500.000$	50%	€ 250.207
De zorgaanbieders kunnen niet meer aan hun betalingsverplichtingen voldoen.	$€ 250.000 < x < € 500.000$	50%	€ 125.128
Datalek/Ransomware/hacking.	$€ 250.000 < x < € 500.000$	30%	€ 74.828
Hoofdelijke aansprakelijkheid gemeente voor leningen North Sea Port. Bank doet beroep op garantstelling en eist leningen op.	$x > € 500.000$	10%	€ 49.691
Er doet zich een onvoorziene omstandigheid voor, waardoor de projectcalculatie moet worden aangepast.	$€ 25.000 < x < € 100.000$	70%	€ 35.117
Onjuist berekende en vastgestelde OZB-tarieven.	$€ 25.000 < x < € 100.000$	70%	€ 35.080
Vergunning voldoet niet aan de wet- en regelgeving.	$€ 250.000 < x < € 500.000$	10%	€ 25.226
Afwijzen subsidieaanvraag.	$€ 25.000 < x < € 100.000$	30%	€ 15.023
Niet te verzekeren uitkering ten last van het weerstandsvermogen.	$€ 25.000 < x < € 100.000$	30%	€ 15.001
Overstroming als gevolg van hevige regenval.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 12.670
Omvang klantenbestand is groter dan waarvan is uitgegaan bij de vaststelling van het budget.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 12.524
Regelgeving wordt ongeldig verklaard.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 12.460
Stichting Omnischolten kan geen onderwijs meer aanbieden omdat alle scholen moeten worden gesloten.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 12.439
Bij GR ontstaat een begrotings- of liquiditeitstekort door wanbeleid of fraude.	$€ 100.000 < x < € 250.000$	10%	€ 12.420
Exploitatietekort bij het dorps huis	$x < € 25.000$	70%	8.766

Verdeling risico's naar bedrag en kans					
€ 500.000+	1		1		
€ 250.000 - € 500.000	1	1	1		
€ 100.000 - € 250.000	5				
€ 25.000 - € 100.000	7	4		2	
€ 0 - € 25.000	13	4	1	1	
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

Toelichting:

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen zijn ingedeeld kunnen geplaatst worden in een risicokaart. De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. De nummers in de risicokaart corresponderen met de aantallen risico's die zich in het desbetreffende vak van de risicokaart bevinden. Een risico dat in het groene gebied zit, vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Een risico dat een score heeft die in het oranje gebied zit, vraagt om aandacht. Een risico dat een risicoscore heeft die in het rode gebied zit vereist directe aandacht, om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd.

Benodigde weerstandscapaciteit

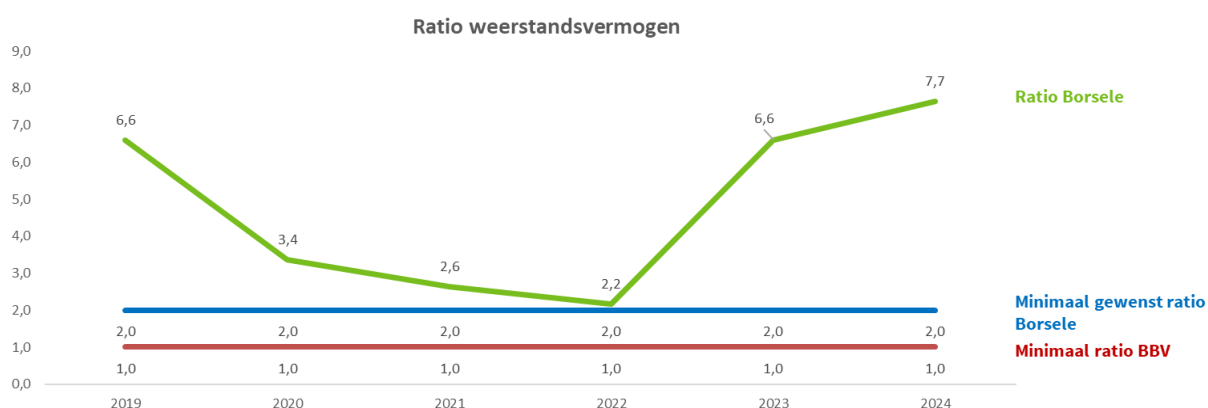
De totaal benodigde weerstandscapaciteit komt uit op afgerond € 1,4 miljoen.

Voor de bepaling van de aanwezige weerstandscapaciteit komen in aanmerking:

Algemeen weerstandsvermogen	€ 8.309.488
Stille reserves (53 hectare verpachte landbouwgrond)	€ 2.400.000 +
Totaal komt de aanwezige weerstandscapaciteit uit op	€ 10.709.488

Uitgaande van de risico-inventarisatie, komt de ratio weerstandsvermogen uit op 7,7. We voldoen hiermee aan de eis dat het weerstandsvermogen (beschikbare weerstandscapaciteit afgezet tegen de benodigde) minimaal 1,0 moet zijn.

In onderstaande grafiek wordt het verloop van de ratio weerstandsvermogen weergegeven door de jaren heen.

Beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's

Het beleid is sinds 2007 als volgt geformuleerd:

- De ratio weerstandsvermogen is vastgesteld op 1,0 met de kwalificatie voldoende.
- De nota 'weerstandsvermogen en risicomanagement gemeente Borsele' wordt elke vier jaar geactualiseerd.
- Het risicomanagement binnen de gemeentelijke organisatie implementeren we op de wijze zoals in de nota 'weerstandsvermogen en risicomanagement gemeente Borsele' is aangegeven.
- In nota's aan het college en voorstellen aan de raad werken we met een rubriek risico's, waarin we aandacht schenken aan de identificatie, analyse, beoordeling en beheersing van risico's.
- In de begroting en jaarrekening nemen we een paragraaf weerstandsvermogen op, waarin we ingaan op de ontwikkeling van risico's.

In 2023 hebben we het risicobeleid opnieuw beoordeeld en geactualiseerd. Onderdeel daarvan is de implementatie van de 'Risk appetite' of risicobereidheid. Dat houdt in dat we beheersmaatregelen treffen om een lager risicoprofiel te krijgen. De beheersmaatregelen zullen als eerste voor de oranje gearceerde risico's worden toegepast. Daarnaast kan het ook betekenen dat door toegenomen risicobewustzijn, het aantal risico's beter wordt onderkend.

Beleidsmatige opties voor risicobeheersing

Het is niet voldoende de risico's in beeld te brengen en te waarderen. Voor elk risico moet ook besloten worden hoe we er mee omgaan. Daarvoor is er een keuze uit verschillende maatregelen:

- Vermijden: aanpassen van werkprocessen of van beleid waardoor risico's zoveel mogelijk worden vermeden.
- Verminderen: aanpakken of wegnemen van de oorzaak van het risico.

- Afdekken: instellen van een voorziening of een budget in de begroting of afsluiten van een verzekering.
- Overdragen: het beleid dat een risico met zich meebrengt uit laten voeren door een andere partij die ook de risico's overneemt.
- Accepteren: als een risico niet kan worden vermeden, verminderd, afgedekt of overgedragen, wordt het geaccepteerd. Bij het berekenen van de weerstandscapaciteit zal dan met dit risico rekening moeten worden gehouden. Dit betekent niet dat er verder geen maatregelen genomen moeten worden. Uiteraard blijft het van belang om het risico zo klein mogelijk te houden of te krijgen.

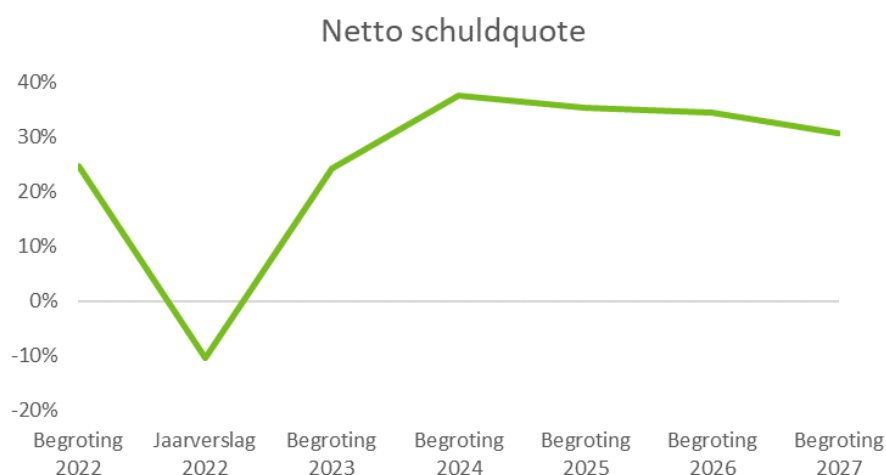
Kengetallen financiële positie

Om de financiële positie in beeld te brengen stellen we jaarlijks een overzicht van de exploitatie in baten en lasten (de begroting en jaarrekening) en een balans op. Voor een goed oordeel over de financiële positie gebruiken we aanvullende kengetallen, zodat bijvoorbeeld een beeld kan worden geschetst in welke mate we de schuldpositie kunnen dragen. De schuldpositie brengt risico's met zich mee.

Netto schuldquote

De netto-schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van een gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Onze netto-schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De schuldquote stijgt, maar blijft ruim onder het landelijke gemiddelde (71%). In het verleden was deze zeer laag. Door de investeringen en het mogelijk noodzakelijk aangaan van kortlopende leningen wordt de ratio iets gunstiger ten opzichte van voorgaande jaren.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2022	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Netto-schuldquote	71%	8%	-10%	24%	37%	35%	35%	31%

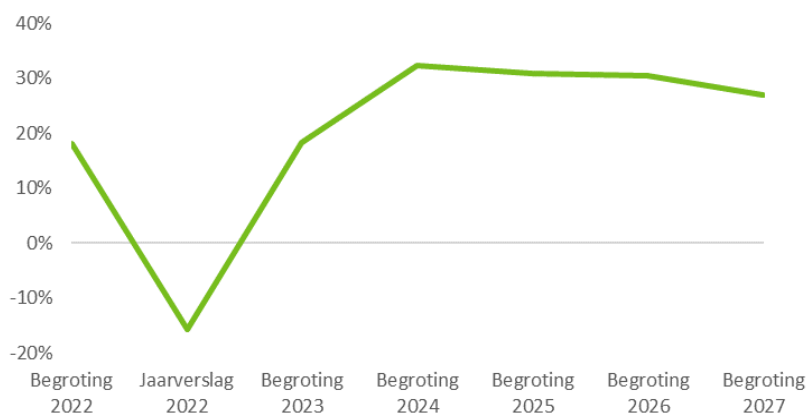

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto-schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op deze manier brengen we duidelijk in beeld wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor onze schuldenlast. Bij de financiële vaste activa horen ook de verstrekte geldleningen.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2022	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	2024	2025	2026	2027
Netto-schuldquote gecorrigeerd	65%	18%	-16%	18%	32%	31%	30%	27%

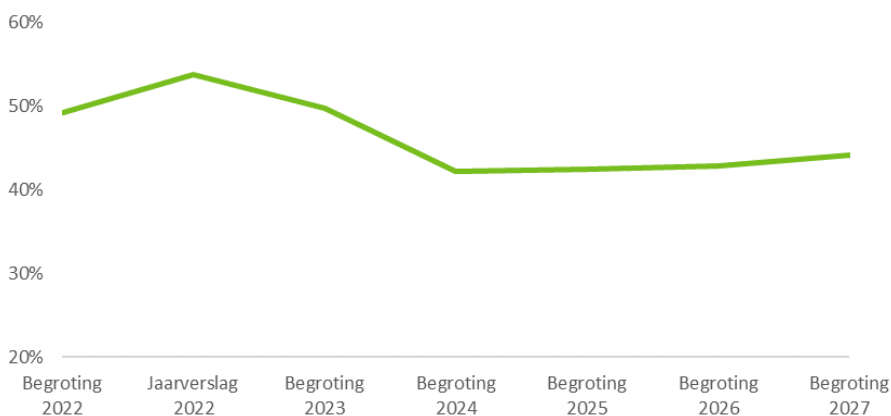
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Bij deze ratio wordt het eigen vermogen uitgedrukt in een percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van de gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten (resultaat jaarrekening). Ons solvabiliteitsratio daalt fors en stijgt vervolgens licht. Deze schommeling ontstaat door de verwachte investeringen, waardoor ons vermogen daalt.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2022	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	2024	2025	2026	2027
Solvabiliteitsratio	31%	49%	54%	50%	42%	42%	43%	44%

Solvabiliteit

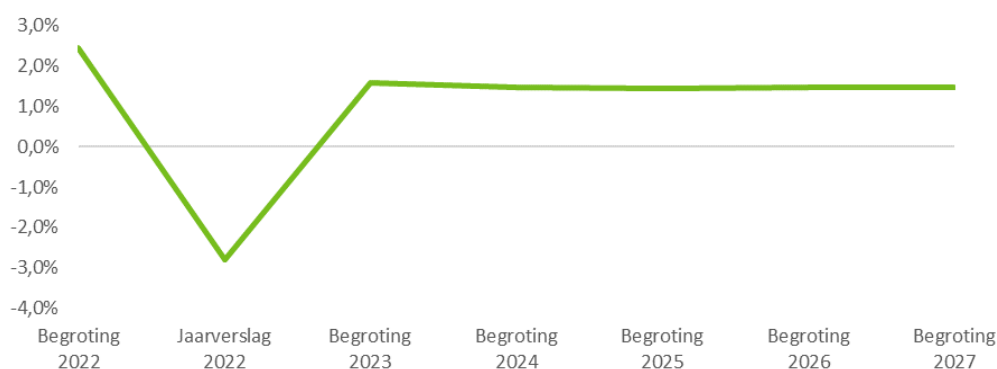

Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van gemeenten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Het kengetal van de grondexploitatie geeft aan wat de verhouding is van de gronden in vergelijking met de baten van de begroting. Veel grondexploitaties bevinden zich in een vergevorderd stadium van hun levenscyclus. De meeste grondverkoppen zijn gerealiseerd. Dat leidt tot een lage boekwaarde en dus een zeer beperkt risico. In onderstaande tabel geven we onze positie weer.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2022	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	2024	2025	2026	2027
Grondexploitatie	6%	2%	-3%	2%	1%	1%	1%	1%

Grondexploitatie

Structurele exploitatieruimte

Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De overzichten van de geraamde incidentele baten en lasten en structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves maken onderdeel uit van het overzicht van baten en lasten in de begroting. Deze gegevens nemen we ook op in de jaarstukken. Op basis hiervan berekenen we het saldo van de structurele baten en lasten. In principe stellen we een begroting op waarin de baten en lasten structureel in evenwicht zijn en is de exploitatieruimte zeer beperkt.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2022	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	2024	2025	2026	2027
Structurele exploitatieruimte	1%	8%	6%	5%	2%	2%	2%	2%

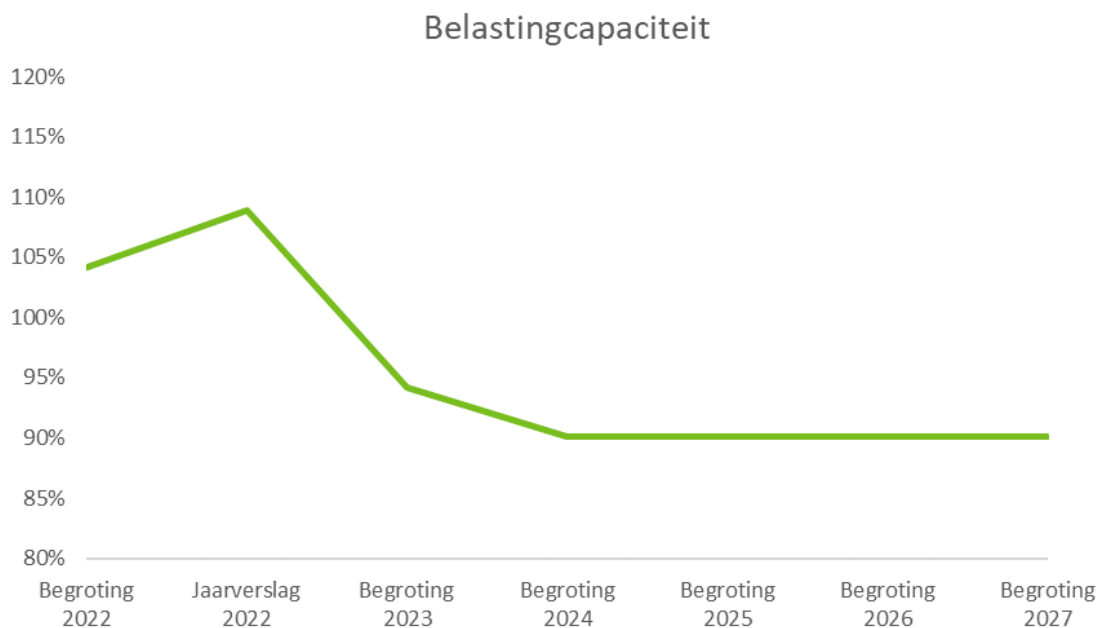
Structurele exploitatieruimte

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De totale woonlasten bestaan uit de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing. De belastingcapaciteit van de gemeente berekenen we door de totale woonlasten van een meerpersoonshuishouden te vergelijken met het landelijk gemiddelde. Het kengetal zetten we af tegen het landelijk gemiddelde van vorig jaar (t-1). De daling ontstaat doordat de landelijk gemiddelde woonlasten sneller stijgen dan de gemiddelde woonlasten in de gemeente Borsele.

Kengetal	Landelijk gemiddelde	Begroting 2022	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	2024	2025	2026	2027
Belastingcapaciteit	105%	104%	109%	94%	90%	90%	90%	90%

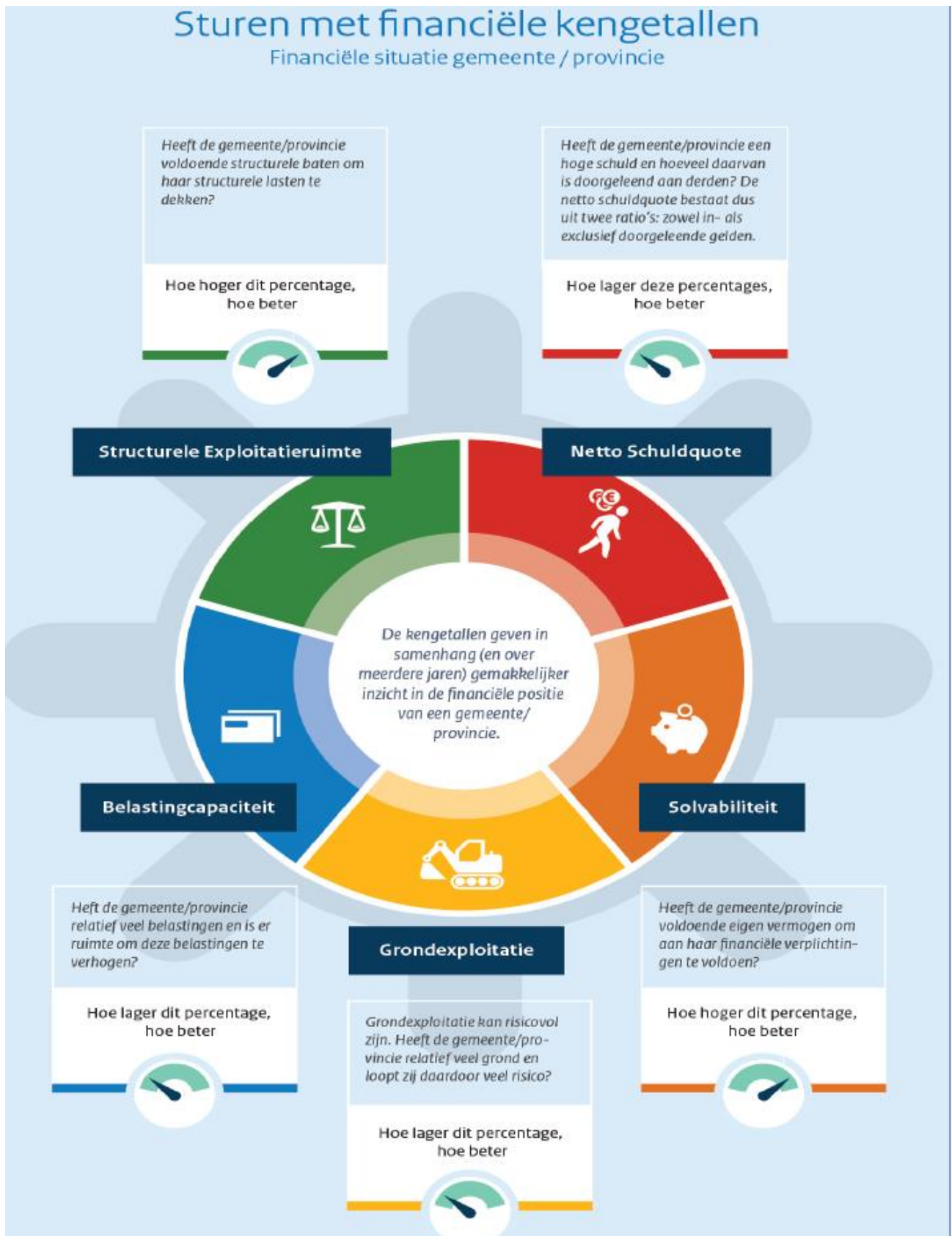

De kengetallen geven deels de situatie weer waarin we verkeren en deels waar we naartoe werken. We streven via bezuinigingen en beperkte belastingverhoging naar een begroting waarin de baten en lasten tenminste in evenwicht zijn. Daarnaast streven we naar een stabiel (solvabel) eigen vermogen. Dit is een strategie voor de langere termijn.

Kengetallen alleen zeggen nog niet veel: het gaat enerzijds om de onderlinge relatie tussen kengetallen (en andere variabelen) en anderzijds om de ontwikkeling in de tijd die de kengetallen laten zien. In de afbeelding op de volgende pagina worden de kengetallen nog verder toegelicht.

Samenvattend oordeel

Samengevat kunnen we concluderen dat de financiële kengetallen in de programmabegroting voor de periode 2024-2027 over het algemeen positief zijn. Bovendien is er een aanzienlijke financiële buffer beschikbaar in ons weerstandsvermogen, wat de financiële stabiliteit en het vermogen om risico's op te vangen versterkt. Het valt op dat er schommelingen zijn in de begroting voor deze periode. Deze schommelingen worden grotendeels veroorzaakt door grote investeringen die in de komende jaren gepland staan en de mogelijkheid om deze te financieren met eigen middelen of kortlopende leningen.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

In deze paragraaf gaan we in op het beleidskader en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties voor de 'grotere' kapitaalgoederen van de gemeente. Hierbij kan gedacht worden aan de kosten van aanleg en instandhouding van wegen, riolering, water, groen en gebouwen. De instandhoudingskosten vinden hun weerslag in onderhoudsplannen. Deze projecten en bijbehorende financiële gevolgen stelt de gemeenteraad jaarlijks vast.

Onderhoudskosten maken een substantieel deel uit van de uitgaven. Tegelijkertijd kunnen zij ook voorzien worden van het etiket 'beheer' of 'uitvoering'. Daarom komt dit niet direct terug in één van de programma's. In de programma's besteden we meer aandacht aan een visie die terug te leiden is naar doelstellingen en de concrete richtingen waarin we de uitwerkingen vinden.

Echter, een groot deel van het 'vermogen' van onze gemeente ligt in de grond of op het openbaar gebied. Een zorgvuldig beheer hiervan is dan ook van wezenlijk belang. Een tweede, wellicht nog belangrijker, aspect is dat de kwaliteit van het openbaar gebied door de inwoners vaak het meest intensief beleefd wordt. Zwerfvuil, hondenpoep, loszittende stoeptegels, boomwortels en toegankelijkheid van gemeentelijke gebouwen; deze onderwerpen in de directe omgeving raken de inwoners direct en hier hebben zij vaak een eigen en duidelijke mening over. Met de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen kunnen we de kaders stellen voor het onderhoud van wegen, riolering en gebouwen. Een individueel geval of een individuele klacht beoordelen we op basis van deze totale kaders. Een derde reden voor specifieke aandacht voor het geïnvesteerde vermogen in het openbaar gebied is dat deze kapitaalgoederen vaak van belang zijn voor het realiseren van de gemeentelijke programma's.

Een groenstructuurplan, een memo wegbeheer en een rioleringsplan zijn vastgesteld. Een bijkomend aspect is dat onvoorziene ingrijpende wegverbeteringen in principe ten laste van de exploitatie gebracht moeten worden. De kosten daarvan moeten in het jaar van uitvoering van dekkingsmiddelen worden voorzien.

Uitvoeringsprogramma openbare ruimte

Jaarlijks wordt in januari een uitvoeringsprogramma openbare ruimte door de raad vastgesteld. Dit uitvoeringsprogramma bevat uit te voeren projecten/herinrichtingen voor wegen, groen, riolering en sportaccommodaties. In het herinrichtingsplan staat de naam van de straat en de kosten per onderdeel (wegen, groen, riool). De uitvoeringsprogramma's worden geactiveerd en de kapitaallasten komen terug in de begroting. De afschrijvingstermijn is bepaald in onze financiële verordening. De afschrijvingslast van de uitvoeringsprogramma's bedraagt voor 2024 € 297.650. In de loop van de jaren zal deze last aanzienlijk hoger worden aangezien we pas sinds 2021 de herinrichtingen van wegen, groen en riolering activeren.

Wegen

Elk jaar is een budget beschikbaar voor het onderhoud van de wegen. Volgens het BBV moet onderscheid gemaakt worden tussen (groot) onderhoud en onderhoud waarbij sprake is van "significante kwaliteitsverbetering, dat leidt tot verlenging van de levensduur van de investering". In dat geval moet het investeringsbedrag geactiveerd en afgeschreven worden over 20 jaar, de levensduur van de investering. In plaats van de onderhoudskosten ineens te verantwoorden schrijven we jaarlijks af. Elk jaar vindt een inspectie van de wegen plaats, wat resulteert in een kwalitatief oordeel. Wegvakken die laag scoren worden vervolgens aangepakt. Hiermee voorkomen we achterstallig onderhoud en kapitaalvernietiging en hoeven we geen voorziening te vormen. In 2024 staan onder andere werkzaamheden gepland aan de Fortrapastraat in 's-Gravenpolder en de Stationsstraat in Oudelande.

Openbare verlichting

De gemeente Borsele telt ongeveer 4.100 lichtmasten van diverse aard, kwaliteit en leeftijd. We hebben een beheersplan voor regulier onderhoud, reparatie en vervanging van onderdelen. Kwaliteitsarme masten en energieverblindende armaturen worden eerst vervangen. De vervanging stemmen we af op andere uit te voeren openbare werken. In 2024 gaan wij werkzaamheden uitvoeren in de Populierestraat in 's-Gravenpolder en in de Kasteelhoekstraat en Oostendestraat in Hoedekenskerke.

Riolering

Borsele heeft 164 kilometer vrijvervalriolering, 50 gemalen, 72 kilometer drukriolering en 380 drukrioleringsgemalen. De totale vervangingswaarde is ongeveer 80 miljoen euro. Op basis van leeftijd en een gemiddelde levensduur van 60 jaar voor de vrijvervalriolering zijn in de periode 2020 tot 2030 de meeste vervangingen te verwachten. De werkelijke vervanging of renovatie gebeurt op basis van de werkelijk gemeten kwaliteit.

In het GRP 2019-2023 gaat aandacht uit naar het onderhoud van de riolering en het voorkomen van (grond)wateroverlast. In 2024 zijn de aanleg van een regenwaterriool in de Wolphaartsweg te Borssele, de Kievitstraat en de Steenloperstraat in Heinkenszand gepland. Voor de werken is een impulssubsidie in het kader van de Tijdelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie (TIK) aangevraagd. De regeling is afkomstig van het Rijk en wordt gecoördineerd door de provincie.

Ook herstellen we op verschillende locaties de riolering met de 'kous' renovatietechniek. Door de klimaatverandering met lange droge perioden is de trend dat door de bodemdaling eerder lekkages ontstaan in de voegverbindingen en inlaten van de rioleringen. Om schade aan de wegen te voorkomen moeten die tijdig gerepareerd worden met de kous renovatietechniek. Voor een deel zijn dit ook plaatselijke reparaties met een deelliner.

Een vitaal element in de gemengde riolering is de riooloverstort. Om de werking minder afhankelijk te maken van het onderhoud worden de uitstroomconstructies van de overstorten komende jaren verbeterd door beton bestortingen.

De vervangingen aan de drukriolering, pompen en de elektrische schakelinstallaties zijn de afgelopen jaren toegenomen.

Water

In het gemeentelijk waterplan staan normen voor de inrichting van watergangen en vijvers. Het beheer voeren we samen met het waterschap uit. In het waterplan staat ook hoe we beheren. Regenwater houden we zoveel mogelijk ter plaatse vast. Als dit niet mogelijk is, bergen we het water elders en als laatste voeren we water af. Binnen de afvalwaterketen werken we samen met andere gemeenten, het waterschap en Evides in de Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland (SAZ+). Sloten en vijvers worden één keer in de acht jaar gebaggerd. Het maaiwerk is jaarlijks. Voor de biodiversiteit wordt gekeken of gedeeltes van sloten op een andere wijze beheerd kunnen worden. Bagger wordt, waar mogelijk, aan de kant gezet en later verwerkt in de berm. Overtollig bagger wordt naar het baggerdepot van het waterschap afgevoerd. Afzet van gerijpte bagger is door de strenger wordende milieunormen en vervuiling met PFAS steeds moeilijker. Samen met andere gemeenten en het waterschap zoeken we naar duurzame oplossingen.

Verdroging en hittestress worden door de klimaatverandering een steeds groter probleem. Aan randen van dorpen kan wateropslag gecombineerd worden met dorpsbossen, zoals het geplande dorpsbos in 's-Gravenpolder. Voor dit project is een impulssubsidie aangevraagd. Door aanleg van waterbergingen wordt ook voorzien in een secundaire bluswatervoorziening. Een groene dorpsrand met bomen, bossen

en water geeft vooral bij zeer warme dagen verkoeling. Dit is voor de oudere en kwetsbare inwoners belangrijk. Voor de landbouw is het noodzakelijk om meer water vast te houden en meer ruimte te maken voor water. Het meeste water kan vastgehouden worden door de sponswerking van de bodem te verbeteren en meer ruimte voor water te maken. Het oppervlak aan water in het buitengebied bedraagt 2% van het totale oppervlak.

Groen

Het basisdocument groenstructuur vormt het beleidskader voor de verschijningsvorm en het verzorgingsniveau van het openbaar groen. Het geeft de hoofdlijnen voor de toekomstige ontwikkelingen weer.

De hoofddoelstellingen zijn:

1. Behoud en vergroting van de ruimtelijke kwaliteit
2. Inspelen op veranderingen in de leefomgeving, met name biodiversiteit en klimaatadaptatie
3. Creëren van draagvlak en participatie.

In de hoofdgroenstructuur komt het verband tussen het openbaar groen en de stedenbouwkundige opbouw van een dorpskern tot uiting. De verschijningsvorm en het kwaliteitsniveau van het groen is gekoppeld aan een groenzonering en vastgelegd in het beheersysteem. De aparte dorpsplannen per kern zijn vastgesteld door de raad. De nadruk ligt, naast ruimtelijke kwaliteit, op het vergroten van de biodiversiteit en het klimaatadaptief maken van de dorpskernen. Bomen en beplanting spelen hierbij een belangrijke rol. Jaarlijks controleren we een derde van het areaal bomen op veiligheid. Deze controle leggen we vast in het beheersysteem.

In het Landschapsbeleidsplan Borsele is de gemeentelijke visie op de ontwikkeling van het landschap beschreven. Behoud en versterking van natuur- en landschapswaarden streven we na. Overleg vindt plaats met de provincie, het waterschap en andere terreinbeheerders om samen projecten voor te bereiden en uit te voeren. Een actuele ontwikkeling hierbij is de uitvoering van de Zeeuwse Bosvisie. Verder gelden er richtlijnen voor erfbeplantingen die toegepast worden bij landschappelijke inpassingen in het buitengebied.

In Borsele zien we, net als in heel Nederland, de laatste jaren een toename van ongewenste exotische planten, plaagdieren en ziektes in het openbaar groen. Hierbij moet gedacht worden aan de

reuzenbereklaauw, Japanse duizendknoop, eikenprocessierups, essentaksterfte enzovoorts. Deze ontwikkelingen vragen de komende jaren extra aandacht. In 2024 staan onder andere de realisatie van een nieuw wandelpad met groensingel in Baarland gepland, de afronding van project Bosgaardshoek (dorpsentree Julianaweg) in 's-Heerenhoek en diverse andere groenstructuurplanprojecten, mede in het kader van de Regio Deal voor de vier Sloeranddorpen.

Begraafplaatsen

In de gemeente Borsele hebben we dertien gemeentelijke begraafplaatsen waar begraven wordt. Er is één gesloten begraafplaats in 's-Heerenhoek. De (her)begravingen, asbezorgingen en ruimingen vinden plaats volgens de Wet op de Lijkbezorging en de Beheersverordening begraafplaatsen. Uitgangspunt bij ruimingen is dat monumenten van vóór 1970 en monumenten waarvoor 40 jaar grafrechten zijn betaald, niet worden verwijderd na het vervallen van de grafrechten. Voor het onderhoud zijn het groenstructuurplan en de beheersverordening (voor onderhoud graven) van toepassing. De toegankelijkheid van de begraafplaatsen is belangrijk. De hoofdpaden van de begraafplaatsen zijn veelal geasfalteerd. Komende jaren vraagt het onderhoud aan deze hoofdpaden aandacht om de toegankelijkheid te blijven borgen. Wat betreft het kwaliteitsniveau is een teruggang gesignaleerd bij situaties met veel open grond en vervuilde grindpaden. Om de kwaliteit te behouden, voorzien we open grond van bodembedekkers en vormen we verouderde secundaire grindpaadjes om tot graspaden.

Gebouwen

Kaders/doelen

Goed beheer en onderhoud van de onroerende goederen (gemeentelijke gebouwen) vragen om een overzichtelijke onderhoudscyclus met een omschrijving van de werkzaamheden en bijbehorende kosten. Het maken van strategische keuzes en beleid is hierin maatgevend. Deze paragraaf geeft inzicht in de mate van onderhoud en de financiële vertaling hiervan.

Kerncijfers

De gemeente Borsele heeft 145 gebouwen in eigendom, inclusief objecten zoals kunstwerken en de klokken en uurwerken van bepaalde torens. Deze zijn verdeeld over zes categorieën gebouwen. Het juridisch en economisch eigenaarschap is verdeeld.

Categorieën gebouwen
- Monumenten (o.a. torens)
- Onderwijsgebouwen
- Maatschappelijke gebouwen (o.a. dorpshuizen, gymzalen en peuterspeelzalen)
- Brandweerkazernes
- Eigen gebouwen (o.a. gemeentehuis, raads- en trouwzaal, werkplaatsen, kunstwerken en overige kleine objecten)
- Geprivatiseerde gebouwen (bijvoorbeeld sport- en tennisaccommodaties)

Beleid

Vanaf 2004 zijn we gestart met het formuleren en vaststellen van beleid voor onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. Op 3 december 2015 is de onderhoudsnota gemeentelijke gebouwen voor de periode 2016-2025 door de gemeenteraad vastgesteld. De financiële vertaling uit de nota heeft betrekking op al onze gemeentelijke gebouwen en objecten, met uitzondering van de schoolgebouwen. In 2026 worden op basis van een geactualiseerde meerjarenonderhoudsplanning keuzes gemaakt voor de verduurzaming en toekomstbestendigheid van de gemeentelijke gebouwen.

Onderhoud

We onderscheiden drie soorten onderhoud:

- Dagelijks onderhoud dat tot doel heeft om het gebouw en de installaties in een toestand te houden die voor dagelijkse functievervulling noodzakelijk is.

- Periodiek onderhoud waarbij in de regel geen vernieuwing plaatsvindt, zoals binnenschilderwerk. Dit betreft terugkerend onderhoud met een zekere cyclus.
- Groot onderhoud waarbij veelal onderdelen van het gebouw of de installaties moeten worden vervangen (zoals vernieuwing van het dak of vervanging van de cv-installatie).

Bij de beoordelingssystematiek van onderhoud hanteren we de volgende conditieniveaus:

- Conditie 1: uitstekende onderhoudstoestand.
- Conditie 2: goede onderhoudstoestand.
- Conditie 3: redelijke onderhoudstoestand.

Realisatie nieuwe brandweerpost Heinkenszand

De brandweerposten Heinkenszand en 's-Heer Arendskerke zijn samengevoegd. Het doel van dit project is te komen tot de realisatie van een nieuwe brandweerpost in Heinkenszand op een kavel gesitueerd op de hoek van de Guldenroedestraat/Hoefbladstraat. Deze centrale locatie is zowel voor de vrijwilligers uit Heinkenszand als de vrijwilligers uit 's-Heer Arendskerke goed en snel bereikbaar. Begin 2023 zijn we gestart met de bouw. We verwachten de bouw in het eerste kwartaal van 2024 af te ronden zodat de brandweerploeg in het tweede kwartaal van 2024 kan verhuizen naar de nieuwe brandweerpost.

Verduurzamen vastgoed

Op het gebied van het verduurzamen van het eigen gemeentelijk vastgoed liggen er grote opgaven. Daarnaast heeft de gemeente in de energietransitie een voorbeeldrol voor inwoners, bedrijven en eigenaren van andere gebouwen. Voor gemeenten betekent de opgave van verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed dat zij als gebouweigenaar hier beleid voor opstelt.

Paragraaf Financiering

Algemeen

De belangrijkste uitgangspunten van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) zijn het bevorderen van een solide financiering en kredietwaardigheid van de decentrale overheden, evenals het beheersen van renterisico's. Om dit te bereiken worden in de Wet Fido verschillende regels gesteld. De gemeenteraad heeft het treasurystatuut vastgesteld in 2022. Naast het statuut is een paragraaf financiering verplicht in de begroting en de jaarrekening.

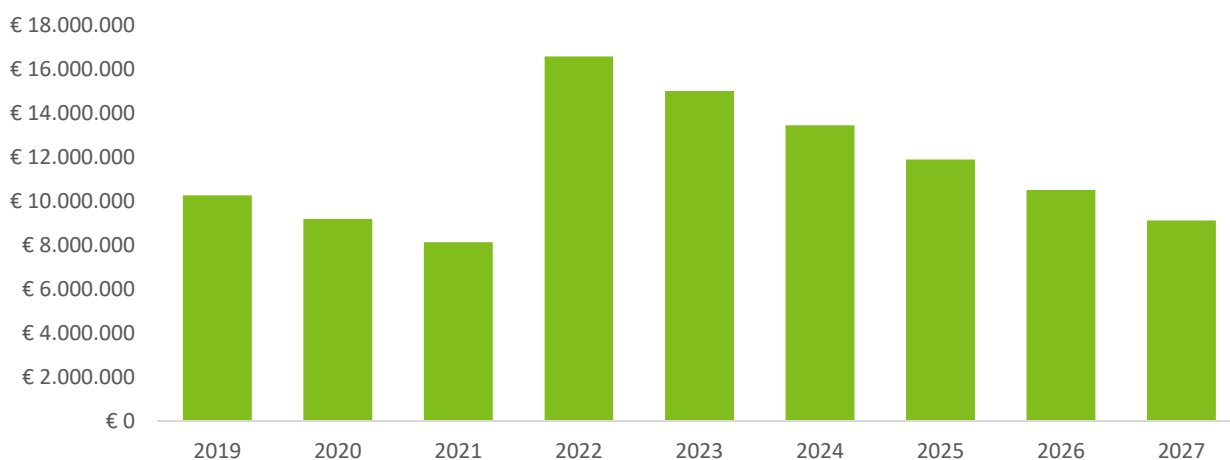
Gemeentefinanciering

Financieringen voor een periode van één jaar en langer worden enkel aangetrokken voor de uitoefening van de publieke taak. We hebben momenteel vijf vaste geldleningen uitstaan bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Deze komen niet voor vervroegde aflossing in aanmerking. Twee leningen zullen binnenkort aflopen, namelijk in 2025 en 2027. Voor onder andere het financieren van het Masterplan Nieuwdorp, brandweerpost Heinkenszand, vervanging materieel, reguliere aflossing van de geldleningen en de aanleg van het bestemmingsplan Platepolder is per 31 december 2021 een lening aangetrokken van € 10 miljoen met een rentepercentage van 0,49% en een looptijd van 20 jaar. Voor 2024 verwachten wij de volgende mutaties in onze leningenportefeuille:

Opgenomen geldleningen	
Stand leningen per 1 januari 2024	€ 15.003.024
Reguliere aflossingen	€ 1.561.512
Vervroegde aflossingen	€ -
Nieuw aan te trekken leningen	€ -
Stand leningen per 31 december 2024	€ 13.441.512

In onderstaande tabel is het verloop van de huidige leningenportefeuille weergegeven. Op basis van het gecalculerde financieringstekort zal het naar verwachting in de toekomst nodig zijn om nog een nieuwe lening aan te trekken. Dit is afhankelijk van de spreiding van de investeringen over de komende jaren.

Vaste Schulden

Liquiditeitsbeheer

De liquiditeitspositie is voldoende om te garanderen dat de verplichtingen tijdig worden nagekomen. Om de saldi optimaal te beheren, maken wij gebruik van het pakket voor geïntegreerde dienstverlening op het terrein van betalingsverkeer en kredietverlening van de BNG. Het betalingsverkeer verloopt via het digitale communicatiekanaal BNG Data Services online.

Uitgeleende middelen

We hebben een uitstaande geldlening aan de gemeente Kapelle die eindigt in 2028. Verder hebben wij geen uitstaande geldleningen.

Verstrekte geldleningen	
Stand leningen per 1 januari 2024	€ 1.350.000
Reguliere aflossingen	€ 270.000
Vervroegde aflossingen	€ -
Stand leningen per 31 december 2024	€ 1.080.000

Risicobeheer

In 2022 stelden we een nieuw beleidskader op voor het garant staan voor leningen van derden. In de beleidsregeling zijn criteria opgenomen onder welke voorwaarden we een gemeentegarantie afgeven. De gemeente kan middelen uitzetten uit hoofde van de treasuryfunctie. Voorwaarden zijn dat deze uitzettingen een bedachtzaam karakter hebben en niet gericht zijn op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. Het prudente karakter van deze uitzettingen waarborgen we met de richtlijnen en limieten van het treasurystatuut. Het gebruik van derivaten is niet toegestaan; verder mogen de kasgeldlimiet en de renterisiconorm niet worden overschreden conform de Wet Fido.

Kasgeldlimiet

Een kortlopende geldlening moet voldoen aan de geldende regelgeving. Deze regelgeving staat beschreven in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden. De kasgeldlimiet bepaalt welk bedrag we aan kortlopende leningen mogen afsluiten. Het maximale bedrag bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal. Bij overschrijding van de kasgeldlimiet is het aantrekken van een vaste geldlening verplicht. Wij verwachten dat een overschrijding in 2024 niet zal voorkomen.

Kasgeldlimiet	2024	2025	2026	2027
Begrotingstotaal	€ 69.006.000	€ 69.924.000	€ 68.381.000	€ 68.088.000
Percentage	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Kasgeldlimiet	€ 5.865.510	€ 5.943.540	€ 5.812.385	€ 5.787.480

Renterisiconorm

De renterisiconorm geeft het renterisico op de langere termijn weer. Hieronder vallen alle leningen met een rentetypische looptijd vanaf 1 jaar. Het doel is om zo spreiding te krijgen in de rentetypische looptijden in de leningenportefeuille waardoor een verandering in de rente vertraagd doorwerkt op de rentelasten in de administratie. In een jaar mogen de herfinancieringen als gevolg van aflossingen en de renteherzieningsmomenten gezamenlijk niet meer dan 20% van het begrotingstotaal per 1 januari bedragen. In de onderstaande tabel wordt de renterisiconorm voor de komende jaren weergegeven.

Renterisiconorm	2024	2025	2026	2027
Lasten primaire begroting	€ 69.006.000	€ 69.924.000	€ 68.381.000	€ 68.088.000
Percentage renterisiconorm	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	€ 13.801.200	€ 13.984.800	€ 13.676.200	€ 13.617.600
Reguliere aflossing geldleningen	€ 1.561.512	€ 1.561.512	€ 1.380.000	€ 1.380.000
Geldleningen met renteherziening	-	-	-	-
Ruimte onder risiconorm	€ 12.239.688	€ 12.423.288	€ 12.296.200	€ 12.237.600

Renteomslag

De rente rekenen we via een omslagstelsel toe aan de kostendragers (taakvelden). Dit heet het zogenaamde 'renteomslagpercentage'. Het renteomslagpercentage berekenen we over alle investeringen op een betreffend taakveld. Dit percentage schatten we zo goed als mogelijk in met de gegevens die we in de begroting opnemen en rekenen we toe aan de investeringen die we lineair afschrijven. Het renteomslagpercentage waarmee gerekend is voor de begroting 2024 bedraagt afgerond 1,00%. Voor toekomstige investeringen houden we rekening met 2,00% wegens de stijgende rente.

Renteomslag	
Rentelasten korte financiering	€ 269.000
Rentelasten lange financiering	€ 275.025
Totaal door te rekenen externe rente	€ 544.025
Af: ontvangen rente leningen derden	€ -29.300
De aan taakvelden toe te rekenen rente	€ 514.725
Boekwaarde per 1 januari 2024	€ 52.444.071
Renteomslag percentage	0,98%

Renteontwikkeling

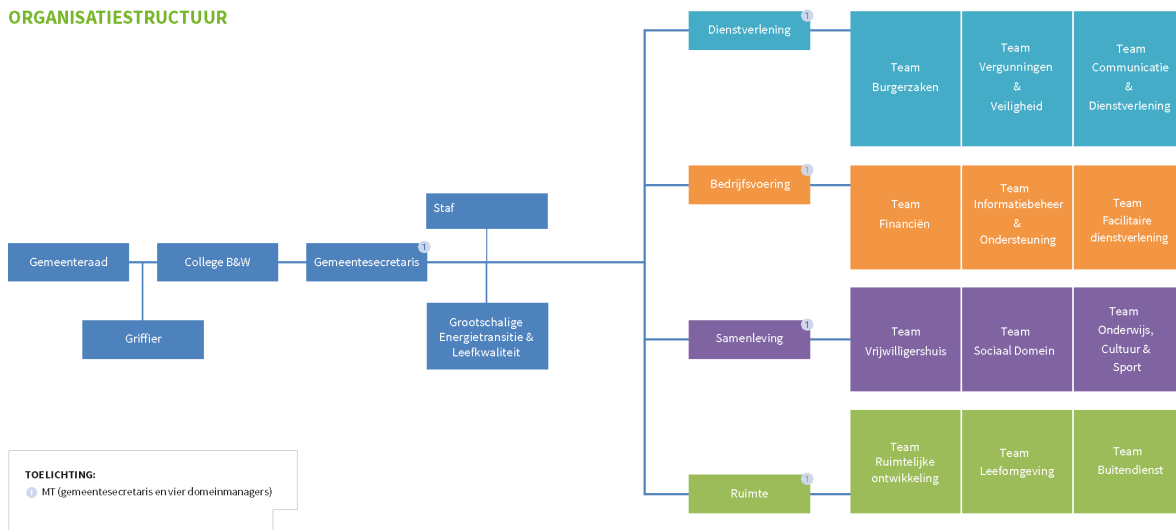
We monitoren de ontwikkelingen op monetair gebied. De rente is afgelopen jaar gestabiliseerd rond de 3,0 à 3,5%. De verwachting is dat de rente nog licht zal stijgen. Er worden in ieder geval geen grote stijgingen of dalingen verwacht. Dit is wel afhankelijk van lastig te voorspellen factoren zoals de oorlog in Oekraïne.

Schatkistbankieren

Sinds december 2013 is de gemeente verplicht tot schatkistbankieren. Hierbij geldt een minimale drempel van 2,00% van het begrotingstotaal. Dit betekent voor Borsele een drempel van ongeveer € 1,4 miljoen. De overtollige liquide middelen worden in de rijkschatkist aangehouden.

Paragraaf Bedrijfsvoering

ORGANISATIESTRUCTUUR

We werken volgens bovenstaande organisatiestructuur. De medewerkers dragen in deze structuur veel eigen verantwoordelijkheid. Het is de taak van de domeinmanagers om de medewerkers deze verantwoordelijkheid te geven en hen hierin te ondersteunen, te begeleiden en te zorgen dat de medewerker optimaal kan presteren. De staf bestaat uit de concerncontroller, de Chief Information Security Officer en de data-analist. Medio 2024 bekijken we op welke wijze we het team Grootchalige Energietransitie & Leefkwaliteit inpassen in de organisatiestructuur. Dit team valt nu tijdelijk onder de verantwoordelijkheid van de gemeentesecretaris.

We blijven aandacht geven aan onze missie, visie en kernwaarden ‘verantwoordelijk, denken en doen, vertrouwen en energiek’. Dit doen we in combinatie met de actiepunten uit de inzetbaarheidsscan. De inzetbaarheidsscan meet de inzetbaarheid en daarmee het werkvermogen van de medewerkers en is de vervanging van het traditionele medewerkerstevredenheidsonderzoek.

Personeel & Organisatie

Als gemeente willen we een aantrekkelijke werkgever zijn voor ons personeel. Belangrijk hierbij zijn goede secundaire arbeidsvoorwaarden, een goede werksfeer en een marktconform salaris. We merken steeds vaker dat het vinden van geschikt personeel lastig is. We hebben al jaren te maken met een toenemende werkdruk als gevolg van onder andere de asielcrisis, wooncrisis, energietransitie, het nucleaire dossier, georganiseerde ondermijnende criminaliteit, verduurzaming, de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen en de Omgevingswet. Dit leidt ertoe dat de capaciteit (formatie) in onze organisatie noodgedwongen groeit. Wellicht zal dat ook gelden voor de formatie van de aansturing in onze organisatie. Gevolg is ook dat we onze arbeidsvoorwaarden verder moeten verbeteren.

In 2024 blijven we investeren in loopbaanontwikkeling. Dit doen we door het beschikbaar stellen van een opleidingsbudget om persoonlijke ontwikkeling te stimuleren. Daarnaast bieden wij een interessant en relevant opleidingsprogramma binnen onze eigen organisatie aan op het gebied van onder andere gemeente- en bestuursrecht, politieke en bestuurlijke sensitiviteit, gemeentefinanciën, persoonlijke effectiviteit en vitaliteit. Wij zetten mede in op de introductie van uitloopschalen, in verband met harmonisatie van arbeidsvoorwaarden in De Bevelanden en aantrekkelijk werkgeverschap.

Het bovenstaande betekent noodzakelijke uitbreiding van de bestaande formatie. De totale formatie per 1 januari 2024 bedraagt 182,45 fte (ten opzichte van 173,91 fte in 2023). De totale salariskosten voor 2024

bedragen circa € 14,4 miljoen (ten opzichte van € 12,4 miljoen in 2023) exclusief gemeenteraad en college van burgemeester en wethouders. Dit betekent een stijging van € 2 miljoen. Hier hebben wij de volgende verklaringen voor:

- In de strategische personeelsplanning constateren we diverse knelpunten op onder andere de onderdelen ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, bestuurs- en managementadvisering, databeheer, klimaat en zoetwater, communicatie, juridische advisering, woon-zorgtaken, informatievoorziening, privacybeheer, toezicht en handhaving.
- Verwerking van de effecten van de nieuwe cao.
- Om in vergelijking met omliggende gemeenten markconforme salarissen aan te kunnen bieden is de introductie van uitloopschalen noodzakelijk.

Flexibel werken

Het thuis en digitaal werken is niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Dit vraagt voor de organisatie een nieuw werkplekconcept 'Flexibel werken binnen Borsele'. We blijven medewerkers faciliteren om thuis te kunnen werken. Daarnaast is het de intentie om het gemeentehuis zodanig (gefaseerd) aan te passen dat dit aansluit bij de huidige en toekomstige behoefte als het gaat om flexibel werken, (digitaal) vergaderen en projectmatig werken. We starten met de prioriteiten vanuit het opgesteld ruimtelijk en functioneel programma van eisen gemeentehuis Borsele.

Communicatie, dienstverlening en participatie

In 2024 geven we uitvoering aan het vastgesteld beleid op gebied van participatie, dienstverlening en communicatie. Voor participatie onderzoeken we het realiseren van een digitaal participatieplatform. Via dit digitaal instrument kunnen inwoners meedenken over en input leveren op projecten en ontwikkelingen in de gemeente. Ook blijven we het inwonerspanel inzetten. Het uitvoeren van onderzoek onder onze inwoners via bijvoorbeeld het inwonerspanel van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) geeft inzicht in de wijze waarop inwoners de relatie met de gemeente ervaren, hoe ze deze willen zien en welke veranderingen ze waarnemen in deze relatie.

In de vastgestelde dienstverlenings- en communicatievisie staan ambities op het vlak van inclusiviteit, een heldere en eenvoudige communicatie voor diverse doelgroepen, een goede bereikbaarheid en een gastvrije gemeente. We gaan aan de slag met de onderwerpen (telefonische) bereikbaarheid, hostmanship, de invoering van een nieuw telefonieplatform, de interne communicatie, profilering van gemeente Borsele als aantrekkelijke werkgever en we kijken of we de huidige communicatiemiddelenmix nog beter kunnen afstemmen op de behoefte van onze inwoners. In 2023 is een onderzoek uitgevoerd naar de dienstverlening en communicatie. Aan de hand van de uitkomsten hiervan stellen we onze speerpunten voor 2024 waar nodig bij. We blijven aandacht houden voor de digitaliseringsopgave (met name door nieuwe wet- en regelgeving) waar we als gemeente voor staan. Denk hierbij aan digitale toegankelijkheid, de Wet elektronische publicatie en Wet open overheid (Woo).

Informatievoorziening

Naar aanleiding van het in juni 2021 verschenen Evaluatierapport Strategische Informatievoorziening is er in 2022 een iVisie voor de deelnemende organisaties in GR De Bevelanden opgesteld. De samenleving vraagt steeds meer aanpassingen binnen de overheid om producten en diensten digitaal aan te bieden. Dit vraagt van de overheid om flexibeler en transparanter te worden om zo in te kunnen spelen op deze veranderende vraag. Met de iVisie is de stip op de horizon op het gebied van ICT, Informatievoorziening en Informatiebeheer bepaald. Deze stip helpt de komende jaren bij het maken van keuzes binnen deze gebieden met als doel over vijf jaar een stabiele toekomstbestendige organisatie te hebben. Belangrijk hierbij op te merken is dat het werken vanuit een iVisie niet alleen de ICT, maar de gehele organisatie raakt. Er zijn vier speerpunten geformuleerd:

Speerpunt 1: We versterken het contact met onze klanten.

Speerpunt 2: We hebben een toekomstgerichte duurzame organisatie.

Speerpunt 3: We werken datagedreven.

Speerpunt 4: We investeren in (digitaal) samenwerken, zowel intern als extern.

In 2024 geven we samen met de andere Bevelandse gemeenten en GR De Bevelanden verder uitvoering aan de iVisie.

Informatiebeveiliging en privacy

Als gemeente werken we veel met (privacy)gevoelige gegevens. Informatiebeveiliging en gegevensbescherming zijn dan ook erg belangrijk. De wettelijke eisen worden steeds hoger. Met verschillende beleidsdocumenten geven we hier invulling aan. De bestuurlijke kaders zijn gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Wet politiegegevens (Wpg).

Door steeds meer aan de normen te voldoen neemt de weerbaarheid toe en reduceren we de risico's van cyberaanvallen en datalekken. De iVisie draagt hieraan bij. Binnen de gemeente werken we met een jaarlijks informatieveiligheidsplan. Hierin staan activiteiten die de informatiebeveiliging en privacybescherming naar een hoger niveau tillen. Waaronder het verhogen van het bewustzijn van de eigen medewerkers en bestuurders.

NIS2

We bereiden ons in 2024 verder voor op de komst van de Network and Information Security (NIS)2-richtlijn. Deze Europese richtlijn stuurt op risico's die netwerk- en informatiesystemen bedreigen, zoals cyberbeveiligingsrisico's. Net als bij de AVG is er risico op boetes en op bestuurlijke aansprakelijkheid. De NIS2 wordt in Nederland geïmplementeerd via de Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen, waarmee de zorgplicht wordt geborgd in de BIO en daarmee wettelijk wordt vastgelegd. Naar verwachting zal de NIS2-richtlijn extra kosten met zich meebrengen. Onduidelijk is of al deze kosten door de Rijksoverheid worden vergoed en of de geplande uitbreiding in de informatieveiligheidsorganisatie voldoende is.

Audits

Ook dit jaar verantwoorden we ons op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. Dit doen we op basis van de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA)-systematiek. ENSIA is een initiatief van gemeenten, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. ENSIA streeft naar een zo effectief en efficiënt mogelijk ingericht verantwoordingsstelsel over informatiebeveiliging en informatiekwaliteit. Daarnaast verantwoorden we onszelf over de verwerking van politiegegevens met een privacy-audit op grond van de Wpg.

Concerncontrol

De concerncontroller heeft als speerpunt het aanbrengen van samenhang en structuur rondom sturing en beheersing. Hierbij is het toetsen van de doelmatigheid en de rechtmatigheid van zaken cruciaal.

Rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf het verslagjaar 2023 geeft niet langer de accountant, maar het college een rechtmatigheidsverklaring af. Vanaf dit moment moet het college in de paragraaf bedrijfsvoering specifiek ingaan op afwijkingen die geconstateerd zijn in de rechtmatigheidsverantwoording. Met de gemeenteraad maken we nog nadere afspraken over de mate van detail in de rapportering in de paragraaf bedrijfsvoering. In de paragraaf bedrijfsvoering bij de jaarrekening 2023 nemen we op basis van de kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en afspraken met de gemeenteraad informatie op over de individueel geconstateerde afwijkingen uit de rechtmatigheidsverantwoording. Ook beschrijven we welke acties we nemen om afwijkingen uit de rechtmatigheidsverantwoording in de toekomst te voorkomen. Verder nemen we niet-financiële onrechtmatigheden in verband met het niet naleven van bepalingen in de wet Fido en bijbehorende regelingen op en lichten we toe. Over de wijze waarop de controles plaatsvinden stellen we in overleg met de accountant een controleplan op.

Data-geïnformeerd werken

Data-geïnformeerd werken is het werken waarbij we beslissingen nemen op basis van een combinatie van betrouwbare data, menselijk denkwerk en eerder opgedane ervaringen. Hierdoor neemt de kwaliteit van beslissingen toe. Om deze manier van werken in te voeren binnen de organisatie is eerst een visie opgesteld die een beeld schetst van waar de gemeente naar toe wil groeien. Deze visie is in 2023 vastgesteld. Een volgende stap is het bepalen van een strategie die leidt tot realisatie van de visie.

Paragraaf Wet Open Overheid

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden, als opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur. Het doel van de Woo is een open overheid, die zorgdraagt voor een adequate en toegankelijke informatievoorziening. De Woo legt aan bestuursorganen een aantal verplichtingen op. Eén van deze verplichtingen is het geven van een impuls aan openbaarheid door in de begroting en het verantwoordingsverslag in de jaarstukken aan te geven hoe rekening wordt gehouden met de bepalingen uit de Woo.

De Wet open overheid kent samengevat vier belangrijke aspecten:

1. De verplichting voor ieder bestuursorgaan om een Woo contactfunctionaris aan te wijzen;
2. Verplichtingen gericht op passieve openbaarmaking;
3. Verplichtingen gericht op actieve openbaarmaking;
4. Het op orde brengen van de (digitale) informatiehuishouding.

Woo contactfunctionaris

Per 1 mei 2022 hebben we verplicht een Woo contactfunctionaris aangewezen. In 2023 is het aantal contactfunctionarissen uitgebreid van drie naar vier. De Woo contactfunctionaris moet zorgen voor de beantwoording van vragen over de beschikbaarheid van publieke informatie. De Woo contactfunctionarissen zijn in staat om in gesprek te gaan met onze inwoners en collega's over vragen over de Woo. De uitvoering van de Woo vraagt een forse tijdsinvestering van onze medewerkers. Gaandeweg 2024 hopen we meer inzicht te krijgen op de daadwerkelijk benodigde personele capaciteit.

Passieve openbaarmaking

Ten behoeve van het recht van de inwoner om een Woo-verzoek (naast schriftelijk) ook elektronisch in te kunnen dienen is op de website van gemeente Borsele een mogelijkheid gecreëerd om eenvoudig een Woo verzoek in te dienen. Uit efficiency oogpunt gaan we werken met anonimiseringssoftware. We verwachten dat deze software in 2024 beschikbaar is voor onze medewerkers.

Actieve openbaarmaking

De Woo stelt de verplichting om elf benoemde informatiecategorieën actief te publiceren. Deze verplichting zal niet voor alle elf categorieën tegelijk gelden. Over de ingangsdatum van deze verplichting is op dit moment nog geen zekerheid. De uitwerking van deze wet heeft een lange aanloop en kent de nodige bijstellingen in het voortraject. Het is inmiddels wel duidelijk dat de gemeente verantwoordelijk is voor de opslag en publicatie van documenten. Wij zorgen ervoor dat wij voldoen aan de Woo door de op dat moment verplichte informatiecategorieën actief te publiceren. We willen dit jaar de Woo-verzoeken, inclusief de beslissingen en bijbehorende verstrekte informatie, op de website publiceren. Daarnaast is het belangrijk dat medewerkers en bestuurders zich bewust zijn van de impact van de Woo op hun werk en nog meer het belang inzien van een transparante overheid.

Informatiehuishouding op orde

De Woo verplicht dat de digitale informatiehuishouding binnen acht jaar op orde is. Dit betekent dat er maatregelen moeten worden genomen om informatiebestanden duurzaam toegankelijk te creëren en te behouden. Informatie is duurzaam toegankelijk als die gedurende de vastgestelde bewaartermijn voldoet aan de duurzame toegankelijkheid van overheidsinformatie (DUTO)-kenmerken, waaronder: vindbaar, beschikbaar, leesbaar, interpreteerbaar, betrouwbaar en toekomstbestendig. In 2024 starten we met het opstellen van een meerjarenplan, waarin we maatregelen opnemen om informatiebestanden te laten voldoen aan de DUTO-eisen.

Paragraaf Projecten

Momenteel lopen er verschillende grote projecten binnen de gemeente Borsele. In deze paragraaf lichten we toe wat de projecten inhouden en wat de status ervan is om op deze manier het overzicht te behouden.

Grootschalige energietransitie en Leefkwaliteit Borsele

Algemeen

Er komen veel ontwikkelingen op Borsele af. Met name als het gaat om ontwikkelingen die verband houden met de grootschalige energietransitie. Naast elektriciteitsinfrastructuur, waterstofontwikkelingen en converterstations heeft de minister van Klimaat op 9 december 2022 Borssele aangewezen als voorkeurslocatie voor de mogelijke bouw van twee nieuwe kerncentrales. Ons doel is om in goed overleg met onze inwoners te zorgen dat de landelijke opgaven in de grootschalige energietransitie leiden tot een versterking van de leefkwaliteit van de gemeente Borsele. Dit geldt voor het geval er wordt gekozen voor Borssele als ontwikkellocatie. Onder leefkwaliteit verstaan we met name:

- Veiligheid en gezondheid;
- Landschap, natuur en water;
- Wonen, werken, voorzieningenniveau en sociale cohesie.

Uitvoering

In 2023 stellen we samen met onze inwoners randvoorwaarden op met betrekking tot de ontwikkelingen van de grootschalige energietransitie, die op ons afkomen. Tegelijkertijd wachten we niet met investeren in de leefkwaliteit totdat de projecten gerealiseerd zijn. We willen nu al aan de slag met het versterken van de leefkwaliteit. In overleg met het ministerie van EZK en de provincie Zeeland onderzoeken we hoe we dit in 2024 al kunnen doen. We kijken daarbij naar de mogelijkheden die de Gebiedsinvesteringen Netten op Zee Borsele biedt.

Mainportprogramma Zeeland/West-Brabant

Algemeen

In 2022 zijn de havengebieden van Vlissingen, Borsele, Terneuzen en Moerdijk aangewezen als mainport, namelijk de mainport Zeeland/West-Brabant. Deze aanwijzing is gedaan door het ministerie van Justitie en Veiligheid. Hierdoor ontvangt de mainport structurele financiële middelen tot 2030. De inzet van deze financiële middelen is geborgd in het mainportprogramma, waarin staat beschreven welke maatregelen de komende jaren geïmplementeerd gaan worden. Ieder jaar wordt het meerjarenplan herijkt, rekening houdend met de ontwikkelingen in de samenleving en in het bedrijfsleven.

Pijlers

Het mainportprogramma is opgedeeld in vier pijlers. Deze pijlers komen voort uit de kwetsbaarheden uit de systeemanalyse van de Nederlandse organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (2020). Binnen deze pijlers vinden verschillende activiteiten plaats om te komen tot een weerbaar en integer havengebied, elk gericht op een specifiek onderdeel. Binnen alle pijlers wordt samengewerkt volgens de publiek-private samenwerking. De collega's van het programmabureau nemen de projectleiding op zich.

Pijler 1: Onderzoek, kennis en informatiedeling

Activiteiten in deze pijler richten zich op het tot stand brengen van transparante kennis- en informatiedeling tussen publieke- en private partijen in de mainports. Zo houden we actueel beeld en overzicht.

Pijler 2: Preventie: weerbaarheid (fysiek, sociaal en digitaal)

Focus op kwetsbare schakels is cruciaal. Verschillende criminele scenario's laten zwakke plekken zien. We proberen met verschillende barrières deze zwakke plekken weg te nemen en zo een weerbaar havengebied te creëren. Zowel op technologisch als menselijk vlak.

Pijler 3: Preventie en repressie (informatie en onderzoek als verbindende pijler)

Gezamenlijk hebben we de opgave om de integraliteit in de aanpak te versterken, meer focus te leggen op slimme interventies en kennis en expertise te delen om ondermijning tegen te gaan. Informatie en onderzoek speelt hierbij de sleutelrol. Voor een effectieve aanpak is het hebben van een actueel en compleet beeld immers noodzakelijk.

Pijler 4: toezicht, handhaving, opsporing en vervolging

De uitgestrektheid van de gebieden, de grote aantallen goederenstromen en de diversiteit aan bedrijvigheid zorgen voor een uitdaging voor opsporings- en handhavingdiensten. De druk op de Zeeuwse en West-Brabantse zeehavens zal komende jaren enkel toenemen, wat een uitbreiding van bestaande toezichts-, handhavings-, opsporings- en vervolgingscapaciteit vraagt.

Masterplan Nieuwdorp

Algemeen

Het doel van het Masterplan Nieuwdorp is het toekomstbestendig maken van Nieuwdorp door het duurzaam vernieuwen van de sociaal-maatschappelijke voorzieningen (waaronder het dorps huis en de school), het creëren van een dorps hart, het optimaliseren van de verkeerssituatie en de verkeersafwikkeling van het dorp en het optimaliseren van de (woon)omgeving. We houden daarbij rekening met (toekomstige) ontwikkelingen en wetgeving op het gebied van duurzaamheid, klimaatadaptie en energietransitie. Het Masterplan wordt uitgevoerd in twee fasen. In 2024 wordt de uitvoering van fase 1 verder voortgezet.

Uitvoering

Een tweetal deelprojecten is afgerond: kavel Steketeepad (Stekestekje) en de klimaatstraat Prinses Margrietstraat. Het dorps hart en het middengebied zijn nog in uitvoering.

Dorps hart

In het dorps hart wordt een multifunctionele accommodatie (mfa) met dorps huis, school, kinderopvang en gymzaal gerealiseerd. We verwachten de mfa eind 2024 op te kunnen leveren.

Middengebied

De gereformeerde gemeente gaat een nieuwe kerk bouwen. Over de plannen van GEO Energie zijn we in gesprek. We beraden ons nog over de invulling van onze eigen kavels. De plannen worden op elkaar afgestemd en zullen in de loop van 2024 tot verdere ontwikkeling worden gebracht.

Regio Deal

Algemeen

De nieuwe Regio Deal 2023 focust zich op het verhogen van de brede welvaart in en rond het kansrijke en kwetsbare grensgebied van North Sea Port District (NSPD). Het doel is om inwoners, bedrijven en voorzieningen te behouden en aan te trekken voor de regio, door gericht te investeren in de verbetering van leefkwaliteit en het versterken van het vestigingsklimaat. Om brede welvaart te bereiken, zetten we in op drie sleutelopgaven:

1. Versterken van een gezonde leefomgeving door toevoegen van groene kwaliteit en positieve gezondheid in binnensteden, koppelingsgebieden en kernen.
2. Aantrekken van talent door innovatie, kennistransfer en cultuurvernieuwing.

3. Vergroten bereikbaarheid van voorzieningen door slimme, landgrens-overstijgende en duurzame mobiliteit.

Uitvoering

Vanaf 2024 kunnen we starten met de uitvoering van onderstaande projecten. Voor de actuele stand van zaken van de projecten verwijzen we u naar de desbetreffende programma's.

1. Versterken van gezonde leefomgeving:
 - Groenstructuurplannen Borssele, 's-Heerenhoek, Lewedorp en Nieuwdorp.
 - Motoriekroute.
 - Koppelingsgebied 's-Heerenhoek.
 - Kerngezond Borsele.
2. Aantrekken van talent:
 - KlompenLab (uitvoering van dit project ligt in handen van de Stichting tot behoud van machinaal klompen maken in Nederland. Wij verstrekken de cofinanciering).
3. Vergroten bereikbaarheid:
 - Hubontwikkeling Heinkensand.

Paragraaf Grondbeleid

Algemeen

In 2024 werken we aan de actualisering van de nota Grondbeleid. We streven ernaar om de nieuwe nota ook in 2024 ter goedkeuring voor te leggen aan de gemeenteraad. Dit in verband met de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de vaststelling van onze nieuwe Omgevingsvisie. Op deze wijze bereiken we de benodigde samenhang tussen beide beleidsdocumenten.

De twee belangrijkste kerndoelstellingen van het grondbeleid:

- Het bevorderen van het gewenste ruimtegebruik en de ruimtelijke kwaliteit.
- Het streven naar een financieel gezond grondbedrijf. Winstgevende plannen moeten verlieslatende kunnen compenseren.

Visie

De nota Grondbeleid geeft inzicht in het gemeentelijk handelen bij locatieontwikkelingen. Met het grondbeleid als instrument kunnen de ruimtelijk-economische opgaven, zoals die in andere beleidsdocumenten zijn vastgelegd, uitgevoerd worden. Dit geldt met name voor de woningbouwplanning en het bedrijventerreinprogramma. De kerndoelstellingen zijn vertaald naar specifieke beleidsuitgangspunten waaraan de uitvoering van het grondbeleid kan worden getoetst.

Wijze waarop grondbeleid wordt uitgevoerd

De gemeente streeft traditiegetrouw zoveel mogelijk naar een actief grondbeleid. Hiermee heeft de gemeente meer invloed en kunnen we de kerndoelstellingen beter realiseren. Als gevolg van de achter ons liggende economische crisis en de verwachte demografische ontwikkelingen, schuiven we meer op naar faciliterend grondbeleid. Wanneer kansen zich aandienen, risico's overzienbaar zijn en sterke sturing gewenst is, blijft de mogelijkheid van actief optreden aanwezig. Om deze laatste reden is ervoor gekozen het gebied Platepolder in Heinkenszand zelf te exploiteren. Hierbij is rekening gehouden met de in de nota Grondbeleid genoemde hoeveelheid aan projectontwikkelaars uit te geven kavels. Met dit plan kunnen we aan de toekomstige gerichte vraag aan woningbouw op Heinkenszand voldoen. In 2024 gaan wij verder met de voorbereidende werkzaamheden om woningbouw mogelijk te maken op onze voorraad strategische gronden. De woningbouwplannen stemmen wij af op de veranderende samenstelling van de bevolking en de daarmee veranderende vraag. Zo is er onder andere een toenemende vraag naar betaalbare woningen voor starters en levensloopbestendige woningen. Bij de inrichting van nieuwe plannen houden we hier rekening mee.

Actuele prognose resultaten

Op basis van de jaarrekening 2022 prognosticeren wij op termijn nog een positief resultaat van € 4.527.658 van alle in exploitatie zijnde plannen. Op deze plannen zijn, via de jaarlijkse resultaatbepaling, al winsten genomen voor in totaal € 15.163.097.

Bouwgronden in exploitatie	Aantal m2	Boekwaarde 31-12-2022	Geraamde kosten	Geraamde opbrengsten	Geraamd eindresultaat	Gerealiseerde winstnemingen
Woningbouw:						
Borssele, Stadshoek	948	241.577	299.884	151.680	-93.373	329.008
's-Gravenpolder, Oostgaarde	1.917	-1.936.486	1.559.581	383.400	-760.305	1.585.782
's-Heer Abtskerke, Colen hoek 2	-	-170.038	169.592	-	-446	-77.311
's-Heerenhoek, De Blikken 2	4.873	-232.192	1.048.480	934.385	-118.097	460.034
Heinkenszand, Over de Dijk 2/3	1.000	-190.263	171.451	133.000	-151.812	8.727.854
Heinkenszand, Stenevate	-	-251.606	213.029	-	-38.577	234.968
Heinkenszand, Platepolder	18.997	1.555.674	2.789.502	4.987.425	-642.249	354
Kwadendamme, Oude Vreeland	-	-124.755	100.452	-	-24.303	545.182
Lewedorp, Nieuwe Kraaijertpolder	644	-856.929	358.157	112.700	-611.472	3.139.232
Ovezande, Plataanweg	9.128	562.282	894.404	1.458.130	-1.444	-443.378
Ovezande, Nieuwstraat	6.461	626.011	247.801	1.178.280	-1.556.490	277.061
Bedrijventerreinen:						
Heinkenszand, Noordzak fase 3	13.885	354.642	590.688	1.474.420	-539.090	384.311
Totaal	57.853	-2.157.259	8.443.021	10.813.420	-4.527.658	15.163.097

NB: In de jaarrekening 2022 zijn alle plannen opnieuw doorgerekend. Bovenstaand overzicht sluit aan op de gegevens van de jaarrekening. Een uitzondering hierop betreft de grondexploitatie van Oostgaarde. In het verkavelingsplan heeft in 2023 een aanpassing plaatsgevonden. In de eindfase van dit plan hebben wij nog extra grond beschikbaar voor de bouw van een tiental woningen aan de Magnoliastraat – Vuurdoornstraat. Omdat ten tijde van de opstelling van de begroting de beroepstermijn nog niet is afgelopen, nemen we de extra opbrengsten en kosten in een later stadium op.

In het BBV en de notities van de commissie BBV zijn regels bepaald hoe de grondexploitaties berekend moeten worden en hoe we tussentijds winsten en verliezen moeten nemen. Ieder jaar rekenen we deze opnieuw door, op grond van de laatst bekende inzichten en grondslagen. Dit kan leiden tot jaarlijkse winst- en verliesnemingen. Deze mutaties verwerken we vervolgens in de jaarrekening. In de grondslagen van de jaarrekening nemen we uitgangspunten voor onze berekeningen op zoals het rentepercentage en de kostenindexatie. Winsten en verliezen compenseren we door onttrekkingen of dotaties aan de reserve bouwgrondexploitaties. De reserve bedroeg op 1 januari 2023 € 3.678.239. Bij de resultaatbestemming van de jaarrekening is deze reserve afgeroomd tot een bedrag van € 3.000.000. We houden een ondergrens aan voor de reserve bouwgrondexploitaties van € 3.000.000 om risico's af te dekken.

Als gevolg van wetswijzigingen behoren de zogeheten 'niet in exploitatie genomen gronden' niet meer tot het grondbedrijf. Sinds januari 2016 nemen we deze op onder de materiële vaste activa als 'strategische gronden'. Als de gemeenteraad een bestemmingsplan vaststelt, wordt die strategische grond overgeheveld naar dat bestemmingsplan. In principe dienen strategische gronden, zogenaamde 'warme gronden', gewaardeerd te worden tegen verwervingskosten tenzij er sprake is van een duurzame waardeontwikkeling.

Woningbouw en industrie

Regionale samenwerking en afstemming

In de nationale woon- en bouwagenda van maart 2022 is bepaald dat er in Nederland tot het jaar 2030 900.000 woningen gebouwd moeten worden, waarvan tweederde betaalbaar. De provincie Zeeland heeft op basis hiervan prestatieafspraken gemaakt met het Rijk over de bouwopgave voor Zeeland, die zijn vastgelegd in de Zeeuwse woondeal. In 2024 maken wij met de gemeenten in de Bevelanden een doorvertaling van deze prestatieafspraken in een nieuwe regionale woon(zorg)visie. We stellen een planning/prioritering op voor de planologische voorbereiding van potentiële bouwlocaties om te kunnen voldoen aan de bouwopgave voor Borsele tot 2030, die voortvloeit uit de Zeeuwse woondeal. De gemeenteraad heeft in 2023 een prioritering van woningbouwplannen vastgesteld. Woningbouwplannen pakken wij volgens deze prioritering op. In 2024 werken wij samen met de Bevelandse gemeenten aan de

realisatie van 200 flexwoningen, waarvan 31 in de gemeente Borsele. Deze woningen zijn bedoeld om versnelde huisvesting mogelijk te maken voor starters, spoedzoekers en statushouders. Na evaluatie van dit project volgt na 2024 mogelijk een tweede fase met 250 woningen.

Bedrijventerreinenprogramma

Gedeputeerde Staten heeft een geactualiseerde prognose vastgesteld voor de behoefte aan bedrijventerreinruimte. Aan de hand daarvan hebben de regio's de programmering van de terreinen verder uitgewerkt. De vijf Bevelandse gemeenten, vertegenwoordigd in het Bestuurlijk Platform De Bevelanden, hebben het geactualiseerde Bedrijventerreinprogramma De Bevelanden 2021-2030 eind april 2022 ter goedkeuring voorgelegd aan Gedeputeerde Staten. Gedeputeerde Staten heeft ingestemd met de bedrijventerreinprogrammering, waardoor deze vanaf 2022 van kracht is. In dit programma zijn afspraken gemaakt over kwalitatieve verbetering van de huidige bedrijventerreinen en de regionale toekenning van ontwikkelruimte. Bij de regionale goedkeuring van nieuwe initiatieven kijken we onder andere naar de geldende vraag vanuit de markt. Eén keer in de twee jaar herijken we de ingediende wensen van de individuele gemeenten aan de hand van gezamenlijk opgestelde criteria. Borsele heeft alleen op bedrijventerrein Noordzak nog een aantal kavels beschikbaar. Wij spannen ons ervoor in dat er in de regionale programmering ruimte komt voor noodzakelijke uitbreiding van bestaande solitaire bedrijven.

Grondprijzen

Wij rekenen marktconforme uitgifteprijzen. Hierbij kijken we zowel naar de kostprijs, de prijzen in de regio als het voorzieningenniveau van de betreffende woonkernen. De gemeenteraad stelt de prijzen voor de betreffende woningbouwplannen eenmalig vast bij de vaststelling van het bestemmingsplan.

Erfpacht

Wij blijven gronden voor woningbouw en bedrijven aanbieden op twee manieren. Zowel koop als erfpacht is mogelijk. Erfpacht is mogelijk onder voor beide partijen aantrekkelijke voorwaarden.

Reserves

Aangezien grondexploitatie omgeven is door risico's, is er een reserve Bouwgrondexploitaties. Deze reserve is bedoeld als:

- Buffer voor verlieslatende grondexploitaties;
- Dekking voor onverwachte (meer)uitgaven in de grondexploitatie;
- Egalisatie van jaarlijkse winsten en verliezen;
- Dekking van de lasten van vennootschapsbelasting;
- Egalisatie voor herwaardering van strategische gronden.

Verwant met de bouwgrondexploitaties is de reserve Kwaliteit Openbare Ruimte. Deze reserve voeden we met name uit verkoop van bouwgronden in bestemmingsplannen. Ook bouwinitiatieven van particulieren en ontwikkelaars dragen bij aan deze reserve. Wij gebruiken deze reserve voor openbare voorzieningen, zoals verbetering infrastructuur, versterking natuur, landschap en cultuurhistorie, dorpsvernieuwing, herstructurering en revitalisering van bedrijventerreinen en waterberging.

Overige ontwikkelingen

Hoewel de woningmarkt de laatste tijd herstel vertoont, zijn er toch ontwikkelingen die invloed hebben op het tempo van de bouw. Rente en bouwrijzen stijgen. Er zijn extra investeringen nodig voor technische voorzieningen ten behoeve van het milieu. Zo zorgen gasloos bouwen, klimaatadaptatie en de stikstofproblematiek ervoor dat extra maatregelen nodig zijn. Dit kan leiden tot vertraging in de uitgifte van bouw kavels en de bouw.

Paragraaf Verbonden partijen

Algemeen

Deze paragraaf gaat in op de definitie van en het beleid voor verbonden partijen. Van de belangrijkste verbonden partijen vermelden we: de vestigingsplaats, het publieke belang, het bestuurlijke belang, wie namens onze gemeente vertegenwoordigd is in het bestuur, wat de stemverhouding in het bestuur is, wat ons financiële belang is, financiële verwachtingen en de belangrijkste beleidsvoornemens van de verbonden partij.

Definitie verbonden partijen

Verbonden partijen zijn die partijen waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang verstaan we: zeggenschap, ofwel door vertegenwoordiging in het bestuur ofwel door het hebben van stemrecht. Met financieel belang doelen we op een bedrag dat aan de verbonden partij ter beschikking wordt gesteld en dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat en/of het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Deze definities houden in dat gemeenschappelijke regelingen en participaties in nv 's, bv 's, vof's en commanditaire vennootschappen verbonden partijen zijn. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de gemeente een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen verbonden zijn met een juridische afdwingbaarheid door derden is geen verbonden partij.

Beleid

De belangrijkste uitgangspunten voor deelname aan verbonden partijen zijn:

- De gemeente participeert uitsluitend in verbonden partijen als daarmee een publieke taak wordt gediend.
- De gemeente participeert uitsluitend in privaatrechtelijke rechtsvormen als de desbetreffende taak niet vanuit een publieke rechtsvorm kan worden uitgevoerd.

Kernvragen die de gemeente zichzelf hierbij regelmatig dient te stellen zijn:

- Corresponderen de doelstellingen van de verbonden partij nog steeds met die van de gemeente?
- Worden de doelstellingen van de gemeente via de verbonden partij gerealiseerd?

Besliskader

Besliskader voor het oprichten van of deelnemen in verbonden partijen:

1. Vaststellen of er sprake is van een publiek belang dat door de gemeente moet worden behartigd.
Als dit het geval is:
2. Vaststellen of de gemeente, in de hoedanigheid van publiekrechtelijk rechtspersoon, zelf het publieke belang kan behartigen.
Als dit niet mogelijk of wenselijk is:
3. Vaststellen of de gemeente de bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid beter kan overdragen aan een andere publiekrechtelijke organisatie.
Als dit niet mogelijk of wenselijk is:
4. Het oprichten van of deelnemen in een besloten vennootschap, naamloze vennootschap, stichting, vereniging of publiek-private samenwerking.

Criteria

Het ontwerpbesluit voor het oprichten van of deelnemen aan een verbonden partij, dat aan de gemeenteraad wordt voorgelegd, behandelt ten minste de volgende punten:

- Het besliskader verbonden partijen.
- De vertegenwoordiging in het bestuur.
- De andere betrokkenen in de verbonden partij.
- De financiële gevolgen voor de gemeente.
- De juridische aspecten.

Beleidskaders

Beleidskaders voor het aanwijzen van gemeentelijke vertegenwoordigers:

A. Gemeentelijke vertegenwoordiging in publiekrechtelijke organisaties.

Er worden geen raadsleden benoemd als vertegenwoordiger van de gemeente in een publiekrechtelijke organisatie, tenzij de publiekrechtelijke organisatie dit zelf voorschrijft.

B. Gemeentelijke vertegenwoordiging in privaatrechtelijke organisaties.

1. Het college benoemt geen collegeleden in:

- a. Een raad van commissarissen,
- b. Een raad van toezicht of
- c. Het bestuur, tenzij het benoemen van collegeleden in genoemde functies in het bijzonder kan bijdragen aan het publieke belang en het private belang van de verbonden partij ook overeenstemt met het publieke belang. Het college dient de afweging tussen het publieke belang en belangenverstrengeling voor een dergelijke benoeming nadrukkelijk te motiveren.

2. Het college benoemt geen gemeenteambtenaren in:

- a. Een raad van commissarissen;
- b. Een raad van toezicht.

3. Gezien de controlerende functie van de raad kunnen raadsleden niet de functie van gemeentelijke vertegenwoordiger in privaatrechtelijke organisaties bekleden.

4. Voor benoeming als gemeentelijke vertegenwoordigers in toezichthoudende en adviserende organen als genoemd onder 1. en 2. komen in beginsel gekwalificeerde buitenstaanders ('externen') in aanmerking.

5. In geval van vennootschappen maakt de gemeente in ieder geval actief gebruik van haar rechten als aandeelhouder in de algemene vergadering van aandeelhouders voor het inbrengen van het gemeentelijk belang.

Naast bovenstaande uitgangspunten wordt in het college de richtlijn gehanteerd dat, indien er om dwingende redenen toch voor een overheidscommissaris wordt gekozen, de portefeuillehouder als vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders zal optreden en de wethouder van Financiën in de raad van commissarissen.

De belangrijkste verbonden partijen voor onze gemeente zijn hieronder nader toegelicht.

De verbonden partijen worden onderverdeeld in:

- gemeenschappelijke regelingen;
- vennootschappen en coöperaties;
- stichtingen en verenigingen;
- overige verbonden partijen.

*Gemeenschappelijke regelingen***Gemeenschappelijke Regeling De Bevelanden**

Vestigingsplaats	Afhankelijk van het samenwerkingsonderdeel.
Deelnemers	Borsele, Goes, Kapelle, Reimerswaal en Noord-Beveland
Publiek belang	Efficiency en kwaliteitsborging uitvoering gemeentelijke taken door samenwerking op diverse onderdelen van de bedrijfsvoering.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur en in het dagelijks bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Twee leden van het college vanuit elk van de deelnemende gemeenten
Stemverhouding in het bestuur	Gelijke stemverhouding. Ieder lid van het bestuur brengt één stem uit.
Financieel belang	Aandeel in de totale kosten van de samenwerkingsonderdelen.
Belangrijkste risico's	Verdere kostenstijging ten gevolge van organisatieontwikkeling (zowel bij GR De Bevelanden als bij de deelnemers) en ontwikkelingen op het gebied van ICT, informatievoorziening en informatieveiligheid. De beschikbaarheid van arbeidskrachten en hiermee het risico op onvoldoende capaciteit voor het uitvoeren van de taken.
Jaarcijfers	De jaarrekening 2022 sloot af met een positief saldo van € 802.063 voor bestemming.
Verwacht resultaat	Het verwachte resultaat over 2024 is nihil.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-1-2024 en per 31-12-2024 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 900.000 resp. € 900.000. Verwacht vreemd vermogen: € 5.470.000 resp. € 5.470.000.
Bijdrage 2024	De bijdrage in 2024 bedraagt € 4.445.822.
Beleidsvoornemens	Verstevigen van het huidige takenpakket en waar nodig inspelen op actuele ontwikkelingen. Het actualiseren van de Dienstverleningsovereenkomsten (DVO)'s op de verschillende onderdelen.

Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Zeeland (GGD)

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten
Publiek belang	Het primaire doel is het bevorderen van de algemene gezondheidstoestand van de bevolking. De GGD Zeeland voert de wettelijke taak uit op gebied van de uitvoering van preventief gezondheidsbeleid van gemeenten, zoals beschreven in de Wet publieke gezondheid (Wpg).
Bestuurlijk belang	De GGD Zeeland is een gemeenschappelijke regeling. Alle Zeeuwse gemeenten zijn vertegenwoordigd in het algemeen bestuur. De gemeente moet zich conformeren aan meerderheidsbesluiten. De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke
Stemverhouding in het bestuur	De stemverhouding is per stem met een weging naar verhouding van het aantal inwoners.
Financieel belang	De bijdrage voor de jeugdgezondheidszorg wordt voor 100% gedekt uit de rijksbijdragen. De bijdrage voor de algemene gezondheidszorg wordt vanuit het gemeentefonds gedekt.
Belangrijkste risico's	- De beschikbaarheid van arbeidskrachten en uitval in die gevallen

	<p>waarin slechts één persoon bepaalde werkzaamheden verricht alsook krapte op de arbeidsmarkt, leiden tot hogere kosten in verband met inhuur van extern personeel.</p> <ul style="list-style-type: none"> - De onzekerheid van de financiering van Veilig Thuis. Per 2025 wordt de Decentralisatie Uitkering Maatschappelijke Opvang van centrumgemeente Vlissingen omgezet naar alle Zeeuwse gemeenten. Daarnaast is een deel van financiering nog incidenteel. Voor de bedrijfsvoering is een tijdig besluit over structurele financiering belangrijk. - Voor wat betreft organisatieonderdeel IJZ: de Jeugdwet is een openeinderegeling waarbij de toegang door gemeenten wordt beheerd en beheersing van de hoogte van deze kosten buiten de invloedssfeer van IJZ ligt.
Jaarcijfers	Resultaat 2022 van de GGD Zeeland bedroeg € 713.875 positief exclusief de IJZ. IJZ bedroeg € 641.843 positief.
Verwacht resultaat	Voor 2024 wordt een negatief resultaat verwacht van € 90.000.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-1-2024 en per 31-12-2024 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 4.879.000 resp. € 4.879.000. Verwacht vreemd vermogen: € 23.106.000 resp. € 23.106.000.
Bijdrage 2024	De bijdrage 2024 voor de GGD is € 1.398.956 en voor de IJZ € 6.880.000.
Beleidsvoornemens	De GGD Zeeland is de gezondheidsdienst voor alle dertien gemeenten in Zeeland. De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de Zeeuwse bevolking, op grond van de Wet publieke gezondheid. De GGD adviseert en ondersteunt gemeenten hierbij op een professionele en adequate wijze, in overleg met hen en in samenwerking met alle relevante partners in en buiten de provincie. Er zijn taken die voor alle Zeeuwse gemeenten worden uitgevoerd op basis van afspraken in de gemeenschappelijke regeling, zoals infectieziektebestrijding, jeugdgezondheidszorg en het rijksvaccinatieprogramma. Ook zijn er taken die voor individuele gemeenten worden uitgevoerd, zoals preventieprojecten, gezondheidsenquêtes enzovoort. Daarnaast worden opdrachten uitgevoerd voor politie en justitie (forensische geneeskunde) en incidenteel voor andere externe partijen (markt taken). Ook is de GGD Zeeland verantwoordelijk voor het toezicht op de kinderopvang.

Zeeuwse Muziekschool

Vestigingsplaats	Middelburg
Deelnemers	Borsele, Goes, Tholen, Reimerswaal, Kapelle, Noord-Beveland, Middelburg, Hulst, Schouwen-Duiveland, Veere.
Publiek belang	Het verzorgen van muziekonderwijs aan particulieren, muziekverenigingen en scholen.
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit wethouders van alle betrokken gemeenten.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke
Stemverhouding in het bestuur	In de vergaderingen van het algemeen bestuur wordt bij stemming het gewicht van de stem van het door de betreffende gemeente aangewezen lid bepaald door de som van het bedrag in euro's dat de deelnemende gemeente in het lopende begrotingsjaar bijdraagt in de vaste kosten, de niet toerekenbare kosten en de variabele kosten,

	afgerond naar boven op een veelvoud van 100.000, gedeeld door de factor 100.000.
Financieel belang	De gemeente verstrekt subsidie aan de Muziekschool Zeeland (MSZ).
Belangrijkste risico's	De gemeenten Sluis en Vlissingen zijn uitgetreden. Zij hebben een afkoopsom moeten betalen. De bestemmingsreserve is opgebouwd uit die gelden. De bestemmingsreserve wordt specifiek ingezet ter versterking en aanpassingen van de organisatie die noodzakelijk zijn door het uittreden. Met als uitgangspunt dat de andere gemeenten niet voor hogere kosten komen te staan. Als andere gemeenten ook uittreden, kan de toekomst van de MSZ in gevaar komen. Inmiddels is die bestemmingsreserve volledig ingezet ter dekking van het negatief resultaat. Bij een structureel negatief resultaat komt MSZ onder preventief toezicht van de Provincie Zeeland.
Jaarcijfers	Het resultaat over 2022 was € 415.600 negatief. Het nadelig resultaat van de MSZ wordt voor een groot deel bepaald doordat het plan om meer zichtbaarheid te creëren en daarmee de productie te laten toenemen, stil kwam te liggen door de gevolgen van de coronacrisis. Door de coronacrisis zijn ook minder inkomsten van derden gegenereerd dan begroot. Een hoog ziekteverzuim, de Vereniging van Zeeuwse Gemeenten (VZG)-richtlijn die niet in de pas liep met de verplichtingen vanuit de CAO en een eenmalige uitkering die aan het personeel moest worden uitgekeerd op basis van de CAO, onder meer ter compensatie van gestegen lasten, was niet begroot.
Verwacht resultaat	Voor 2024 verwacht de MSZ een tekort van € 320.644. Dit wordt opgevangen binnen de reserves.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-1-2024 en per 31-12-2024 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 45.000 resp. € 45.000. Verwacht vreemd vermogen: € 886.000 resp. € 886.000.
Bijdrage 2024	In 2024 kennen wij een bedrag van € 125.472 aan subsidie toe. Mocht het herstelplan niet het gewenste effect hebben, kan daar nog ongeveer € 25.000 bij komen.
Beleidsvoornemens	Wij erkennen het belang van muziekonderwijs voor kinderen en van muziek in het algemeen. Ook het rijk hecht hier veel belang aan via diverse stimuleringsregelingen. MSZ komt met een herstelplan om weer tot een sluitende begroting te komen.

Samenwerkingsverband Welzijnzorg Oosterschelderegio (SWVO)

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Gemeenten in de Oosterschelderegio en Veere.
Publiek belang	Realisering van de gezamenlijke beleidsvoorbereiding, besluitvorming en beleidsuitvoering ten aanzien van nader aangeduide bovengemeentelijke voorzieningen en activiteiten op het terrein van de welzijnzorg.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke
Stemverhouding in het bestuur	Naar verhouding van het inwoneraantal. Per 1.000 inwoners wordt één stem toegekend.
Financieel belang	Bijdrage in de kosten van het secretariaat. Daarnaast is het SWVO intermediair voor de financiering van het algemeen maatschappelijke

	werk van Stichting Maatschappelijk werk en Welzijn Oosterschelderegio, volwasseneducatie, Wmo (indiceringen, verstrekkingen, huishoudelijke hulp), doelgroepenvervoer, gezondheidsbeleid, culturele zaken en incidentele regionale projecten.
Belangrijkste risico's	De gemeente Borsele kan door een meerderheidsbesluit in het bestuur met een hogere bijdrage worden geconfronteerd, ingeval van een afwijkend Borsels standpunt over financiële kwesties.
Jaarcijfers	Het resultaat 2022 bedroeg € 536.858 negatief.
Verwacht resultaat	Het verwachte resultaat over 2024 bedraagt € 98.483 negatief.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-1-2024 en per 31-12-2024 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 785.000 resp. € 679.000. Verwacht vreemd vermogen: € 6.479.000 resp. € 6.530.000.
Bijdrage 2024	De totale bijdrage voor de uitvoering van taken voor SWVO voor Borsele bedraagt voor 2024 € 6.871.189.
Beleidsvoornemens	Het SWVO geeft uitvoering aan het programma Sociaal Domein Oosterschelderegio in samenwerking met de GR De Bevelanden en de acht afzonderlijke gemeenten die samen het SWVO vormen.

Samenwerkingsverband Belastingen en Waardebepaling Zeeland (SaBeWa - Zeeland)

Vestigingsplaats	Terneuzen
Deelnemers	Borsele, Hulst, Goes, Kapelle, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen en Tholen, waterschap Scheldestromen.
Publiek belang	Uitvoeren van de gemeentelijke en waterschapstaken op het gebied van de gemeentelijke en waterschapsbelastingen - met uitzondering van de leges - en de Wet waardering onroerende zaken. Dat wil zeggen het bepalen van de waardes van de onroerende zaken en het heffen en invorderen van de aanslagen onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolrechten, forensenbelasting en hondenbelasting.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam
Stemverhouding in het bestuur	Ieder lid brengt één stem uit.
Financieel belang	Het aandeel in de totale kosten wordt bepaald door de verhouding van het aantal aanslagen en inningen.
Belangrijkste risico's	Een belangrijk risico is het onjuist of niet tijdig versturen van de belastingaanslagen waardoor de belastingopbrengsten niet of later worden geïnd. Door de relatief nieuwe organisatie en de implementatie van een nieuwe belastingapplicatie is er in de opstartfase een grotere kans op fouten in de aanslagen en de administratieve inning en verwerking ervan. Daarnaast groeien de No Cure No Pay bureaus, dat extra lasten voor de gemeente kan meebrengen als bezwaarschriften gehonoreerd worden.
Jaarcijfers	Het resultaat 2022 bedroeg € 128.000 positief.
Verwacht resultaat	Het verwachte resultaat over 2024 is nihil.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-1-2024 en per 31-12-2024 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 128.000 resp. € 0. Verwacht vreemd vermogen: € 7.732.000 resp. € 7.732.000.
Bijdrage 2024	De bijdrage 2024 van Borsele bedraagt € 449.427.

Beleidsvoornemens	Net als in 2023 wordt ingezet op 'de basis op orde'. De focus ligt op het wegwerken van de huidige achterstanden, het verbeteren van de datakwaliteit en het verder automatiseren van de werkprocessen.
-------------------	---

Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vestigingsplaats	Terneuzen
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten, provincie en waterschap (uittreden waterschap per 1-1-2024)
Publiek belang	Uitvoering (basis)taken milieu: vergunningsverlening, toezicht en handhaving (VTH).
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam.
Stemverhouding in het bestuur	(Tot 1-1-2024) Gemeenten en waterschap ieder één stem. Provincie 7 stemmen.
Financieel belang	Aandeel in de totale kosten.
Belangrijkste risico's	Om te voldoen aan de VZG-richtlijn voor de reserve (5% van de omzet) is de hoogte van de algemene reserve teruggebracht. Gevolg is dat de vermogenspositie van de RUD niet meer voldoende is om de geïnventariseerde risico's te kunnen opvangen en de kans dat negatieve resultaten van de RUD ten laste van de deelnemers komen is vergroot. Het vastgestelde Zeeuwse kwaliteitsbeleid voor de uitvoering van milieutaken en de hiervoor benodigde middelen voor uitvoering zijn niet in lijn met elkaar. Het bereiken van een eenduidige Zeeuws kwaliteitsniveau staat ook onder druk door het moeilijk kunnen invullen van openstaande vacatures voor specialisten. De invoering van de Omgevingswet gaat veel capaciteit vragen.
Jaarcijfers	Het resultaat 2022 bedroeg € 1.034.000 negatief.
Verwacht resultaat	Het verwachte resultaat over 2024 is nihil.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-1-2024 en per 31-12-2024 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 840.000 resp. € 840.000. Verwacht vreemd vermogen: € 1.000.000 resp. € 1.000.000.
Bijdrage 2024	De bijdrage 2024 van Borsele bedraagt € 755.000.
Beleidsvoornemens	Invulling geven aan het Meerjarig Regionaal Programma en voorbereiding op de uitkomsten vanuit het IBP VTH-Stelsel dat een stevige, robuuste en klantgerichte omgevingsdienst voor Zeeland voorschrijft. Ook wordt onderzocht hoe RUD, VRZ en GGD kunnen samenwerken. Het takenpakket wordt naar verwachting uitgebreid met energietoezicht en de bruidsschat in het kader van de Omgevingswet.

BGTS North Sea Port District

Vestigingsplaats	Gent
Publiek belang	De BGTS North Sea Port District is een grensoverschrijdend samenwerkingsverband dat bestaat uit acht deelnemers (gemeenten Gent, Evergem, Zelzate, Terneuzen, Vlissingen, Borsele, Provincie Oost-Vlaanderen en Provincie Zeeland). Iedere deelnemer heeft één stem in de aandeelhoudersvergadering.
Bestuurlijk belang	Iedere deelnemer benoemt uit zijn midden de leden van de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur wordt gevormd door twee afgevaardigden per deelnemer.
Vertegenwoordiging in het bestuur	De bestuurlijke vertegenwoordiging wordt ingevuld door de burgemeester en de wethouder met portefeuille ruimtelijke ontwikkeling.
Stemverhouding in het bestuur	Iedere aandeelhouder heeft één stem in de aandeelhoudersvergadering. Er wordt besloten met consensus. Een deelnemer mag zich onthouden van stemming.
Jaarcijfers	Het resultaat 2022 is niet van toepassing.
Verwacht resultaat	Geen gegevens beschikbaar.
Eigen/ Vreemd vermogen	Geen gegevens beschikbaar.
Bijdrage 2024	We dragen jaarlijks € 5.500 bij aan het werkkapitaal. De bedragen van de deelnemers worden berekend aan de hand van het inwonersaantal, met een degressieve correctie naargelang het inwonersaantal stijgt. Voor de provincies is een vaste bijdrage vastgesteld.
Beleidsvoornemens	Het samenwerkingsverband is aangewezen als het enige grensoverschrijdende NOVEX (Nationale Omgevingsvisie Extra) gebied van Nederland. Een NOVEX-gebied is een aandachtsgebied waar grote ruimtelijke transitie vragen om een apart ontwikkelperspectief. We gebruiken 2023 voor het opstellen van een ontwikkelperspectief NOVEX. Dit ontwikkelperspectief geeft inzicht in de ruimtelijke opgaven waar we tot 2050 mee te maken krijgen met de focus op de periode tot 2035. We hebben een projectplan ingediend om grensoverschrijdend zoetwaterbeleid te ontwikkelen, een governancestructuur op te zetten en een grensoverschrijdend cultuurfestival te organiseren.

North Sea Port

Vestigingsplaats	Sas van Gent
Deelnemers	Gemeenten Borsele, Terneuzen, Vlissingen en de Provincie Zeeland als Zeeuwse aandeelhouders. Gemeenten Gent, Evergem, Zelzate en de Provincie Oost-Vlaanderen als Vlaamse aandeelhouders.

Publiek belang	<p>North Sea Port beheert en ontwikkelt de Zeeuwse en Vlaamse havens van Gent en omstreken. In 2021 hebben de aandeelhouders een aandeelhoudersstrategie vastgesteld die drie hoofdambities beschrijft:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ creatie van werkgelegenheid en economische ontwikkeling; ▪ bijdrage aan duurzaamheid en klimaat; ▪ borgen van financiële gezondheid. <p>Dit heeft als doel om door middel van het ontwikkelen en exploiteren van de havens welvaart te genereren in de grensoverschrijdende regio. Dit wordt nagestreefd door het accommoderen van nieuwe en het faciliteren van reeds gevestigde haven- en industriebedrijven. Ook spelen ze een grote rol in de inpassing van infrastructuur en productiemiddelen van het duurzame energiesysteem.</p>
Bestuurlijk belang	De gemeente is sinds juni 2019 rechtstreeks voor 8,33% aandeelhouder in North Sea Port.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis
Stemverhouding in het bestuur	Voor besluiten is een meerderheid van stemmen nodig. Voor besluiten met een grotere impact is 76% meerderheid nodig.
Vertegenwoordiging in het Toezichthoudend Orgaan	Wethouder C. Weststrate vertegenwoordigt de Nederlandse aandeelhouders, met uitzondering van de Provincie Zeeland, in het Toezichthoudend Orgaan tot juni 2024.
Financieel belang	<p>North Sea Port SE exploiteert voor eigen rekening en risico. Exploitatieverliezen komen ten laste van de SE en hebben uiteindelijk hun effect op de waarde van het aandeel. Exploitatiewinsten kunnen in de toekomst leiden tot dividenduitkeringen. Gelet op de toekomstige investeringsplannen en de garantiestelling voor de leningen is een dividenduitkering nog niet aan de orde, in principe zolang de garanties gelden. Borsele staat voor 16 2/3% garant voor de eerder door North Sea Port Netherlands (voorheen ZSP NV) afgesloten leningen. Het garantiëplafond is per 01-01-2023 360 miljoen euro. Hiervan is medio 2022 ongeveer 201 miljoen euro benut. De reeds eerder aangegane garantie voor WarmCo2 bedraagt 65 miljoen euro, waarvan ongeveer 59 miljoen euro is ingezet. Samen dus ongeveer 260 miljoen euro, plus de daarop van toepassing zijnde en aflopende derivaten. Deze hebben medio 2022 een negatieve marktwaarde van circa 11,2 miljoen euro. Door de fusie met Gent in een 50/50 verhouding daalt het risico effectief van 16,67% naar 8,33%. North Sea Port SE heeft een 100% vrijwaring gegeven voor de eventuele garantieverplichtingen van de Zeeuwse participanten.</p>
Belangrijkste risico's	De gemeente kan worden aangesproken voor uitstaande leningen van North Sea Port Netherlands (voorheen ZSP NV), waarvoor de gemeente zich garant heeft gesteld. Bij structureel slechte bedrijfsresultaten van North Sea Port kan het gemeentelijk aandeel in waarde achteruitgaan.
Jaarcijfers	North Sea Port heeft het jaar 2022 positief afgesloten met een resultaat voor belastingen van 47,7 miljoen euro (2021: 43,1 miljoen euro). Dat is een stijging van 11% ten opzichte van 2021. Het eigen vermogen bedraagt per balansdatum 602 miljoen euro. Het balanstotaal bedroeg per balansdatum 933 miljoen euro.
Verwacht resultaat	Geen gegevens beschikbaar.
Eigen/ Vreemd vermogen	Geen gegevens beschikbaar.

Bijdrage 2024	Niet van toepassing
Beleidsvoornemens	Voortzetting van de economische ontwikkeling van de havens. Uitvoering laten geven aan het strategisch ondernemingsplan 'Connect 2025'. Momenteel wordt gewerkt aan de herijking van de Rapportage garantstelling North Sea Port 2023. In de slipstream daarvan wordt ook een nieuw Treasury Statuut opgesteld. Het nieuwe Treasury Statuut wordt in de tweede helft van 2023 voor de Algemene Vergadering van Aandeelhouders geagendeerd.

Openbaar Lichaam Afvalstoffenverwijdering Zeeland (O.L.A.Z.)

Vestigingsplaats	Kapelle
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten.
Publiek belang	Behartiging van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemers op het gebied van de afvalstoffenverwijdering.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in zowel het algemeen als het dagelijks bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder C. Weststrate (voorzitter)
Stemverhouding in het bestuur	De gemeente Borsele brengt in het algemeen bestuur 5 stemmen uit.
Financieel belang	Het nadelig saldo wordt omgeslagen zowel naar rato van de hoeveelheid aangeboden afval als naar rato van het aantal inwoners.
Belangrijkste risico's	De tarieven die uit de begroting van O.L.A.Z. voortvloeien zijn voorschottarieven. De in de voorschottarieven verwerkte indexering en het tarief van de milieustraten zijn gebaseerd op aannames. Daarnaast kan de omvang van de verschillende afvalcomponenten fluctueren, evenals de opbrengsten van diverse afvalcomponenten. De ontwikkeling van de afvalstoffenbelasting (inclusief CO ₂ heffing) kan een risico vormen.
Jaarcijfers	Het resultaat over 2022 bedraagt € 69.698 positief.
Verwacht resultaat	Het verwachte resultaat over 2024 is nihil.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-1-2024 en per 31-12-2024 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 551.638 resp. € 551.638 Verwacht vreemd vermogen: € 14.486.699 resp. € 14.486.699.
Bijdrage 2024	De bijdrage 2024 van Borsele bedraagt € 1.401.872.
Beleidsvoornemens	Uitwerking van het kabinetsprogramma 'Van Afval Naar Grondstof'. Van de gemeenten wordt in dat kader een inzet verwacht op het gebied van de gescheiden inzameling. Aandacht voor standaardisatie en communicatie. Uitwerking van de plannen om de milieustraten te optimaliseren.

De Betho

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Gemeenten in de Oosterschelderegio m.u.v. Schouwen-Duiveland.
Publiek belang	Het op een bedrijfsmatig verantwoorde wijze uitvoeren van alle taken die voortvloeien uit de Wet sociale werkvoorziening (Wsw), waaronder het bieden van beschutte werkplaatsen aan inwoners van de deelnemende gemeenten die behoren tot de doelgroep van de Wsw.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in zowel het algemeen als het dagelijks bestuur.

Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke
Stemverhouding in het bestuur	Het aantal stemmen per lid van het algemeen bestuur is afhankelijk van de gemeentegrootte. In totaal zijn er 17 stemmen; Borsele heeft er 3.
Financieel belang	Er is een directe koppeling gelegd tussen de gemeentelijke bijdrage en de hoeveelheid uit te besteden werk door de gemeenten aan De Betho. Een eventueel nadelig exploitatietekort wordt als volgt berekend: <ul style="list-style-type: none"> - Het aandeel van niet-deelnemende gemeenten wordt berekend naar rato van hun aandeel in het totaal aantal werknemers van het openbaar lichaam; - Het resterende tekort wordt als volgt verdeeld: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 50% wordt omgeslagen naar rato van het aantal inwoners van de gemeenten. ▪ 50% wordt omgeslagen naar rato van het aantal werknemers in dienst van het openbaar lichaam en woonachtig in de gemeenten.
Belangrijkste risico's	Als op landelijk niveau veranderingen worden doorgevoerd in de structuur van de Wsw kunnen deze (grote) gevolgen hebben voor de Wsw en De Betho.
Jaarcijfers	Het resultaat 2022 bedroeg € 1.126.000 positief waarvan het aandeel voor Borsele € 171.200 bedroeg.
Verwacht resultaat	Het verwachte resultaat over 2024 is nihil.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-1-2024 en per 31-12-2024 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 1.005.000 resp. € 1.005.000. Verwacht vreemd vermogen: € 12.567.000 resp. € 11.826.000.
Bijdrage 2024	Op basis van de rijksbijdrage betalen we € 1.574.000 door aan De Betho.
Beleidsvoornemens	De behoeften en de beschikbaarheid van de benodigde re-integratie-instrumenten beter op elkaar (laten) aansluiten; ook waar het gaat om 'beschut werk'. Een samenspel tussen de Betho, GR De Bevelanden en de gemeenten.

Regionaal Bureau Leerlingzaken

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Borsele, Goes, Kapelle, Reimerswaal, Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Tholen.
Publiek belang	Op een hoger plan brengen van de kwaliteit en de dienstverlening, volgen van een eenduidige en consistente handhavingsstrategie.
Bestuurlijk belang	Het behartigen van de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de uitvoering van de Leerplichtwet en de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie. De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke
Stemverhouding in het bestuur	Gelijke stemverhouding. Ieder lid van het bestuur brengt één stem uit.
Financieel belang	Aandeel in de totale kosten van de samenwerkingsonderdelen.
Belangrijkste risico's	De inkomsten van het RBL bestaan uit de bijdragen van de deelnemende gemeenten en rijksbijdragen voor kwalificatieplicht en

	het Regionale Meld- en Coördinatiefunctie. Daarnaast ontvangt het RBL bijdragen uit de convenanten voor Voortijdige School Verlaters en middelen van het Europees Sociaal Fonds. Als deze extra middelen komen te vervallen, kan geen sluitende begroting worden gemaakt.
Jaarcijfers	Het resultaat 2022 bedroeg € 32.484 positief.
Verwacht resultaat	Het verwachte resultaat voor 2024 bedraagt € 53.430 positief.
Eigen/ Vreemd vermogen	Geen gegevens beschikbaar.
Bijdrage 2024	De bijdrage voor Borsele is € 91.308.
Beleidsvoornemens	Inzetten op preventie: leerlingen binnenhouden op de opleidingen en zorgen dat ze die afronden, met name op de mbo-opleidingen. Extra inzetten op kwetsbare jongeren.

*Vennootschappen en coöperaties***GBE AQUA B.V.**

Vestigingsplaats	Middelburg
Publiek belang	Het maatschappelijk kapitaal is verdeeld in 1.000.000 aandelen. Hiervan is 50% in eigendom van de Provincie Zeeland en 50% in eigendom van de gemeenten in Zeeland en enige gemeenten in Noord-Brabant en Zuid-Holland en de Provincie Noord-Brabant.
Bestuurlijk belang	De gemeente Borsele neemt voor 2,644% deel in het maatschappelijk kapitaal (26.440 van de 1.000.000 aandelen) en oefent zeggenschap uit in de aandeelhoudersvergadering. Ieder aandeel vertegenwoordigd € 1.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis
Stemverhouding in het bestuur	Stem in de aandeelhoudersvergadering naar rato van het aandelenkapitaal.
Financieel belang	Vanaf 2022 wordt dividend uitgekeerd naar rato van het aandeelhoudersbelang. Voor de gemeente Borsele worden de vrij besteedbare dividendinkomsten in 2024 geraamd op afgerond € 143.000. Conform de aandeelhoudersovereenkomst worden met de dividenduitkeringen van ZEH eerst de leningen van GBA Aqua afgelost. Deze inzet van dividenden vormt een kapitaalstorting in GBE Aqua en heeft een sterkere vermogenspositie van GBE Aqua tot gevolg. Dit leidt waarschijnlijk tot een lagere rentelast. Hierdoor kan het dividend in de toekomst mogelijk worden verhoogd. In de loop van het tweede kwartaal van 2024 ontstaat daarover meer duidelijkheid.
Belangrijkste risico's	Het risico is beperkt tot de eenmalige kapitaalstorting van € 26.440. Afhankelijk van het dividend van ZEH (waarvan de hoogte afhankelijk is van de volatiliteit van de elektriciteitsprijzen) kan de lening van GBE Aqua B.V. versneld worden afgelost. Op basis van de huidige prognose kan deze in 2024 volledig worden afgelost. De inzet van het dividend van ZEH is voor de gemeente een kapitaalstorting in GBE Aqua. In Q4- 2023 resp. Q4 -2024 worden hiervoor investeringsvoorstellen aan de raad voorgelegd.
Jaarcijfers	Het nettoresultaat van GBE Aqua B.V. bedroeg € 46,1 miljoen in 2022. Op basis van de prognose wordt een stijgende winst in de komende jaren verwacht.
Verwacht resultaat	Geen gegevens beschikbaar.
Eigen/ Vreemd vermogen	Geen gegevens beschikbaar.
Beleidsvoornemens	In 2023 is groen licht gegeven voor het opstellen van een nieuwe aandeelhouderstrategie. Deze wordt in de eerste helft van 2024 ter besluitvorming voorgelegd.

Zeeuwse Energie Houdster Maatschappij (ZEH) NV

Vestigingsplaats	Middelburg
Publiek belang	Het maatschappelijk kapitaal is verdeeld in 15.280 aandelen. Hiervan is 50% in eigendom van de Provincie Zeeland en 50% in eigendom van de gemeenten in Zeeland en enige gemeenten in Noord-Brabant en Zuid-Holland en de Provincie Noord-Brabant.
Bestuurlijk belang	De gemeente Borsele neemt voor 2,644% deel in het maatschappelijk kapitaal (404 van de 15.280 aandelen) en oefent zeggenschap uit in de aandeelhoudersvergadering.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis
Stemverhouding in het bestuur	Stem in de aandeelhoudersvergadering naar rato van het aandelenkapitaal.
Financieel belang	Eind 2021 is nieuw dividendbeleid opgesteld. Dit is primair gebaseerd op het aflossen van de lening van GBE Aqua B.V. en formuleert de randvoorwaarden van de vrij besteedbare dividenuitkeringen. Verwacht wordt dat met de dividenden van ZEH de leningen van GBE Aqua in 2024 volledig kunnen worden afgelost. Toekomstige dividenden (vanaf 2025) zijn afhankelijk van de toekomstige bedrijfsactiviteiten van ZEH.
Belangrijkste risico's	De volatiliteit van de elektriciteitsprijzen op de energiemarkt is voor ZEH een belangrijk risico. Dit kan de winstgevendheid en daarmee het dividend onder druk zetten.
Jaarcijfers	Het totale nettoresultaat over 2022 bedroeg afgerond € 182 miljoen positief. Per eind 2022 is het balanstotaal € 3.139 miljoen. Het eigen vermogen bedroeg € 1.586 miljoen (inclusief resultaat 2022).
Verwacht resultaat	Geen gegevens beschikbaar
Eigen/ Vreemd vermogen	Geen gegevens beschikbaar
Bijdrage 2024	Niet van toepassing.
Beleidsvoornemens	In 2022 zijn de Wholesale-activiteiten verkocht. Voor de resterende bedrijfsonderdelen wordt de aandeelhouderstrategie herijkt. De resultaten daarvan worden in december 2023 ter besluitvorming voorgelegd.

NV Economische Impuls Zeeland

Vestigingsplaats	Middelburg
Deelnemers	De 13 Zeeuwse gemeenten, ABN AMRO, Dow Benelux, Kamer van Koophandel, Rabobank, Provincie Zeeland
Publiek belang	Ontwikkelingsmaatschappij NV Economische Impuls Zeeland (Impuls) heeft als doel het vergroten van de dynamiek van de Zeeuwse economie. De kerndoelen van Impuls zijn: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Structuurversterking en ontwikkeling van de regionale economie door grote projecten te faciliteren. ▪ De ontwikkeling en uitvoering van projecten voor de Zeeuwse kenniseconomie. Dit in het kader van het Akkoord Zeeuwse Kenniseconomie, waarbij de nadruk wordt gelegd op het verhogen van het opleidingsniveau, betere uitwisseling tussen onderwijs en arbeidsmarkt en innovatie. ▪ Economische promotie en acquisitie.

Bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder van Impuls Zeeland.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam
Stemverhouding in het bestuur	Elke aandeel geeft recht op het uitbrengen van één stem. Borsele heeft 1.503 van de totaal 750.000 aandelen. Alle besluiten van de algemene vergadering worden genomen met volstrekte meerderheid van stemmen, voor zover bij de wet of de statuten geen grotere meerderheid is voorgeschreven.
Financieel belang	Op basis van een meerjarenbegroting stemmen de aandeelhouders jaarlijks in met de deelnemersbijdrage (nu ongeveer € 1,03 per inwoner).
Belangrijkste risico's	Het risico beperkt zich tot een mogelijk hogere jaarlijkse bijdrage per inwoner. Impuls Zeeland verwacht voor 2023 een tekort van € 100.000. Dit kan eenmalig worden opgevangen uit de reserve in 2023. Echter: voor de lange termijn is dat niet mogelijk. Om dit op te vangen worden nadere voorstellen geformuleerd.
Jaarcijfers	Het resultaat over 2022 bedroeg € 6.092 negatief. Het balanstotaal bedraagt eind 2022 € 13,6 miljoen en het eigen vermogen € 9,97 miljoen.
Verwacht resultaat	Geen gegevens beschikbaar.
Eigen/ Vreemd vermogen	Geen gegevens beschikbaar.
Bijdrage 2024	De bijdrage bedraagt ongeveer € 23.500.
Beleidsvoornemens	De vennootschap staat voor een verandering in het aandelenkapitaal. In dat verband stappen het rijk en de provincie uit het Investeringsfonds Zeeland. De opbrengst daarvan wordt ingezet om het aandelenkapitaal in Impuls (verder) te verwerven. De aandelen van SER Zeeland worden verdeeld over de gemeenten. Na de herverdeling van het aandelenkapitaal is de verdeling daarvan als volgt: 45% Rijk 45% Provincie Zeeland 10% Zeeuwse gemeenten (was 17%). De provincie en de gemeenten behouden daarmee een meerderheid. Het is de bedoeling om de besluitvorming over de omzetting van het AK begin 2024 af te ronden.

Sportfondsen Borsele B.V.

Vestigingsplaats	Heinkenszand
Deelnemers	Borsele
Publiek belang	De gemeente Borsele heeft het beheer van drie grote sportaccommodaties ondergebracht in de Sportfondsen Borsele B.V. Ze dragen zorg voor de exploitatie, beheer en onderhoud van Sporthal De Zwake in 's-Gravenpolder, het vergader- en congrescentrum De Stenge in Heinkenszand en het zwembad Stelleplas in Heinkenszand. Ze voeren ook de exploitatie van de dorpshuizen De Jeugdhoeve en De Burcht.
Bestuurlijk belang	Het bestuur wordt gevormd door een directie die wordt benoemd door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Tweemaal per jaar is er een klant-/leveranciersoverleg.

Vertegenwoordiging in het bestuur	Niet van toepassing.
Stemverhouding in het bestuur	Niet van toepassing.
Financieel belang	De gemeente verstrekt een exploitatie- en onderhoudssubsidie, evenals een bijdrage voor het gebruik van de sporthal ten behoeve van het gymnastiekonderwijs.
Belangrijkste risico's	De voeding van het onderhoudsfonds vormt een belangrijk risico.
Jaarcijfers 2022	Geen gegevens beschikbaar.
Verwacht resultaat	Geen gegevens beschikbaar.
Eigen/ Vreemd vermogen	Geen gegevens beschikbaar.
Bijdrage 2024	De gemeentelijke bijdrage in de exploitatie en het klein en groot onderhoud is vastgesteld op circa € 1.000.000. Aan huur ontvangen we circa € 375.000.

Veiligheidsregio Zeeland

Vestigingsplaats	Middelburg
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten.
Publiek belang	Het instellen en instant houden van een overkoepelend orgaan voor fysieke veiligheid in Zeeland. De taken zijn brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de gezamenlijke meldcentrale, de voorbereiding en uitvoering van rampenbestrijding en crisisbeheersing.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft 1 zetel in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis
Stemverhouding in het bestuur	De leden van het algemeen bestuur vertegenwoordigen 1 stem per 5.000 inwoners.
Financieel belang	Eind september 2014 is na bemiddeling door de provincie de verdeelsleutel vastgesteld.
Belangrijkste risico's	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Indien de werkelijke loonkosten en -prijsstijgingen de verwachte percentages (VZG-norm) te boven gaan. ▪ Hogere onderhoudskosten van brandweermaterieel en -materiaal (ten opzichte van begroot).
Jaarcijfers	Het resultaat 2022 bedroeg € 613.731 negatief.
Verwacht resultaat	Het verwachte resultaat over 2024 bedraagt € 290.700 negatief.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-1-2024 en per 31-12-2024 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 966.686 resp. € 675.986. Verwacht vreemd vermogen: € 27.439.152 resp. € 28.105.348.
Bijdrage 2024	De bijdrage 2024 bedraagt € 1.920.000.
Beleidsvoornemens	De VRZ zet in op een goed voorbereide crisisorganisatie en een actueel risicobeeld samen met de risicopartners. Er wordt ook ingezet op een toekomstbestendige brandweezorg. De veranderende adviesfunctie van de brandweer op het gebied van omgevingsveiligheid is één van de grootste uitdagingen van de VRZ.

BNG Bank N.V.

Vestigingsplaats	Den Haag
Deelnemers	Alle Nederlandse gemeenten en het Rijk.
Publiek belang	De NV BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het

	maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoners. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.
Bestuurlijk belang	De gemeente Borsele neemt voor 0,07% deel in het maatschappelijk kapitaal (39.273 van de 55.590.720 aandelen) en heeft zitting in de aandeelhoudersvergadering.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam
Stemverhouding in het bestuur	Stemrecht op de aandelen die in bezit zijn: 1 stem per aandeel van € 2,50. Borsele bezit 39.273 aandelen.
Financieel belang	De gemeente bezit 39.273 aandelen van de BNG, hiermee zijn we aandeelhouder voor 0,07%. Voor 2024 hebben wij een bedrag van € 40.000 als dividenduitkering in onze begroting opgenomen.
Belangrijkste risico's	De BNG is financieel gezond, de halfjaarcijfers van 2023 waren positief. Er zijn geen grote risico's.
Jaarcijfers	Het resultaat 2022 bedroeg € 300 miljoen positief.
Verwacht resultaat 2024	Geen gegevens beschikbaar.
Eigen/ Vreemd vermogen	Geen gegevens beschikbaar.
Bijdrage 2023	Niet van toepassing.
Beleidsvoornemens	Er zijn geen specifieke beleidsvoornemens. Behoud van het aandelenkapitaal als duurzame belegging.

*Stichtingen en verenigingen***Stichting Omnisscholen**

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Borsele
Publiek belang	Het openbaar onderwijs van de gemeente Borsele is per 2013 verzelfstandigd: de stichting Omnisscholen.
Bestuurlijk belang	Het bestuur wordt gevormd door één bestuurder. De bestuurder wordt benoemd door de raad van toezicht.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Niet van toepassing. Echter, jaarlijks legt de stichting de begroting, de jaarrekening en het jaarverslag ter informatie voor aan de gemeenteraad. De rol van de gemeente ziet in het bijzonder toe op de instandhouding van de scholen en vestigingen en de wezenskenmerken van het openbaar onderwijs.
Stemverhouding in het bestuur	Er is één bestuurslid.
Financieel belang	De gemeente verstrekt diverse subsidies aan de stichting Omnisscholen.
Belangrijkste risico's	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Landelijke beleidskeuzes hebben soms een grote impact. Het is lastig om invloed te hebben op deze besluiten. ▪ Weliswaar zijn de Omnisscholen klein maar de financiële positie voldoet aan de voorwaarden.
Jaarcijfers	Het resultaat 2022 was € 16.229 positief.
Verwacht resultaat	Het verwachte resultaat over 2024 bedraagt € 312 positief.
Eigen/ Vreemd vermogen	Het verwachte vermogen per 1-8-2024 en per 1-8-2025 bedraagt: Verwacht eigen vermogen: € 672.171 resp. € 759.630. Verwacht vreemd vermogen: € 505.965 resp. € 506.965.
Bijdrage 2024	In 2024 kennen we € 37.200 aan subsidie toe in het kader van de Verordening materiële financiële gelijkstelling onderwijs gemeente Borsele.
Beleidsvoornemens	De Omnis Kindcentra (OKC) staan midden in de Borselse samenleving en dragen door hun activiteiten bij aan de leefbaarheid in de dorpen. De Omnisscholen zijn een samenwerkingspartner voor verschillende lokale verenigingen en vrijwilligers. Op ieder OKC is een doorgaande lijn voor kinderen van 2 tot 12 jaar. Door het geven van onderwijs op maat komt ieder kind tot zijn of haar recht.

Inkoopbureau West-Brabant

Vestigingsplaats	Etten-Leur
Deelnemers	21 deelnemers, waaronder gemeenten en overige non-profit instellingen
Publiek belang	Professionalisering van de inkoopfunctie bij de deelnemers
Bestuurlijk belang	Het is een stichting waarin alle deelnemers vertegenwoordigd zijn in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam
Stemverhouding in het bestuur	Ieder lid brengt één stem uit.
Financieel belang	De bijdrage is gebaseerd op het aantal dagdelen dat diensten worden afgenomen
Belangrijkste risico's	De belangrijkste uitdagingen die impact kunnen hebben op de kwaliteit van de dienstverlening van het inkoopbureau zijn thema's zoals

	arbeidsmarkt, gemeentelijke fusies, de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording, teruglopende gemeentebegrotingen, de onduidelijke impact van digitale innovatie en de steeds prominentere rol van inkoop binnen de strategie van organisaties.
Jaarcijfers 2022	Het nettoresultaat over 2022 bedraagt € 10.650 negatief.
Verwacht resultaat	Geen gegevens beschikbaar.
Eigen/ Vreemd vermogen	Geen gegevens beschikbaar.
Bijdrage 2024	De bijdrage voor 2024 bedraagt € 30.000
Beleidsvoornemens	De stichting oriënteert zich nu op ontwikkelingen, waarbij niet langer met een vaste dagdeelafname wordt gewerkt maar waarbij meer flexibele inzet wordt geboden, afhankelijk van de capaciteitsvraag bij de deelnemers in de stichting. De stichting heeft voor de komende jaren een meerjarenvisie ontwikkeld.

BIJLAGEN

Toelichting financiële positie

Bij het opstellen van de begroting 2024 en de meerjarenramingen 2025 tot en met 2027 zijn we van de volgende punten uitgegaan:

BBV

De begroting met bijbehorende meerjarenramingen stellen we op volgens het BBV. In hoofdlijnen gaat het om het volgende: uniforme indeling in taakvelden, uniforme basisset beleidsindicatoren, financiële kengetallen, verbeterde informatie over verbonden partijen, inzicht in de kosten van overhead, aanpassingen in het stelsel van baten en lasten en de VPB-plicht (vennootschapsbelasting).

Indexering materiële- en subsidiebudgetten

De materiële- en subsidiebudgetten verhogen we niet voor loon- en prijsstijgingen. De reden is dat we onvoldoende worden gecompenseerd vanuit het Rijk en we toe willen werken naar een sluitend meerjarenperspectief.

Belastingen en overige inkomsten

Normaal gesproken compenseren wij de stijging van de materiële uitgaven en subsidies door de belastingen en tarieven met eenzelfde percentage te laten stijgen. Ondanks dat we de materiële- en subsidiebudgetten niet verhogen, zijn wij genooddaakt de belastingen en overige inkomsten met het inflatiepercentage te verhogen. Wij stellen u voor om deze inkomsten met 3% te verhogen.

Gemeenschappelijke regelingen

Jaarlijks stelt de Vereniging Zeeuwse Gemeenten een indexatierichtlijn op met een percentage voor de toegestane inflatiecorrectie op de gemeentelijke bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen. Voor de begroting 2024 is dat 3,4%. Dit percentage houden we ook aan voor de overige jaren van de periode van de meerjarenbegroting.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Onder arbeidsrechtelijke verplichtingen worden verstaan de aanspraken op toekomstige uitkeringen door huidig dan wel voormalig personeel. Het BBV schrijft voor dat jaarlijkse arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume via de exploitatie moeten lopen. Als de verplichtingen niet van een vergelijkbaar volume zijn, dan moet hiervoor een voorziening worden getroffen.

De gemeente Borsele is eigen risicodrager met betrekking tot de Werkloosheidswet (WW)-uitkeringen en verplichte bovenwettelijke WW-uitkeringen voor voormalig werknemers. Voor voormalig werknemers die recht hebben op een WW-uitkering ontvangt de gemeente een nota van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen.

Balans per 31 december

Het BBV legt de verplichting op om in de begroting een geprognoseerde balans op te nemen.

Activa	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
(im) Materiële vaste activa	34.818.551	47.629.545	57.850.164	56.774.651	55.657.661	52.912.947
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekingen	2.463.010	4.814.526	4.814.526	4.814.526	4.814.526	4.814.526
Financiële vaste activa: Leningen	3.844.470	3.574.470	3.304.470	3.034.470	2.764.470	2.494.470
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	272.995	222.995	172.995	122.995	72.995	22.995
Totaal Vaste Activa	41.399.026	56.241.536	66.142.155	64.746.642	63.309.652	60.244.938
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	-2.157.259	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen <1 jaar	33.511.946	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000
Liquide middelen	160.434	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
Overlopende activa	284.532	43.418	100.000	100.000	100.000	100.000
Totaal Vlottende Activa	31.799.653	6.243.418	6.300.000	6.300.000	6.300.000	6.300.000
Totaal Activa	73.198.679	62.484.954	72.442.155	71.046.642	69.609.652	66.544.938
Passiva	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
Eigen vermogen	39.352.675	31.052.720	30.596.924	30.168.128	29.782.332	29.396.536
Voorzieningen	5.747.711	5.943.772	6.005.527	6.051.282	6.088.037	6.129.792
Vaste schuld	16.564.536	15.003.024	13.441.512	11.880.000	10.500.000	9.120.000
Totaal Vaste Passiva	61.664.922	51.999.516	50.043.963	48.099.410	46.370.369	44.646.328
Vlottende schuld	6.331.364	5.485.438	17.398.192	17.947.232	18.239.283	16.898.610
Overlopende passiva	5.202.393	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000
Totaal Vlottende Passiva	11.533.757	10.485.438	22.398.192	22.947.232	23.239.283	21.898.610
Totaal Passiva	73.198.679	62.484.954	72.442.155	71.046.642	69.609.652	66.544.938

Zoals voorgeschreven in het BBV presenteren we hieronder het Europese Monetaire Unie (EMU)-saldo. Dit is berekend op transactiebasis en volgens de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie.

				T-1	T	T+1	T+2	T+3
				2023	2024	2025	2026	2027
EMU-SALDO				-24.072.147	-10.614.660	692.473	767.948	2.400.673
EMU-SALDO referentiewaarde				15.871.268	15.871.268	15.871.268	15.871.268	15.871.268
Vershil EMU-saldo & referentiewaarde				-39.943.415	-26.485.928	-15.178.795	-15.103.319	-13.470.595
Mutaties (1 januari tot 31 december)	Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekingen en leningen	2.081.516	-270.000	-270.000	-270.000	-270.000
			Uitzettingen	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
		Vlottende activa	Uitzettingen	-28.511.946	0	0	0	0
			Liquide middelen	39.566	0	0	0	0
		Overlopende activa	-241.114	56.582	0	0	0	
	Passiva	Vaste Passiva	Vaste schuld	-1.561.512	-1.561.512	-1.561.512	-1.380.000	-1.380.000
		Vlottende passiva	Vlottende schuld	-845.926	11.912.754	549.039	292.052	-1.340.673
			Overlopende passiva	-202.393	0	0	0	0
Eventuele boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa				0	0	0	0	0

Vervangingsinvesteringen

Investering	2024	2025	2026	2027
Werktuigdrager en nieuwe borstel en weedheather	€ 95.000			
Werktuigdrager en nieuwe borstel	€ 90.000			
Diepbeluchter	€ 50.000			
John Deere maaier Zero Turn	€ 35.000			
John Deere zero turn maaier	€ 35.000			
Combi-Unit onderhoudsdienst riolering	€ 120.000			
Minikraan		€ 40.000		
Werktuigdrager en nieuwe borstel		€ 95.000		
Veegauto		€ 240.000		
Zoutoplosser + betonbak			€ 35.000	
Kleine tractor Kubota ploeg Kwadendamme			€ 45.000	
Cirkelmaaier			€ 175.000	
Bestelauto maaltijdvoorziening			€ 60.000	
Bestelauto maaltijdvoorziening			€ 60.000	
Bestelauto groenploeg Oost				€ 50.000
Zijlader				€ 240.000
Achterlader				€ 220.000
Totaal investeringen	€ 425.000	€ 375.000	€ 375.000	€ 510.000

Omschrijving Uitvoeringsprogramma	2024	2025	2026	2027
Wegen	€ 800.000	€ 820.000	€ 780.000	€ 800.000
Groen	€ 124.000	€ 124.000	€ 124.000	€ 124.000
Riolering	€ 741.000	€ 717.000	€ 740.000	€ 760.000
Totale investering Uitvoeringsprogramma	€ 1.665.000	€ 1.661.000	€ 1.644.000	€ 1.684.000

Overzicht reserves en voorzieningen

Het volgende overzicht geeft de begrote stand van de reserves en voorzieningen in 2023-2027.

Overzicht reserves en voorzieningen	2023			2024			2025			2026			2027			Saldo 31-12-2027
	Saldo 01-01-2023	vermeer- dering	vermin- dering	Saldo 01-01-2024	vermeer- dering	vermin- dering	Saldo 01-01-2025	vermeer- dering	vermin- dering	Saldo 01-01-2026	vermeer- dering	vermin- dering	Saldo 01-01-2027	vermeer- dering	vermin- dering	
Algemene reserves																
Algemeen weerstandsvermogen	17.484.918	678.000	9.772.430	8.390.488	-	81.000	8.309.488	-	50.000	8.259.488	-	-	8.259.488	-	-	8.259.488
Totaal algemene reserves	17.484.918	678.000	9.772.430	8.390.488	-	81.000	8.309.488	-	50.000	8.259.488	-	-	8.259.488	-	-	8.259.488
Bestemmingsreserves																
Weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie	3.678.239	-	702.000	2.976.239	-	24.000	2.952.239	-	24.000	2.928.239	-	24.000	2.904.239	-	24.000	2.880.239
Reserve kwaliteit openbare ruimte	1.417.268	-	463.523	953.745	-	-	953.745	-	-	953.745	-	-	953.745	-	-	953.745
Reserve kapitaallasten gebouwen	3.748.094	1.076.197	165.800	4.658.491	-	192.150	4.466.341	-	196.150	4.270.191	-	203.150	4.067.041	-	203.150	3.863.891
Reserve afschrijvingen Investerings met Maatschappelijk Nut	358.000	2.699.748	22.283	3.035.465	-	158.646	2.876.819	-	158.646	2.718.173	-	158.646	2.559.527	-	158.646	2.400.881
Reserve Sloebos/Groenproject 't Sloe	1.813.090	-	977.125	835.965	-	-	835.965	-	-	835.965	-	-	835.965	-	-	835.965
Reserve Sloerand	907.504	-	250.000	657.504	-	-	657.504	-	-	657.504	-	-	657.504	-	-	657.504
Reserve IBP	1.551.297	-	930.778	620.519	-	-	620.519	-	-	620.519	-	-	620.519	-	-	620.519
Reserve Sociaal Domein	1.758.558	300.000	-	2.058.558	-	-	2.058.558	-	-	2.058.558	-	-	2.058.558	-	-	2.058.558
Reserve Duurzaamheid	-	1.113.347	-	1.113.347	-	-	1.113.347	-	-	1.113.347	-	-	1.113.347	-	-	1.113.347
Egalisatiereserve Gebouwenbeheer	3.992.438	-	226.197	3.766.241	-	-	3.766.241	-	-	3.766.241	-	-	3.766.241	-	-	3.766.241
Egalisatiereserve Wegenbeheer	921.235	-	-	921.235	-	-	921.235	-	-	921.235	-	-	921.235	-	-	921.235
Egalisatiereserve Buitensportaccommodaties	263.010	-	-	263.010	-	-	263.010	-	-	263.010	-	-	263.010	-	-	263.010
Egalisatiereserve Openbare verlichting	166.388	-	-	166.388	-	-	166.388	-	-	166.388	-	-	166.388	-	-	166.388
Egalisatiereserve Groen	635.525	-	-	635.525	-	-	635.525	-	-	635.525	-	-	635.525	-	-	635.525
Egalisatiereserve Riolerings	530.847	-	530.847	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve Precario kabels en leidingen	126.264	-	126.264	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal bestemmingsreserves	21.867.757	5.189.292	4.394.817	22.662.232	-	374.796	22.287.436	-	378.796	21.908.640	-	385.796	21.522.844	-	385.796	21.137.048
Totaal reserves	39.352.675	5.867.292	14.167.247	31.052.720	-	455.796	30.596.924	-	428.796	30.168.128	-	385.796	29.782.332	-	385.796	29.396.536
Voorzieningen																
Voorziening Precario rechten	2.032.797	-	-	2.032.797	-	-	2.032.797	-	-	2.032.797	-	-	2.032.797	-	-	2.032.797
Voorziening APPA	2.159.390	66.755	-	2.226.145	66.755	-	2.292.900	66.755	-	2.359.655	66.755	-	2.426.410	66.755	-	2.493.165
Voorziening Rioolrecht	790.132	300.000	-	1.090.132	140.000	-	1.230.132	65.000	-	1.295.132	5.000	-	1.300.132	-	10.000	1.290.132
Voorziening Afvalstoffenheffing	494.698	100.000	-	594.698	-	145.000	449.698	-	86.000	363.698	-	35.000	328.698	-	15.000	313.698
Totaal voorzieningen	5.477.017	466.755	-	5.943.772	206.755	145.000	6.005.527	131.755	86.000	6.051.282	71.755	35.000	6.088.037	66.755	25.000	6.129.792
Totaal reserves en voorzieningen	44.829.692	6.334.047	14.167.247	36.996.492	206.755	600.796	36.602.451	131.755	514.796	36.219.410	71.755	420.796	35.870.369	66.755	410.796	35.526.328

Overzicht incidentele lasten en baten

Incidentele lasten en baten:	2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma Bestuur en ondersteuning								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Veiligheid								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Verkeer, vervoer en waterstaat								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Economie								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Onderwijs								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Sport, cultuur en recreatie								
Actieplan sport, bewegen en gezondheid	€ 50.000		€ 50.000					
Onttrekking weerstandvermogen		€ 50.000		€ 50.000				
Musea	€ 31.000							
Onttrekking weerstandvermogen		€ 31.000						
Programma Sociaal domein								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Volksgezondheid en milieu								
Geen incidentele lasten en baten								
Programma Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing								
Geen incidentele lasten en baten								
Totaal	€ 81.000	€ 81.000	€ 50.000	€ 50.000	€ -	€ -	€ -	€ -
Structurele lasten	€ 68.925.345	€ 69.023.492	€ 69.874.048	€ 69.953.387	€ 68.380.600	€ 68.455.179	€ 68.087.541	€ 68.100.706
Totaal begroting	€ 69.006.345	€ 69.104.492	€ 69.924.048	€ 70.003.387	€ 68.380.600	€ 68.455.179	€ 68.087.541	€ 68.100.706

Toelichting:

Actieplan sport, bewegen en gezondheid

In de jaren 2022-2025 onttrekken we € 50.000 aan het algemeen weerstandvermogen voor de uitvoering van het actieplan sport, bewegen en gezondheid 2022-2025.

Musea

In de jaren 2020-2024 onttrekken we € 31.000 aan het algemeen weerstandvermogen voor ondersteuning musea.

Overzicht subsidies

Overzicht subsidieregelingen	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Dorpshuizen	€ 310.507	€ 295.000	€ 325.000
Amateurkunst	€ 15.705	€ 16.000	€ 16.000
Culturele raad	€ 102.569	€ 43.000	€ 40.000
Dorpsraden	€ 18.882	€ 19.000	€ 25.000
EHBO	€ 2.315	€ 2.900	€ 2.900
Evenementen	€ 1.245	€ 12.800	€ 14.500
Regionale instellingen	€ 16.362	€ 13.000	€ 13.350
Speeltuinenverenigingen	€ 60.472	€ 62.500	€ 62.500
Amateursport	€ 30.700	€ 38.700	€ 44.200
Jeugd- en jongerenwerk	€ 43.390	€ 50.000	€ 50.000
Maak werk van je idee	€ 2.983	€ 10.000	€ 8.000
Ouderenwerk	€ 42.557	€ 42.500	€ 49.000
Peutergroepen	€ 240.000	€ 246.500	€ 246.500
Subsidiëring schoolbegeleiding	€ 100.200	€ 75.000	€ 50.000
Vluchtelingenwerk	€ 163.569	€ 99.000	€ 153.500
Bibliotheek	€ 627.044	€ 662.000	€ 690.000
Musea	€ 32.841	€ 31.000	€ 31.800
Zeeuwse Muziekschool	€ 112.329	€ 117.000	€ 150.000
Asbest van het dak (restantkrediet)	€ 17.549	€ 45.000	€ 45.000
Stoomtrein Goes - Borsele	€ 74.726	€ 45.000	€ 42.750
Sociale Zaken	€ 10.086	€ 40.000	€ 40.000
Dorpsvernieuwing	€ 51.516	€ 50.000	€ 50.000
Eenmalige subsidies	€ 69.898	p.m.	p.m.
Totaal	€ 2.147.445	€ 2.015.900	€ 2.150.000

Berekening algemene uitkering Gemeentefonds

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven				
Maatstaf	2024	2025	2026	2027
1g-2 WOZ niet-woningen eigenaren	-1.663.011	-1.667.117	-1.670.710	-1.674.303
1h-2 WOZ niet-woningen gebruikers	-1.264.977	-1.268.100	-1.270.833	-1.273.566
1a Waarde woningen eigenaren	-2.136.000	-2.171.600	-2.207.200	-2.242.800
Subtotaal	-5.063.988	-5.106.818	-5.148.744	-5.190.669
Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor van toepassing is				
Maatstaf	2024	2025	2026	2027
8a-3 Bijstandsontvangers	1.045.281	1.043.495	1.039.547	1.046.076
2 Inwoners	8.701.391	8.692.344	8.719.215	8.709.074
7c-4 Huishoudens met laag inkomen boven drempel	6.230.145	5.900.385	5.322.995	5.326.691
12b-2 Inwoners met een migratieachtergrond	289.583	298.863	308.592	318.219
3c Eenpersoonshuishoudens	489.759	503.370	484.920	488.991
8b Loonkostensubsidie	177.309	177.580	177.484	178.598
4a Inwoners: jongeren jonger dan 18 jaar (vanaf uitkeringsjaar 2019)	2.593.940	2.483.200	2.310.117	2.312.623
8f-2 Doelgroepenregister gemeentelijke doelgroep	153.713	164.211	174.379	185.796
5d-2 Inwoners 75+ met drempel	1.107.942	1.155.503	1.132.023	1.160.405
7m-2 Laag opleidingsniveau met drempel	620.684	630.764	601.281	600.023
14a-2 Lokale centrumfunctie (max 20km)	218.612	218.612	218.612	218.612
14b-2 Regionale centrumfunctie (max 60km)	1.165.719	1.146.608	1.088.257	1.089.698
14c-2 Landelijke centrumfunctie	93.545	93.545	93.545	93.545
15h-3 Onderwijsachterstand	71.649	71.649	71.649	71.649
38 Bedrijfsvestigingen	404.340	411.079	417.818	424.557
36 Kernen	2.175.595	2.184.135	2.163.841	2.163.872
36a Kernen met 500 of meer adressen	526.167	526.167	526.167	526.167
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	80.535	80.535	80.535	80.535
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente * dichtheidsfactor	72.872	73.030	73.187	73.345
32b-2 Omgevingsadressendichtheid (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	292.711	299.872	310.985	310.985
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor buitengebied	559.005	559.005	559.005	559.005
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen * bodemfactor woonkernen	1.480.026	1.492.059	1.504.091	1.516.124
23a Oppervlakte bebouwing buitengebied	1.343.163	1.343.163	1.337.196	1.337.196
22a Oppervlakte bebouwing woonkern	837.715	844.526	849.904	856.703
19 Oppervlakte binnenwater	35.308	35.308	35.308	35.308
20 Oppervlakte buitenwater	200.726	200.726	200.726	200.726
16 Oppervlakte land	551.460	551.460	551.460	551.460
18 Oppervlakte land * bodemfactor gemeente	407.323	407.323	407.323	407.323
24b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	123.119	123.119	123.119	123.119
25b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016) * bodemfactor woonkernen	618.711	618.711	618.711	618.711
39 Vast bedrag	980.358	980.358	980.358	980.358
Subtotaal	33.648.404	33.310.703	32.482.350	32.565.493
Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)				
Jaren	2024	2025	2026	2027
Uitkeringsfactor	1,395	1,417	1,335	1,325
Subtotaal (B x C (=uf))	46.939.524	47.201.266	43.363.937	43.149.278
Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2024	2025	2026	2027
56g Suppletie-uitkering nieuw verdeelstelsel 2023	-285.761	0	0	0
Subtotaal	-285.761	0	0	0
Onderdeel E - Integratie- en decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2024	2025	2026	2027
170 Decentralisatie provinciale taken vergunningverlening, toezicht en handhaving (DU)	331.744	331.744	331.744	331.744
64 Knelpunten verdeelproblematiek (DU)	131.025	134.038	137.121	140.275
203 Voorschoolse voorziening peuters (DU)	47.826	47.826	47.826	47.826
223 Armoedebestrijding kinderen (DU)	62.695	62.695	62.695	62.695
393 Versterking omgevingsveiligheidsdiensten (DU)	8.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
421 Extra capaciteit BOAs (DU)	32.587	32.587	32.587	32.587
428 Wet kwaliteitsborging bouw (DU)	18.103	18.103	17.966	n.v.t.
Subtotaal	631.980	626.993	629.939	615.127
Onderdeel F - 3 D's in het sociaal domein				
Maatstaf	2024	2025	2026	2027
260 Participatie (IU)	1.654.772	1.665.230	1.645.750	1.509.841
Subtotaal	1.654.772	1.665.230	1.645.750	1.509.841
Totaal	43.876.527	44.386.672	40.490.883	40.083.577

Verplichte beleidsindicatoren

Programma / beleidsindicator			Eenheid	Borsele	Nederland	Bron	
Bestuur en ondersteuning	0.01	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	7,93	-	Eigen gegevens	
	0.02	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	7,93	-	Eigen gegevens	
	0.03	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 436	-	Eigen begroting	
	0.04	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2,35%	-	Eigen begroting	
	0.05	Overhead	% van totale lasten	14,5%	-	Eigen begroting	
	8.35	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	295	369	CBS	
	8.38	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	786	823	COELO	
Veiligheid	8.39	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	925	905	COELO	
	1.06	Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	70	80	Bureau Halt	
	1.07	Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	Geen data	1,2	KLPD	
	1.08	Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,2	2,3	CBS	
	1.09	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,0	4,6	CBS	
	1.10	Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	0,7	1,4	CBS	
	1.11	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2,5	4,0	CBS	
	2.12	Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	17,4	15,7	VeiligheidNL	
	2.13	Overige vervoersongevallen met een gewonde(fietser)	%	13	11	VeiligheidNL	
	Economie	3.14	Funcziemenging	%	51,9	53,8	LISA
		3.16	Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	196,3	174,1	LISA
Onderwijs	4.17	Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	0,0	4,2	DUO	
	4.18	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	40	24	DUO	
	4.19	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie(vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1,4	1,9	Ingrado	
Sport, cultuur en recreatie	5.20	Niet-Sporters	%	58,3	49,2	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)	

Programma / beleidsindicator		Eenheid	Borsele	Nederland	Bron
Sociaal domein	6.21 Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	753,3	825,4	LISA
	6.22 Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	1	1	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
	6.23 Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2	6	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
	6.24 Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	74,4	72,2	CBS
	6.26 Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1	2	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
	6.27 Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	165,2	431,2	CBS
	6.28 Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	183,6	197,7	CBS
	6.29 Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	12,1	13,2	CBS
	6.30 Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,2	1,2	CBS
	6.31 Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	Geen data	0,3	CBS
	6.32 Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	720	700	GMSD
	Volksgezondheid en milieu	7.33 Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	207	169
Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	7.34 Hernieuwbare elektriciteit	%	38,7	33,2	RWS
	8.36 Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	15,4	9,3	Basisregistratie adressen en gebouwen
	8.37 Demografische druk	%	79,6	70,3	CBS

Afkortingenlijst

APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BGTS	Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
Boa	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
BONS	Borsele Na School
BIO	Baseline Informatieveiligheid Overheid
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CRT	Consultatie- en RegieTeam
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CROW	Centrum Regelgeving en Onderzoek Wegenbouw
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
DUTO	Duurzaam Toegankelijke Overheidsinformatie
EMU	Europese Monetaire Unie
ENSIA	Eenduidige Normatiek Single Information Audit
Fido	Financiering decentrale overheden
GALA	Gezond en Actief Leven Akkoord
GBE Aqua	Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua
GGA	Gebiedsgerichte Aanpak
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Zeeland
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
GMSD	Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
HUP	Handhavingsuitvoeringsprogramma
IBP	Inter Bestuurlijk Programma
ICT	Informatie en Communicatie Technologie
IHP	Integraal Huisvestingsplan
IJZ	Inkooporganisatie Jeugdhulp
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
IV3	Informatie voor derden
IZA	Integraal Zorg Akkoord
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
JTF	Just Transition Fund
JOGG	Gezonde jeugd, gezonde toekomst
KLPD	Korps landelijke politiediensten
LISA	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
MSZ	Muziekschool Zeeland
MQ-scan	Motorische quotiënt-scan
NIS	Network and Security
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra

NPO	Nationaal Programma Onderwijs
NSPD	North Sea Port District
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OKC	Omnis Kindcentra
O.L.A.Z.	Openbaar Lichaam Afvalstoffenverwijdering Zeeland
Ozb	Onroerendezaakbelasting
PIOFACH	Personeel, Informatie en ICT, Organisatie, Financiën, Algemene zaken, Communicatie, Huisvesting
PZEM	Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij
RBL	Regionaal Bureau Leerlingzaken
REA	Regionale Educatieve Agenda
RES	Regionale Energiestrategie
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland
RWS	Rijkswaterstaat
SaBeWa	Samenwerkingsverband Belastingen en Waardebepaling
SAZ+	Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland
SER	Sociaal-Economische Raad
SGB	Stoomtrein Goes-Borsele
SPP	Strategische Personeelsplanning
SPUK	Specifieke Uitkering
SWVO	Samenwerkingsverband Welzijnszorg Oosterschelderegio
TIK	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie
TVW	Transitievisie Warmte
VANG	Van Afval Naar Grondstof
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VRZ	Veiligheidsregio Zeeland
VTH	Vergunningsverlening, toezicht en handhaving
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
VZG	Vereniging van Zeeuwse Gemeenten
WIZ	Werk, Inkomen en Zorg
Wkb	Wet kwaliteitsborging voor het bouwen
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Woo	Wet open overheid
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
Wpg	Wet publieke gezondheid
Wpg	Wet politiegegevens
WSW	Wet sociale werkvoorziening
WUP	Wijkuitvoeringsplan
WW	Werkloosheidswet
ZEH	Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij